

Monitor

Brede Welvaart

& de Sustainable Development Goals

2024

Inhoud

Het verhaal 2

Brede welvaart hier en nu

Hier en nu: samenvatting 6

Thema's

Subjectief welzijn 10

Materiële welvaart 11

Gezondheid 12

Arbeid en vrije tijd 14

Wonen 15

Samenleving 16

Veiligheid 18

Milieu 19

Brede welvaart later

Later: samenvatting 20

Thema's

Economisch kapitaal 23

Natuurlijk kapitaal 24

Menselijk kapitaal 27

Sociaal kapitaal 28

Brede welvaart elders

Elders: samenvatting 30

Thema's

Milieu en grondstoffen 31

Handel en hulp 33

Sustainable Development Goals

SDG's: samenvatting 35

Verdeling van brede welvaart

Verdeling: samenvatting 39

Verdeling brede welvaart hier en nu

Verdeling: Subjectief welzijn 44

Verdeling: Materiële welvaart 45

Verdeling: Gezondheid 48

Verdeling: Arbeid en vrije tijd 50

Verdeling: Wonen 54

Verdeling: Samenleving 55

Verdeling: Veiligheid 59

Verdeling: Milieu 60

Stapelning

Verdeling: stapeling 62

Schokbestendigheid

Schokbestendigheid: samenvatting 68

Schokbestendigheid per aspect

Schokbestendigheid: hier en nu 69

Schokbestendigheid: later 70

Schokbestendigheid: kritieke systemen 71

Schokbestendigheid: elders 72

Monitor Brede Welvaart en SDG's 2024

De Monitor Brede Welvaart en de Sustainable Development Goals 2024 beschrijft hoe het gaat met de brede welvaart van de mensen die nu in Nederland wonen, en de mate waarin die ten koste gaat van de brede welvaart van volgende generaties en van mensen in andere landen. Daarnaast wordt beschreven hoe de brede welvaart is verdeeld over bevolkingsgroepen, en ook hoe goed Nederland in staat is om een grote schok op te vangen.

Het verhaal

Brede welvaart betreft de kwaliteit van leven hier en nu, en de mate waarin deze ten koste gaat van de brede welvaart van latere generaties of van die van mensen elders in de wereld. De brede welvaart wordt beschreven vanuit het perspectief van de mens. De monitor heeft in principe betrekking op alle mensen die in Nederland wonen, ongeacht geslacht, leeftijd, religie of andere kenmerken. Het gaat in de praktijk om individuen, huishoudens, kostwinners, werknemers, scholieren, enzovoort, afhankelijk van de statistische informatie over een thema.

Brede welvaart gaat om de keuzevrijheid die mensen hebben, om de keuzes die ze (hier en nu) daadwerkelijk maken om hun leven de moeite waard te maken en de uitkomsten die daar uit voortkomen, om de gevolgen van hun keuzes voor anderen (later en elders) en om de verdeling onder bevolkingsgroepen en regio's.

Brede welvaart heeft drie dimensies:

De brede welvaart '**hier en nu**' gaat over de mensen die op dit moment in Nederland leven. Dit betreft de persoonlijke kenmerken van mensen en de kwaliteit van de omgeving waarin zij leven, meer in het algemeen hun materiële welvaart en welzijn, en hun beleving daarvan.

De brede welvaart '**later**' heeft betrekking op mensen die over enkele decennia in Nederland zullen leven en die, om eenzelfde niveau van brede welvaart te kunnen bereiken, hulpbronnen nodig zullen hebben die de huidige generatie nu gebruikt.

De brede welvaart '**elders**' gaat over mensen in andere landen die nu of over enkele decennia de gevolgen van onze keuzes voelen. Dit betreft de effecten van de keuzes die Nederlanders maken, op banen, inkomens, (niet-hernieuwbare) hulpbronnen en het milieu in andere landen.

Mensen zetten hun middelen ('kapitalen') in om hun leven vorm te geven. Ze maken hun eigen keuzes, individueel of vanuit een gezin of huishouden, op basis van hun persoonlijke behoeften, voorkeuren en mogelijkheden. Vermogen en spaargeld worden gebruikt om een woning te kopen of te huren, een auto te kopen, lang vakantie te nemen of aanvullend pensioen op te bouwen. Sociale netwerken helpen bij het vinden van een baan, om vrije tijd in te vullen met vrienden en bekenden, of om eenzaamheid te voorkomen. In lokale gemeenschappen helpen mensen elkaar om veiligheid en geborgenheid te vinden. Natuur in de leefomgeving biedt mensen de mogelijkheid om te recreëren en te genieten van frisse lucht, rust en de schoonheid van een landschap. Kennis en vaardigheden stellen mensen in staat om goed te functioneren in de maatschappij, hun tijd zinvol en gezond te besteden, en om regie te houden over hun eigen leven.

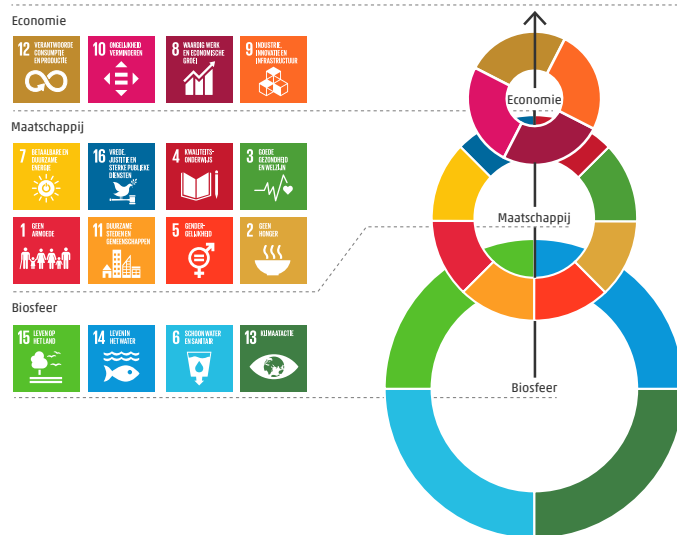
Mensen zijn ook afhankelijk van hulpbronnen waarover ze geen individuele controle hebben. Een deel van deze hulpbronnen wordt verzorgd door politiek en bestuur, maatschappelijke instellingen, bedrijfsleven, en maatschappelijk middenveld. Zo is materiële welvaart sterk afhankelijk van de kennisontwikkeling en technologische innovatie door bedrijven en wetenschap. Collectieve maatschappelijke instituties zorgen voor veiligheid en stabiliteit, bieden zorg en zekerheid, geven ruimte aan culturele diversiteit, en beschermen historisch erfgoed. In het onderwijs leren kinderen hoe maatschappij en politiek functioneren en hoe ze hun burgerschap kunnen uitoefenen, wat fundamentele rechten zijn, en hoe een democratie werkt.

Sommige van deze hulpbronnen vervullen een publieke functie zonder dat iemand daarvoor verantwoordelijk is. De natuur is de leefomgeving voor dieren en planten en natuurlijke processen (biologisch, chemisch en geologisch) zorgen ervoor dat de planeet leefbaar is voor de mens. De mens kan de natuur beschermen maar moeilijk sturen. Hetzelfde geldt voor sociaal kapitaal. Gedeelde normen en waarden, tradities en cultuur spelen een belangrijke rol in de samenleving.

Iedereen in Nederland heeft dezelfde fundamentele mensenrechten. Inclusiviteit betekent dat iedereen in principe dezelfde vrijheden heeft om een leven te leiden dat waardevol is, ongeacht geslacht, leeftijd, religie, afkomst, woonplaats of andere persoonlijke kenmerken. In de praktijk is keuzevrijheid niet voor iedereen gelijk en maakt niet iedereen dezelfde keuzes. Daarom is de brede welvaart van bevolkingsgroepen en regio's verschillend. Het is wel essentieel dat uitwassen worden voorkomen, zoals menselijke ontbering, extreme scheefgroei en sociale uitsluiting.

Op alle aspecten van de brede welvaart 'hier en nu' hebben de keuzes van mensen ten aanzien van de manieren waarop ze hun 'kapitalen' inzetten – individueel en collectief – invloed op de brede welvaart 'later' en 'elders' en op de verdeling van de brede welvaart. Wanneer de huidige generatie de beschikbare kapitalen uitput of verslechtert, kan de volgende generatie niet dezelfde brede welvaart 'hier en nu' bereiken. Wanneer het onderling vertrouwen verwaterd en de sociale, maatschappelijke en politieke participatie van grote groepen vermindert, wanneer technologie verouderd en infrastructuur wordt verwaarloosd, of wanneer onderwijs niet voor iedereen toegankelijk is en noodzakelijke vaardigheden niet worden onderwezen, heeft dat onvermijdelijk consequenties voor de volgende generatie. Dat kan betekenen dat het leven anders wordt ingevuld zonder dat de brede welvaart per se lager wordt. Wanneer natuurlijk kapitaal wordt uitgeput, helemaal wanneer dat wereldwijd gebeurt, komt de basis van het menselijk leven in gevaar.

Brede welvaart is afhankelijk van het goed functioneren van drie grote systemen: de biosfeer die leven mogelijk maakt, de samenleving waarin mensen in onderlinge relaties en interacties vorm geven aan hun leven, en de economie die nodig is voor het voorzien van de belangrijkste materiële behoeften zoals voedsel, kleding en een dak boven het hoofd. Deze drie grote systemen zijn hiërarchisch geordend: zonder biosfeer geen leven, zonder samenleving geen economie.

De leefbaarheid van de aarde voor de mens is afhankelijk van de gezondheid van de biosfeer die alle gebieden omvat waar leven mogelijk is. De mens oefent met zijn activiteiten druk uit op het functioneren van planetaire systemen die de biosfeer leefbaar maken. Dat gebeurt bijvoorbeeld door broeikasgasemissies, milieuvervuiling, landgebruik, en aantasting van ecosystemen en biodiversiteit. Wanneer de druk te hoog wordt, kan een systeem uit evenwicht raken en, voorbij een bepaald punt, onomkeerbaar veranderen. Dit punt is de planetaire grens ('planetary boundary'), waarvan er inmiddels negen wetenschappelijk zijn vastgesteld. De ultieme opgave is om een grote en groeiende bevolking een duurzame kwaliteit van leven te bieden binnen de planetaire grenzen en met een rechtvaardige verdeling van brede welvaart (Raworth, 2017; Rockstrom et al., 2023; Myers, 2017).

Langetermijnontwikkelingen

Ontwikkelingen op de lange termijn veranderen de context waarin mensen keuzes maken om hun leven vorm te geven. Deze ontwikkelingen hebben niet per se een direct (positief of negatief) effect op brede welvaart. Het zijn ontwikkelingen waarover mensen individueel geen controle hebben, maar die wel invloed hebben op het hele spectrum aan keuzes dat ze kunnen maken. Langetermijnontwikkelingen verhogen geleidelijk de druk op de Nederlandse brede welvaart, vooral op die van latere generaties.

Vergrijzing verandert geleidelijk de verhouding tussen werkenden en niet-werkenden. Dat stelt grenzen aan de houdbaarheid van pensioenen en sociale zekerheid. Vergrijzing creëert ook grote uitdagingen voor de gezondheidszorg en vergroot de druk op de woningmarkt.

Verstedelijking verandert de natuurlijke en sociale leefomgeving waarin mensen wonen, vraagt om nieuwe voorzieningen en infrastructuur, en stelt uitdagingen aan mobiliteit, gezondheid en veiligheid.

Migratie heeft invloed op alle dimensies van de brede welvaart in Nederland. Migratie is op dit moment en in de toekomst de voornaamste bron van bevolkingsgroei. Door bevolkingsgroei neemt de druk op natuurlijke hulpbronnen, woningen en ruimte toe. Ook heeft de komst van migranten invloed op sociale cohesie, waarbij het zowel gaat om de integratie van migranten als om de zorgen in de samenleving (SCP, 2022). Het is moeilijk te bepalen hoe migratie bepaalde aspecten van de brede welvaart 'hier en nu', 'later' en 'elders' beïnvloedt. De relatie tussen migratie en brede welvaart is complex en laat zich niet in een enkele indicator vangen. Het wetenschappelijk bewijs voor de effecten van immigratie en emigratie op het land van bestemming is niet eenduidig. Vaak gaat het om een afweging van positieve en negatieve effecten, niet om een absoluut effect. Die effecten zijn bovendien anders voor verschillende groepen en worden anders gewaardeerd.

Digitalisering, robotisering en globalisering veranderen de mate waarin mensen regie hebben over hun leven, en hebben direct en indirect invloed op subjectief welzijn en ervaren regie over het leven, psychische gezondheid, arbeid en vrije tijd, sociale relaties en andere aspecten van brede welvaart. Digitalisering biedt tal van mogelijkheden die het leven kunnen verrijken (zoals apps op een smartphone). Daar staan grote uitdagingen tegenover op het terrein van privacy en persoonlijke data, het gebruik van algoritmes en het risico van uitsluiting en keuzebeperking, en de voortdurende behoefte aan nieuwe vaardigheden om technologie en informatie te kunnen gebruiken. Bepaalde banen (zoals vertalers en call centremedewerkers) worden bedreigd door robotisering en kunstmatige intelligentie. Globalisering betekent dat de wereld in allerlei opzichten steeds sterker verweven raakt: economisch, cultureel, politiek en sociaal. Nederland wordt daarmee steeds sterker afhankelijk van beslissingen die elders in de wereld worden genomen.

Hoe meet het CBS brede welvaart?

Het CBS publiceert de Monitor Brede Welvaart en de Sustainable Development Goals jaarlijks op verzoek van de Tweede Kamer om op Verantwoordingsdag in mei een beeld te geven van de stand en ontwikkeling van de brede welvaart. De monitor geeft een beeld van de brede welvaart 'hier en nu', 'later' en 'elders'. Dit beeld wordt verdiept met cijfers over de verdeling onder bevolkingsgroepen, over de Sustainable Development Goals, en over de schokbestendigheid van de brede welvaart.

De monitor beschrijft de ontwikkeling op de middellange termijn (de trend in de periode 2016-2023), vergelijkt waar mogelijk Nederland met de andere landen in de EU27, en meet voor iedere indicator de verandering tussen de twee meest recente cijfers. Lees hier meer over het [raamwerk](#) van de monitor. De technische toelichting geeft daarnaast uitgebreide informatie over de definities, de selectie van indicatoren, de statistische methoden en de betekenis van kleuren in visualisaties.

De CBS-publicaties over brede welvaart zijn bedoeld als informatiebasis voor politici, beleidsmakers en andere gebruikers van statistische informatie over brede welvaart, zoals adviesraden, planbureaus, kennisinstellingen en organisaties uit het maatschappelijk middenveld, zowel op nationaal als regionaal niveau. Naast de monitor publiceert het CBS regionale monitoren (de Monitor Brede Welvaart en SDG's Caribisch Nederland in november en de regionale Monitor Brede Welvaart in december) en Factsheets Brede Welvaart (op Prinsjesdag) ter ondersteuning van het begrotingsproces van de Rijksoverheid.

Het CBS monitort brede welvaart integraal – het gaat om alle aspecten van het fenomeen – en doet dat systematisch – op basis van internationale standaarden en transparante methoden.

De monitoring van brede welvaart is opgezet conform de Conference of European Statisticians (CES) Recommendations on Measuring Sustainable Development (UNECE, 2014). Het CBS draagt bij aan de verdere ontwikkeling en harmonisatie van de CES Recommendations en andere internationale raamwerken, waaraan wordt gewerkt onder leiding van de Verenigde Naties, de OESO en Eurostat.

Monitoring blijft relevant en bruikbaar door aansluiting te zoeken bij maatschappelijke thema's en daarvoor statistische verdieping aan te bieden. De Sustainable Development Goals (SDG's) bieden het CBS een mogelijkheid om neutraal en systematisch thema's in kaart te brengen die relevant zijn voor beleid en politiek. De SDG's zijn een integraal onderdeel van de brede welvaart. Brede welvaart is het algemene fenomeen. De SDG's zijn internationaal vastgestelde doelen die raken aan alle ecologische, sociale en economische aspecten van brede welvaart. De 17 Sustainable Development Goals zijn in 2015 door de Verenigde Naties vastgesteld. Regeringsleiders van 193 landen committeerden zich aan deze agenda voor duurzame ontwikkeling die loopt tot 2030 (VN, 2015).

Het beeld dat brede welvaart laat zien is politiek neutraal. De statistische monitoring is systematisch en integraal, niet selectief. Het gaat per definitie om alle dimensies en thema's. Gebruikers mogen echter selectief zijn en de beschikbare informatie inzetten voor eigen (politieke of maatschappelijke) doeleinden. Vanuit de brede informatiebasis over brede welvaart is het voor anderen mogelijk om met tegenargumenten te komen. Alle (neven)effecten en afvallen worden zichtbaar, de positieve en de negatieve. Met de monitoring van brede welvaart geeft het CBS een feitelijke onderbouwing voor debat en besluitvorming.

Het CBS monitort alleen de statistisch meetbare aspecten van de brede welvaart. Veel aspecten zijn essentieel maar statistisch 'onzichtbaar'. Voorbeelden zijn de kracht van democratie en rechtsstaat, de intrinsieke waarde van natuur, en culturele normen en waarden. Het is belangrijk dat de publieke discussie over brede welvaart niet bij voorbaat wordt versmald tot die aspecten die meetbaar zijn. Het CBS probeert deze niet-meetbare aspecten indirect te meten (bijvoorbeeld met belevingsindicatoren) en voortdurend onder de aandacht te houden.

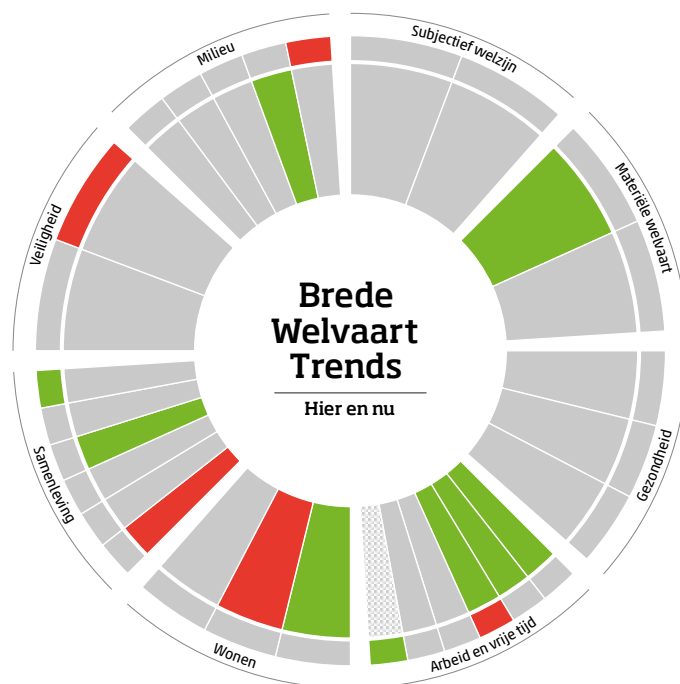
Brede welvaart hier en nu

Brede welvaart 'hier en nu' gaat over hoe Nederland er nu voor staat. Dit omvat persoonlijke kenmerken, zoals subjectief welzijn, gezondheid en inkomen, maar ook de kwaliteit van de omgeving waarin we leven. Denk aan veiligheid, onderling vertrouwen en hoe het gaat met de natuur. Naast de positie en trends is het ook belangrijk hoe de brede welvaart verdeeld is over bevolkingsgroepen, hoe goed ze schokken kan weerstaan en hoe ze linkt aan de SDG-agenda.

Hier en nu: Samenvatting

Brede welvaart 'hier en nu' gaat over hoe Nederland er nu voor staat, over de persoonlijke kenmerken van mensen en de kwaliteit van de omgeving waarin zij leven. Het is een breed begrip. Brede welvaart 'hier en nu' wordt beschreven aan de hand van acht thema's, namelijk: subjectief welzijn, materiële welvaart, gezondheid, arbeid en vrije tijd, wonen, samenleving, veiligheid, en milieu.

Brede-welvaartrends en SDG's (BWT): hier en nu

[Download CSV](#)

[Toon tabel](#)

Legenda

Langjarige trend (8 jaar)

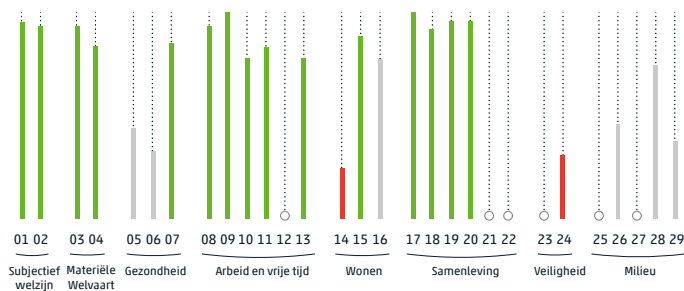

Positie in EU

De balken geven de positie aan van Nederland in de Europese Unie per indicator.

Legenda

- Bovenin EU-ranglijst
- Middenpositie
- Onderin EU-ranglijst
- Geen data

01 Tevredenheid met het leven / 02 Ervaren regie over het eigen leven / 03 Mediaan besteedbaar inkomen / 04 Individuele consumptie / 05 Gezonde levensverwachting mannen / 06 Gezonde levensverwachting vrouwen / 07 Overgewicht bij volwassenen / 08 Langdurige werkloosheid / 09 Nettoarbeidsparticipatie / 10 Hoogopgeleide bevolking / 11 Tevredenheid met vrije tijd / 12 Tijdverlies door files en vertraging / 13 Tevredenheid met werk (werknemers) / 14 Totale woonquote (huur en koop) / 15 Thuiswonende jongvolwassenen (25-29 jaar) / 16 Tevredenheid met woning / 17 Contact met familie, vrienden of bureu / 18 Inspraak en verantwoordingsplicht / 19 Vertrouwen in instituties / 20 Vertrouwen in andere mensen / 21 Ontwikkeling normen en waarden / 22 Vrijwilligerswerk / 23 Vaak onveilig voelen in de buurt / 24 Slachtofferschap van traditionele criminaliteit / 25 Beheerde landnatuur in Natuurnetwerk Nederland / 26 Kwaliteit van zwemwater binnenwateren / 27 Stikstofdepositie en landnatuur / 28 Stedelijke blootstelling aan fijnstof (PM_{2.5}) / 29 Milieuproblemen

Download CSV

Toon tabel

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

Brede welvaart 'hier en nu' betreft de persoonlijke kenmerken van mensen en de kwaliteit van de omgeving waarin zij leven; meer in het algemeen hun materiële welvaart en welzijn, en hun beleving daarvan.

Subjectief welzijn

Vergeleken met andere EU-landen hebben Nederlanders grote tevredenheid met het leven. In 2023 gaf 84,2 procent het leven een 7 of hoger. Ook hebben Nederlanders relatief veel regie over het eigen leven. Iets meer dan de helft van de bevolking heeft het gevoel in hoge mate zelf regie te hebben over het eigen leven. De rest van de bevolking ervaart hooguit gemiddelde regie.

Een groot deel van de Nederlanders is tevreden over de woning, de woonomgeving, werk, vrije tijd, en het sociaal leven. Vergeleken met andere landen zijn werkenden in Nederland zeer tevreden over hun werk. Nederlanders zijn ook relatief tevreden met de hoeveelheid vrije tijd. De internationale cijfers zijn niet recent ([SDG 8.2](#)). De tevredenheid van de volwassen bevolking met de woning is groot (86,2 procent in 2023) ([SDG 11.1](#)). In 2023 was 85,4 procent van de bevolking tevreden met de woonomgeving ([SDG 11.2](#)).

Materiële welvaart

Bestedbaar inkomen van huishoudens en individuele consumptie horen bij de hoogste in de EU27. Het mediaan besteedbaar inkomen van huishoudens neemt trendmatig toe.

Economisch kwetsbare groepen, zoals werklozen en huishoudens met laag inkomen en weinig vermogen, worden relatief kleiner. Het risico op armoede of uitsluiting is in Nederland laag ten opzichte van andere EU-landen ([SDG 1](#)). In 2022 kampte 16,5 procent van de inwoners met meerdere financiële beperkingen, liep risico op armoede, of leefde in een huishouden met weinig of geen werk. Ook maakt een steeds kleiner percentage van de minderjarigen deel uit van een gezin met laag inkomen. Het percentage huishoudens met laag inkomen en weinig vermogen was niet eerder zo laag als in 2022 en neemt trendmatig af ([SDG 10.1](#)).

Niet iedereen profiteert van de stijgende materiële welvaart. De relatieve armoede neemt trendmatig toe: in 2022 leefde 14,5 procent van de bevolking onder de Europese armoedegrens ([SDG 1](#)). In de meeste recente jaren stond de materiële welvaart onder druk. Het percentage huishoudens met problematische schulden en het aantal dakloze mensen zijn in 2022-2023 toegenomen. In 2022 nam de koopkracht af, voor het eerst in bijna tien jaar, door de sterk gestegen kosten van levensonderhoud. Het percentage mensen dat zich veel zorgen maakt over de financiële toekomst was in 2023 vrijwel gelijk aan een jaar eerder (28,7 tegen 28,6 procent). Dit is aanzienlijk hoger dan in 2021 (22,5 procent) ([SDG 10.2](#)).

Gezondheid

De meeste gezondheidsindicatoren zijn stabiel. Overgewicht bij volwassenen stijgt niet langer trendmatig. Ongeveer de helft van de volwassenen is te zwaar. Dit cijfer ligt al een aantal jaren rond de 50 procent en dat is relatief laag: in 2019 stond Nederland 5e op de ranglijst van 26 EU-landen. Het percentage van de bevolking dat ernstige beperkingen ervaart bij activiteiten die mensen gewoonlijk doen is relatief laag en neemt af. In 2023 ging het om 4,9 procent van de bevolking van 16 jaar en ouder.

Gezond gedrag neemt toe ([SDG 3](#)). Alcoholgebruik en roken zijn in Nederland lager dan in de meeste andere EU-landen. Een steeds kleiner deel van de bevolking van 15 jaar en ouder rookt tabaksproducten: in 2023 nog 18,7 procent.

Het percentage mensen dat geen psychische klachten heeft neemt trendmatig af ([SDG 3](#)). In 2023 beoordeelde 77,5 procent van de Nederlanders de eigen gezondheid als goed of zeer goed. In 2022 en 2023 was de ervaren gezondheid duidelijk lager dan in voorgaande jaren ([SDG 3](#)).

In de gezondheidszorg worden mogelijkheden beperkt door krapte op de arbeidsmarkt ([SDG 3](#)). Het aantal gewerkte uren in de zorg per inwoner hoort bij de hoogste in de EU en stijgt trendmatig. De schaarste aan zorgpersoneel is echter groot: de vacaturegraad in de zorg is hoger dan in vrijwel alle EU-landen en neemt toe. Wachttijden in de medisch-specialistische zorg nemen toe. In 2023 was 47,5 procent van de wachtlijden langer dan de Treenorm.

Arbeid en vrije tijd

De middelen en mogelijkheden voor deelname aan de arbeidsmarkt zijn groot en groeiend ([SDG 8.2](#)). Vergeleken met andere EU-landen zijn er voor Nederlandse werkzoekenden relatief veel vacatures en is de (langdurige) werkloosheid relatief laag. De vacaturegraad stijgt, het onbenut arbeidspotentieel neemt af, en de langdurige werkloosheid daalt. In 2023 was 3,6 procent van de beroepsbevolking werkloos en 0,5 procent langdurig werkloos. Het percentage werknemers dat zich zorgen maakt om het behoud van hun baan daalt trendmatig. Nederland heeft het hoogste percentage (33,6 procent) werknemers met een flexibele arbeidsrelatie, al neemt dit percentage trendmatig af ([SDG 8.2](#)).

Steeds meer mensen werken. De nettoarbeidsparticipatie neemt trendmatig toe en bereikte in 2023 met 73,1 procent het hoogste percentage ooit en het hoogste percentage in de EU27. Zowel bij mannen als vrouwen neemt de nettoarbeidsparticipatie trendmatig toe en is het hoogste in de EU27 ([SDG 5](#)). Werkenden werken echter steeds minder uren per week ([SDG 8.2](#)). In 2023 was de gemiddelde arbeidsduur per week 26,8 uren per werkzame persoon, waarmee Nederland 20e staat van 22 EU-landen.

Tevredenheid met werk en vrije tijd zijn hoog. Het percentage van de werkenden dat vindt dat werk en privé niet goed in balans zijn neemt ook trendmatig af. Psychische vermoeidheid door werk neemt echter trendmatig toe ([SDG 8.2](#)).

Deelname aan het onderwijs is relatief hoog en groeit trendmatig. Een steeds kleiner deel van de jongeren verlaat voortijdig hun opleiding en een steeds groter deel van de volwassenen volgt een opleiding of cursus ('leven lang ontwikkelen') ([SDG 4](#)).

Het gemiddelde uurloon is hoog vergeleken met andere EU-landen ([SDG 8.2](#)). De verschillen in beloning tussen mannen en vrouwen worden kleiner ([SDG 5](#)). Een stijgend percentage van alle mannen en vrouwen is economisch zelfstandig (een inkomen hoger dan 70 procent van het minimumloon). Mannen zijn vaker economisch zelfstandig, maar het verschil tussen mannen en vrouwen is teruggelopen van 19,7 procentpunt in 2016 naar 13,9 procentpunt in 2022. Het verschil in gemiddelde bruto-uurlonen van mannelijke en vrouwelijke werknemers (de 'gender pay gap') wordt kleiner. Het verschil is afgenomen van 15,5 procentpunt in 2016 naar 12,1 procentpunt in 2023.

Wonen

Het huren of kopen van woningen wordt steeds duurder. De woninghuur, de kosten voor aanschaf en bezit van koopwoningen en de ratio tussen de vraagprijs en de verkoopprijs van woningen nemen trendmatig toe. Het tekort aan woningen is voor 2023 geraamd op 390 duizend woningen, vijf procent van de woningvoorraad ([SDG 11.1](#)). Een vijfde van de jongvolwassenen woont nog in het ouderlijk huis. Dit percentage stijgt mede door de krapte op de woningmarkt. Het is wel veel lager dan in de meeste andere EU-landen.

Het percentage van hun inkomen dat huishoudens daadwerkelijk uitgeven aan huisvesting (de woonquote) daalt trendmatig, al is het hoog in vergelijking met andere EU-landen. Zeven procent van de huishoudens ervaart de woonlasten als erg zwaar ([SDG 11.1](#)). Dit percentage daalt en was in 2020 (voor de energiecrisis) het laagste van de EU.

De kwaliteit van woningen is over het algemeen goed: 85,1 procent van de Nederlandse bevolking woonde in 2023 in een woning zonder ernstige gebreken ([SDG 11.1](#)). In 2022 leefde 2,9 procent van de bevolking in een woning met te weinig kamers. Dit percentage is zeer laag vergeleken met andere EU-landen. De tevredenheid van de volwassen bevolking met de woning is groot (86,2 procent in 2023).

Samenleving

De Nederlandse samenleving is sterk. In de EU27 staat Nederland in de top-3 bij contact met vrienden, familie of burens, inspraak en verantwoordingsplicht, vertrouwen in instituties, en vertrouwen in andere mensen. Het vertrouwen in andere mensen stijgt al jaren trendmatig.

Relatief veel mensen hebben sociale interacties, nemen deel aan verenigingen of doen vrijwilligerswerk. Het percentage mensen dat minstens een keer per week sociaal contact heeft met familie, vrienden of collega's is het hoogste van de EU27. Het daalt wel trendmatig. Vier van de tien mensen waren actief in een vereniging, het op-een-na-hoogste percentage in de EU27 ([SDG 10.1](#)). Het percentage van de bevolking dat vrijwilligerswerk doet is na een terugval tijdens de coronapandemie weer toegenomen en daalt niet meer trendmatig. De tevredenheid met het sociale leven is groot: 80 procent van de bevolking is tevreden of zeer tevreden. De trend is echter dalend.

Burgers hebben over het algemeen vertrouwen in de overheid en haar instituties ([SDG 16.2](#)). Een stijgend percentage van de bevolking heeft vertrouwen in rechters en in de EU. Het vertrouwen in rechters en in de Tweede Kamer is hoger dan in vrijwel alle EU-landen. Wel was het vertrouwen in de Tweede Kamer in 2023 het laagste (29,0 procent) sinds het begin van de meting in 2012.

Veiligheid

In 2023 gaf 19,9 procent van de bevolking van 15 jaar of ouder aan slachtoffer te zijn geweest van traditionele criminaliteit, zoals geweld, inbraak, diefstal en vernieling. Dit is meer dan in 2021, meer dan in veel andere EU-landen, en de jarenlange trendmatige daling is gestopt. Het aantal geregistreerde misdrijven per 100 duizend inwoners daalt nog wel trendmatig. Het percentage jonge mannen en vrouwen dat wel eens is gedwongen om seksuele dingen te doen die zij niet wilden is tussen 2017 en 2023 (bijna) verdubbeld: bij jongens van 2 naar 4 procent en bij meisjes van 12 naar 20 procent ([SDG 16.1](#)).

Uitgaven aan openbare orde en veiligheid zijn stabiel (1,9 procent) ([SDG 16.1](#)). De operationele sterkte van de politie (per 100 000 inwoners) neemt af. De kwaliteit van de rechtsorde neemt af, maar is relatief goed vergeleken met de meeste EU-landen. Vertrouwen in justitie en politie is groot. Het vertrouwen in de politie is groot vergeleken met andere EU-landen en groeit trendmatig. Het vertrouwen in het leger is van 2022 op 2023 met 3,6 procentpunt toegenomen tot 67,3 procent.

Milieu

De luchtkwaliteit van de leefomgeving verbetert door een daling van de stedelijke achtergrondconcentratie van fijnstof (PM_{2,5}) en van de emissies van verzurende stoffen (zwaveloxide, stikstofoxide en ammonia). In vergelijking met andere EU-landen heeft een groot deel van de huishoudens hinder van geluidsoverlast door burens en verkeer. De overlast neemt bovendien trendmatig toe. Het percentage van de bevolking dat kampt met vuil en verontreiniging of andere milieuproblemen in de naaste omgeving is licht toegenomen (naar 14,5 procent). De aanwezigheid van vogels in de stad (83 soorten die worden gemonitord) neemt trendmatig af ([SDG 11.2](#)).

Het aandeel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN)-areaal in het totale landoppervlak stijgt niet langer. Van de afgesproken 80 000 hectare zijn 48 511 hectare gerealiseerd (2022). De kwaliteit van het oppervlaktewater is slecht ([SDG 6](#)). Van de zoete oppervlaktewateren die beschermd zijn door de Kaderrichtlijn Water (KRW) had in 2023 slechts 5,7 procent een goede biologische kwaliteit en 0,2 procent was van voldoende chemische kwaliteit.

Subjectief welzijn

Subjectief welzijn geeft aan hoe mensen hun leven waarderen. Het gaat om het leven als geheel en om specifieke aspecten van het leven. Het gaat ook om de gevoelens die mensen ervaren en de mate waarin ze tevreden zijn. Subjectief welzijn wordt sterk bepaald door de mate waarin mensen regie over hun leven ervaren.

- Vergeleken met andere EU-landen hebben Nederlanders grote tevredenheid met het leven en veel regie over het eigen leven.
- Iets meer dan de helft van de bevolking heeft het gevoel in hoge mate zelf regie te hebben over het eigen leven. De rest van de bevolking ervaart hooguit gemiddelde regie.
- Een groot deel van de Nederlanders is tevreden over de woning, de woonomgeving, werk, vrije tijd, en het sociale leven.

Brede welvaart 'hier en nu'

Subjectief welzijn

Download CSV

Toon tabel

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

Iets meer dan de helft van de bevolking (52,5 procent in 2023) heeft het gevoel in hoge mate zelf regie te hebben over het eigen leven. Toch is de tevredenheid met het leven in Nederland in zijn algemeenheid groot. Na een top in 2019 (87,3 procent), werd de groep die zeer tevreden is met het leven wel kleiner. In 2023 gaf 84,2 procent van de bevolking hun eigen leven een rapportcijfer van 7 of hoger. Nederland heeft bij beide indicatoren voor subjectief welzijn een hoge positie binnen de EU, al zijn de internationale cijfers niet heel recent. De tevredenheid met het leven verschilt wel duidelijk naar leeftijd, geslacht, opleidingsniveau, geboorteland en herkomst, zie [Verdeling van brede welvaart over bevolkingsgroepen](#).

Er zijn verder grote verschillen als er gekeken wordt naar verschillende aspecten in het leven waar mensen wel, of juist niet, tevreden over zijn. Zo was in 2023 78,9 procent van de werknemers tevreden met hun werk en 77,9 procent van de werkenden tevreden met hun arbeidsomstandigheden. Wegens een breuk in de tijdreeks door veranderingen in de vraagstelling, kan hier nog geen trend berekend worden. Ook de tevredenheid met de opleidingskansen (83,5 procent) is groot.

Neutrale trends in combinatie met grote tevredenheid zijn er in 2023 ten aanzien van de woning en de woonomgeving (respectievelijk 86,2 en 85,4 procent), de hoeveelheid vrije tijd (73,7 procent), het werk (70,5 procent) en - in iets mindere mate - bij de tevredenheid over het cultureel aanbod in de woonomgeving (53 procent in 2022). Een groot deel van de bevolking is tevreden met het sociale leven, maar de trend van deze indicator is dalend.

Informatie over alle indicatoren met betrekking tot de stemming onder consumenten en producenten, tevredenheid en vertrouwen, is te vinden onder de categorie 'Beleving' van de afzonderlijke dashboards bij de Sustainable Development Goals.

Materiële welvaart

Materiële welvaart stelt mensen in staat om in hun materiële behoeften te voorzien en invulling te geven aan hun leven. Dit is een belangrijke basis voor brede welvaart.

- Besteedbaar inkomen van huishoudens en individuele consumptie horen bij de hoogste in de EU27. Het mediaan besteedbaar inkomen van huishoudens neemt trendmatig toe.
- In 2022 nam de koopkracht af, voor het eerst in bijna tien jaar, door de sterk gestegen kosten van levensonderhoud. Meer mensen maken zich veel zorgen over de eigen financiële toekomst.
- De relatieve armoede wordt groter. In 2022 leefde 14,5 procent van de bevolking onder de Europese armoedegrens.
- Kwetsbare groepen, zoals werklozen en huishoudens met een laag inkomen en weinig vermogen, worden relatief kleiner.

Brede welvaart 'hier en nu'

Materiële welvaart

Download CSV

Toon tabel

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

Steeds meer mensen werken. De nettoarbeidsparticipatie nam in 2023 toe naar 73,1 procent, het hoogste percentage ooit. Nergens binnen de EU is het aandeel van de 15- tot 75-jarigen met betaald werk zo groot. Ook met de omvang van het mediaan besteedbaar inkomen en de het volume van de consumptieve bestedingen staat Nederland in de Europese voorhoede. De gemiddelde bestedingen per hoofd van de bevolking bedroegen in 2023 circa 27 duizend euro (in constante prijzen, basisjaar 2015). Dit is vrijwel evenveel als een jaar eerder, de middellangetermijntrend van het consumptievolume is stabiel. Het mediaan besteedbaar inkomen heeft een stijgende trend.

In aanvulling op de indicatoren over materiële welvaart in de brede welvaart 'hier en nu' laat het dashboard van [SDG 1 Geen armoede](#) zien dat een deel van de bevolking financieel kwetsbaar is. De sterk gestegen kosten van levensonderhoud drukken de stemming als het gaat om inkomens- en bestaanszekerheid: in 2023 maakte 28,7 procent van de bevolking zich veel zorgen over de eigen financiële toekomst (tegen 22,5 in 2021). Op 1 januari 2023 waren 726 duizend huishoudens in beeld bij instanties wegens geregistreerde problematische schulden (8,8 procent van het totaal). De relatieve armoede wordt groter. Relatief arm zijn impliceert niet noodzakelijk een lage levensstandaard, maar de stijgende trend duidt wel op afnemende brede welvaart. Een aspect van bestaanszekerheid is de zekerheid over werk. het percentage werknemers dat zich zorgen maakt om het behoud van hun baan daalt trendmatig. In 2023 maakte 10,8 procent van de werknemers zich zorgen, zie [SDG 8.2 Waardig werk en economische groei: arbeid en vrije tijd](#).

In 2022 nam de koopkracht af, voor het eerst in bijna tien jaar. Compenserende maatregelen van de overheid voor de gestegen energielasten, met name voor huishoudens met weinig inkomen, beperkten de daling tot 1,2 procent. Zonder energietoeslag zou het doorsnee koopkrachtverlies op 2,9 procent zijn uitgekomen. Cijfers over 2023 zijn er nog niet. Voor veel huishoudens is loon uit werk de belangrijkste bron van inkomsten. Of zij meer te besteden krijgen hangt dan ook samen met afspraken in cao's. Deze ontwikkelden zich in 2023 niet gunstig, al was de loonstijging de grootste in ruim veertig jaar tijd. Cao-afspraken gelden doorgaans voor meerdere jaren en bieden niet altijd voldoende compensatie voor de prijsstijgingen. Net als het mediaan besteedbaar inkomen hebben ook het mediaan vermogen van huishoudens en het gemiddeld besteedbaar inkomen een stijgende trend.

Verder maakt een steeds kleinere groep minderjarigen deel uit van een huishouden met een laag inkomen. Indicatoren over inkomen en vermogen zijn veelal gebaseerd op belastingaangiften, waardoor nog vrijwel geen cijfers over 2023 beschikbaar zijn.

In aanvulling op SDG 1 laat het dashboard van [SDG 10.1 Ongelijkheid verminderen: sociale samenhang en ongelijkheid](#) nog zien dat Nederland bij de indicatoren over inkomensongelijkheid goed presteert in vergelijking met andere EU-landen. Gunstig zijn verder de dalende trends bij de Gini-coëfficiënt van vermogensongelijkheid, het aandeel van de huishoudens met zowel weinig inkomen als weinig vermogen (3,4 procent in 2022), en het armoederisico van zzp-ers (5,9 procent in 2022). Bij het thema Kwetsbare groepen in [Schokbestendigheid van brede welvaart](#) is verder te zien dat de werkloosheid daalt, een steeds kleiner deel van de bevolking laagopgeleid is, en dat het percentage mensen dat kampt met ernstige langdurige beperkingen door gezondheidsproblemen trendmatig afneemt. Ondanks een trendmatige verbetering kan de absolute omvang van deze kwetsbare groepen (te) groot worden gevonden. Maatschappelijke ongelijkheid wordt verder door meer zaken bepaald dan alleen de verdeling van inkomen en vermogen. Aspecten van maatschappelijke ongelijkheid en verdeling zijn daarom ook relevant bij het thema Samenleving onder brede welvaart 'hier en nu'.

Economische groei zorgt voor meer materiële welvaart. Economische activiteiten kunnen echter ook schadelijk zijn voor de leefomgeving of het welzijn van burgers, en daarmee een negatieve invloed hebben op brede welvaart. De dashboards van [SDG 8.1 Waardig werk en economische groei: economie en productiefactoren](#) en [SDG 9.2 Industrie, innovatie en infrastructuur: duurzame bedrijvigheid](#) bevatten indicatoren op het gebied van kapitaal en productiviteit die hier meer zicht op geven. De trends in deze twee dashboards wijzen merendeels op toenemende of stabiele welvaart. Alleen bij het consumentenvertrouwen kleurt de trend rood.

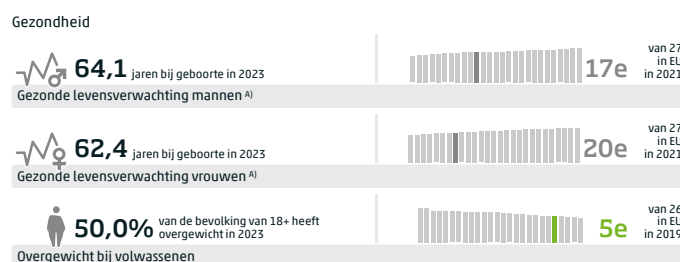
Het sentiment onder consumenten is een eerste indicatie voor de ontwikkeling van de toekomstige bestedingen door huishoudens. Het consumentenvertrouwen zakte in de herfst van 2022 naar -59, de laagste stand sinds het begin van de metingen (1986). In de loop van 2023 nam de extreme somberheid af, maar huishoudens traptten op de rem met hun bestedingen. In 2021 en 2022 was de consumptie door huishoudens een belangrijke aanjager van het economisch herstel. In 2023 was de toename van de consumptie nog maar bescheiden (1,0 procent volumegroei). Het bbp groeide nauwelijks. Gecorrigeerd voor de sterke groei van de bevolking was er bij de consumptie sprake van een nulgroei en bij het bbp een krimp van 0,9 procent. Bezien over de middellangetermijn is de bbp-trend wel stijgend. Nederland staat met het relatief hoge bbp per inwoner ook in de kopgroep van de EU.

Gezondheid

Gezondheid is sterk bepalend voor de kwaliteit van leven. Zowel de daadwerkelijke gezondheid als de ervaren gezondheid. Een (chronische) ziekte beperkt onder meer iemands mogelijkheden om actief en volwaardig deel te nemen aan de samenleving. De levenskwaliteit wordt ook in belangrijke mate bepaald door (gezonde) voeding. Eén van de grootste problemen op dat vlak is momenteel bijvoorbeeld dat van overgewicht.

- Overgewicht bij volwassenen stijgt niet langer trendmatig. Ongeveer de helft van de volwassenen is te zwaar en dat is laag vergeleken met andere landen in de EU.
- Het percentage van de bevolking dat ernstige beperkingen ervaart bij activiteiten die mensen gewoonlijk doen is relatief laag en neemt af. In 2023 ging het om 4,9 procent van de bevolking van 16 jaar en ouder.
- Het percentage mensen dat kampt met ernstige langdurige beperkingen door gezondheidsproblemen neemt af, maar een steeds groter percentage heeft psychische klachten.
- Gezond gedrag neemt toe. Het percentage mensen dat tabaksproducten rookt daalt. Alcoholgebruik en roken zijn in Nederland lager dan in de meeste andere EU-landen.

Brede welvaart 'hier en nu'

[Download CSV](#)

[Toon tabel](#)

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

De levensverwachting neemt doorgaans ieder jaar wat toe, maar tijdens het begin van de coronapandemie daalde deze licht. Sinds 2022 stijgt de levensverwachting weer, waardoor deze nu vrijwel op het niveau van 2018 ligt. In deze monitor wordt echter de gezonde levensverwachting gebruikt. Deze voegt nog een kwalitatief element toe aan de 'gewone' levensverwachting, en wordt berekend door gegevens over gezondheid te combineren met de gegevens over sterfte. Het resultaat is de levensverwachting in als goed of zeer goed ervaren gezondheid. Deze is voor vrouwen lager dan voor mannen (62,4 tegen 64,1 jaar), terwijl het bij de 'gewone' levensverwachting juist andersom is. Deze is voor vrouwen 83,3 jaar en voor mannen 80,3 jaar. Vrouwen leven gemiddeld dus langer, maar brengen een groter deel van hun leven door in minder goede gezondheid. De cijfers voor de internationale vergelijking in de monitor zijn gebaseerd op een iets andere definitie van de gezonde levensverwachting dan de cijfers voor de trend in Nederland: bij de internationale vergelijking gaat het om de 'levensverwachting zonder beperkingen'.

Overgewicht is een belangrijke indicator voor de leefstijl van mensen. In 2023 had de helft van de Nederlandse bevolking van 18 jaar en ouder een Body Mass Index van 25,0 of meer, en wordt daarmee beschouwd als te zwaar. De voorheen stijgende trend is omgeslagen naar een stabiele. [SDG 3 Goede gezondheid en welzijn](#) laat zien dat overgewicht al op jonge leeftijd voorkomt. In 2023 was 12,7 procent van de 4 tot 18-jarigen te zwaar. Ook bij deze leeftijdsgroep is de middellangetermijntrend stabiel. Verder kijkend naar de dashboards bij SDG 3, lijken Nederlanders wel een gezondere leefstijl te hebben dan veel inwoners van andere EU-landen. Het percentage rokers van tabaksproducten is relatief laag en het alcoholgebruik relatief bescheiden. Het percentage tabaksrokers daalt bovendien trendmatig. Het dashboard bij [SDG 2 Geen honger](#) bevat enkele indicatoren met betrekking tot verantwoorde en gezonde voeding.

Ruim driekwart (77,5 procent) van de bevolking beoordeelde in 2023 de eigen gezondheid als 'goed' of 'zeer goed'. Dit aandeel is duidelijk lager dan in 2020 en 2021 en ook laag in vergelijking met de jaren dáárvoor. In de coronajaren 2020 en 2021 was juist een opvallend groot deel van de Nederlanders positief over de eigen gezondheid. Een deel van de bevolking (4,9 procent in 2023) kampt als gevolg van gezondheidsproblemen met ernstige beperkingen bij het dagelijks functioneren. De dalende middellangetermijntrend wijst wel op verbetering. Naast de fysieke conditie is ook de psychische gesteldheid van de bevolking belangrijk voor brede welvaart. De groep die een score van 60 of meer behaalt op de Mental Health Index wordt gezien als 'zonder psychische klachten'. De overgrote meerderheid van de bevolking valt in deze categorie, maar de omvang van de groep wordt wel gestaag kleiner (rode trend). Met name in 2021, het tweede jaar van de coronapandemie, nam de groep zonder psychische klachten sterk af (met 3,2 procentpunt, naar 84,9 procent). In 2023 was dit percentage weer hoger: 86,3 procent.

De kwaliteit van het zorgstelsel wordt in SDG 3 onder meer afgemeten aan het aantal gewerkte uren en de vaccinatiegraad. In de zorg is in 2023 gemiddeld 106 uur gewerkt per inwoner en de trend is stijgend. Dit vergroot de middelen en mogelijkheden voor inwoners die zorg nodig hebben. De gemiddelde verpleegduur van klinische opnamen bleef in 2022 beperkt tot 5,2 dagen, waarmee in de EU alleen in Bulgarije de ligduur nog korter is. Zorgaanbieders en zorgverzekeraars hebben samen afspraken gemaakt over maximaal aanvaardbare wachttijden in de zorg, Treeknormen genoemd. De wachttijden bij de polikliniek voor specialistische zorg polikliniek waren in 2023 in 47,5 procent van de gevallen langer dan deze norm (van vier weken). De wachttijden lopen op, de trend is stijgend.

De vaccinatiegraad voor mazelen is een indicator voor het gebruik van het zorgaanbod. In 2023 had 89,4 procent van de kinderen die zijn geboren in 2020 de BMR-vaccinatie gehad. Voor het eerst in jaren lijkt de vaccinatiegraad daarmee net onder de 90 procent te liggen, en daarmee duidelijk onder de WHO-norm van 95 procent. Deze grens is minimaal nodig om mazelen uit te kunnen bannen. Bij deze indicator wordt echter geen trend meer berekend. Vanaf 1 januari 2022 wordt namelijk aan ouders toestemming gevraagd voor de uitwisseling van vaccinatiegegevens, wat vermoedelijk zorgt voor onderschatting van de daadwerkelijke deelname.

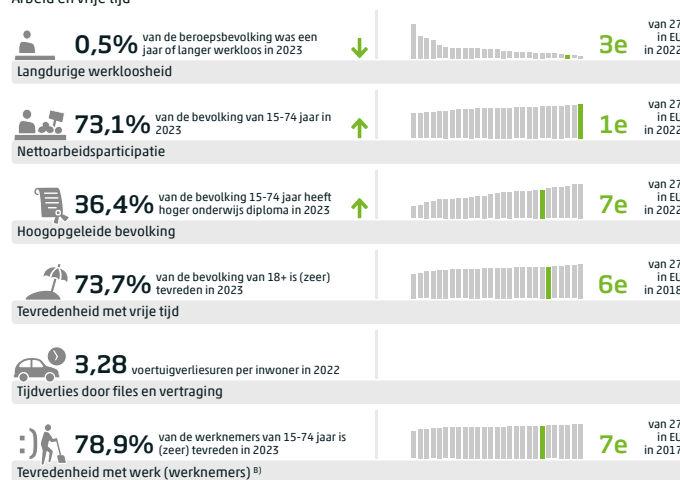
Arbeid en vrije tijd

Voor brede welvaart is een goede balans tussen werk en vrije tijd van belang. Betaald werk zorgt voor inkomen en daarmee voor middelen om in levensbehoeften te voorzien. Passend werk draagt bij aan zingeving. Voor de meeste mensen bestaat het leven echter uit meer dan werk. Voldoende vrije tijd stelt mensen in staat om relaties aan te gaan en zich in te zetten voor de samenleving.

- Steeds meer mensen werken. De nettoarbeidsparticipatie nam in 2023 toe naar 73,1 procent, het hoogste percentage ooit en het hoogste percentage in de EU27.
- Het aantal uren dat werkzame personen per week werken daalt.
- Langdurige werkloosheid en zorgen om baanbehoud nemen af.
- Tevredenheid met werk en vrije tijd zijn hoog en het percentage van de werkenden dat vindt dat werk en privé niet goed in balans zijn neemt af.
- Psychische vermoeidheid door werk neemt trendmatig toe.

Brede welvaart 'hier en nu'

Arbeid en vrije tijd

Download CSV

Toon tabel

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

Dit deel van het dashboard duidt op stabiele of stijgende brede welvaart, met posities in de Europese kopgroep. Nergens anders in de EU is de arbeidsdeelname zo groot als in Nederland. Van de bevolking van 15 tot 75 jaar verrichtte in 2023 73,1 procent betaald werk, en de trend is stijgend. De werkloosheid bleef laag, al waren er wel iets meer werklozen dan in 2022. Het deel van de beroepsbevolking dat kampt met langdurige werkloosheid (langer dan één jaar) is met 0,5 procent eveneens laag. Deze twee arbeidsmarktindicatoren dalen trendmatig, en ook hier doet Nederland het relatief goed ten opzichte van andere EU-landen.

Naast de beschikbaarheid van werk zijn ook de ervaren balans tussen arbeid en vrije tijd en de tevredenheid met verschillende aspecten van werk, belangrijke pijlers onder brede welvaart 'hier en nu'. Bijna driekwart van de bevolking was in 2023 (zeer) tevreden met de hoeveelheid vrije tijd. Ook de tevredenheid met het werk is in Nederland groot: vier van de vijf werknemers waren in 2023 zeer tevreden. Vergeleken met andere EU-landen is dit veel.

Het dashboard van [SDG 8.2 Waardig werk en economische groei: arbeid en vrije tijd](#) laat meer zien over de werkbeleving van werkenden. Hier valt op dat 7,2 procent van de werkenden een disbalans ervaart tussen werk en privé. Dit percentage loopt terug. De nettoarbeidsparticipatie is weliswaar heel hoog, maar het aantal feitelijk gewerkte uren per werkende per week in Nederland is een van de laagste binnen de EU. De zorgen bij werknemers over het behoud van hun baan nemen gestaag af, mede onder invloed van de huidige krapte op de arbeidsmarkt en de lage werkloosheid. Ook kan een toenemend deel van de werkenden zelfstandig beslissingen nemen over de uitoefening van het werk. De psychische vermoeidheid door werk neemt wel toe. In 2023 ging het om 18,1 procent van de werkenden.

In de coronaperiode was de tevredenheid met de hoeveelheid vrije tijd groter dan daarvoor, maar daarna liep de tevredenheid weer terug. Nadat contactbeperkende maatregelen de mobiliteit tijdens de coronapandemie sterk afremden is de drukte op de weg ook weer toegenomen. Het reistijdverlies op het hoofdwegennet door files en vertraging, een ergernis voor velen, verdubbelde in 2022 ten opzichte van 2021, volgens een eerste indicatie van Rijkswaterstaat. Meer indicatoren over deze onderwerpen zijn opgenomen onder de bijbehorende SDG's.

[Verdeling van brede welvaart over bevolkingsgroepen](#) laat zien dat hbo- en wo-opgeleide mensen op veel maatschappelijke terreinen over het algemeen een hogere welvaart bereiken. Nederlanders zijn relatief hooggeschoold. Het aandeel van de hbo- en wo-opgeleide bevolking is toegenomen van 30,6 procent van de 15 tot 75-jarigen in 2016, tot 36,4 procent in 2023. De bijdrage van onderwijs aan de brede welvaart wordt hier weliswaar afgemeten aan de relatieve omvang van de hbo- en wo-opgeleide bevolking, maar dat betekent uiteraard niet dat andere vormen van opleiding, zoals beroepsopleidingen, vakmanschap en informeel leren, niet van belang zijn.

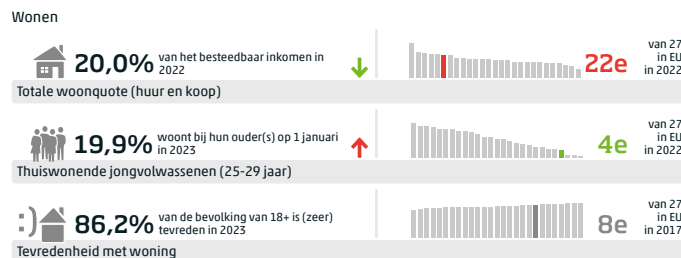
Het dashboard van [SDG 4 Kwaliteitsonderwijs](#) laat zien dat de deelname aan voorschoolse educatie in Nederland hoog is, dat het percentage voortijdige schoolverlaters trendmatig daalt, en dat bijna een kwart van de Nederlanders van 25 tot 75 jaar in 2022 een vorm van onderwijs volgde in de vier weken voorafgaand aan de enquête. In de EU staat Nederland met deze drie indicatoren in de kopgroep. Voor de toekomst zijn digitale vaardigheden belangrijk. In 2023 beschikte 82,7 procent van de 16 tot 75-jarigen over vaardigheden op tenminste het basisniveau, het hoogste percentage van de EU. Opvallend is de stijgende trend bij de tevredenheid met de opleidingskansen: 83,5 procent van de bevolking was hier in 2023 tevreden over. Mogelijk speelt krapte op de arbeidsmarkt hierbij ook een rol, en bieden werkgevers hun zittende personeel mogelijkheden tot scholing. Hiertegenover staan de resultaten van het PISA-onderzoek. Hier zijn niet genoeg datapunten voor het berekenen van de middellangetermijntrend, maar blijkt wel dat de scores van de lees- en wiskundevaardigheden van Nederlandse 15-jarigen achteruit zijn gegaan.

Wonen

Een dak boven je hoofd is één van de eerste levensbehoeften. Een goed en betaalbaar huis in een prettige leefomgeving is een belangrijke basis voor een goed leven.

- Het huren of kopen van woningen wordt steeds duurder.
- Het aandeel van woonkosten in het besteedbaar inkomen (de woonquote) neemt af en een steeds kleiner deel van de huishoudens ervaart de woonlasten als erg zwaar.
- Een vijfde van de jongvolwassenen woont nog in het ouderlijk huis. Dit percentage stijgt mede door de krapte op de woningmarkt. Het is wel veel lager dan in de meeste andere EU-landen.
- Meer dan 85 procent van de volwassen bevolking is tevreden met de woning en met de woonomgeving.

Brede welvaart 'hier en nu'

Download CSV

Toon tabel

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

Nederlanders zijn behoorlijk tevreden met hun huisvesting: 86,2 procent was in 2023 (zeer) tevreden over de woning. In 2022 lag het percentage ook in deze orde van grootte. In 2021 was hier nog een forse daling (-1,9 procentpunt). De middellangetermijntrend is stabiel. De woonquote, het percentage van het inkomen dat huishoudens uitgeven aan huisvesting, heeft een dalende trend. De quote lag in 2022 op 20,0 procent, 2,5 procentpunt lager dan in 2021. De afname in het laatste jaar was met name te zien bij de lagere inkomens, die gebruik konden maken van overheidsmaatregelen om de stijgende energielasten te compenseren. Ondanks de dalende trend is de woonquote hoog vergeleken met andere EU-landen. Een maat voor krapte op de woningmarkt, en voor de beschikbaarheid van woningen voor starters, is het deel van de jongvolwassenen van 25 tot 30 jaar dat nog bij hun ouder(s) woont. Op 1 januari 2023 ging het om 19,9 procent, tegen 18,3 procent in 2016. De trend van deze nieuwe indicator kleurt rood.

Het (vernieuwde) dashboard bij [SDG 11.1 Duurzame steden en gemeenschappen: wonen](#) biedt meer detail. Daar is te zien dat de kwaliteit van de Nederlandse woningvoorraad goed is: 85,1 procent van de bevolking woont in een huis zonder ernstige gebreken. Nog geen drie procent ervaart de eigen woonruimte als te klein. De woningvoorraad is in 2023 met 1,0 procent toegenomen naar 8,2 miljoen woningen. De trend is stijgend. Vanuit het perspectief van brede welvaart is dit allemaal gunstig. Toch heerst er spanning op de woningmarkt: het aanbod voorziet niet in de totale behoefte, en er zijn zorgen over de betaalbaarheid van de schaarse woonruimte. Door ABF Research is voor 2023 een woningtekort geraamd van 5 procent van de woningvoorraad. Het aantal vergunde nieuwbouwwoningen laat zien hoeveel woningen in de nabije toekomst gebouwd gaan worden. Dit loopt sterk terug: van 76 duizend verleende bouwvergunningen in 2021, naar 65 duizend in 2022 en 55 duizend in 2023. De ambitieuze bouwdoelstellingen van het kabinet Rutte IV raken daarmee verder uit beeld. Op 1 januari 2022 had 8,8 procent van het totaal aantal woningen stadswarmte of elektriciteit als hoofdverwarming, waarbij er geen of slechts een kleine aanvullende aardgaslevering plaatsvindt. Het stijgende aandeel van de aardgasarme woningen draagt bij aan de energietransitie.

Het dashboard van SDG 11.1 bevat verder een aantal indicatoren op het gebied van de betaalbaarheid van huur- en koopwoningen. Bij de prijsontwikkeling van de woninghuur, de kosten van de aanschaf en het bezit van koopwoningen, de gemiddelde hypotheekschuld en de ratio tussen de mediane verkoopprijs en de mediane vraagprijs van koopwoningen, kleuren de stijgende trends rood. Tegenover deze verslechtingen op het gebied van betaalbaarheid staat een trendmatige verbetering bij de verhouding tussen de hypotheekschuld en de waarde van de woning van huishoudens met een kostwinner onder de 35 jaar. Ook de ervaring van de zwaarte van de woonlasten verbetert trendmatig. In 2023 beschouwde maar zeven procent van de bevolking haar woonlasten als erg zwaar. In 2020 was het percentage nergens in de EU lager.

De kwaliteit van de woonomgeving komt aan bod in [SDG 11.2 Duurzame steden en gemeenschappen: leefomgeving](#). De tevredenheid met de woonomgeving is in 2023 groot, maar met 85,4 tegen 87,1 procent wel lager dan in 2022. Ook is te zien dat de leefruimte per inwoner kleiner wordt en dat de voor het stedelijk gebied kenmerkende inheemse broedvogelsoorten het moeilijk hebben. Nederlanders hebben vergeleken met inwoners van andere EU-landen, veel geluidsoverlast van burens en verkeer. Deze neemt bovendien trendmatig toe. Positieve ontwikkelingen zijn er bij de luchtkwaliteit: de uitstoot van verzurende stoffen daalt en de stedelijke blootstelling aan de kleinste fijnstofdeeltjes neemt af.

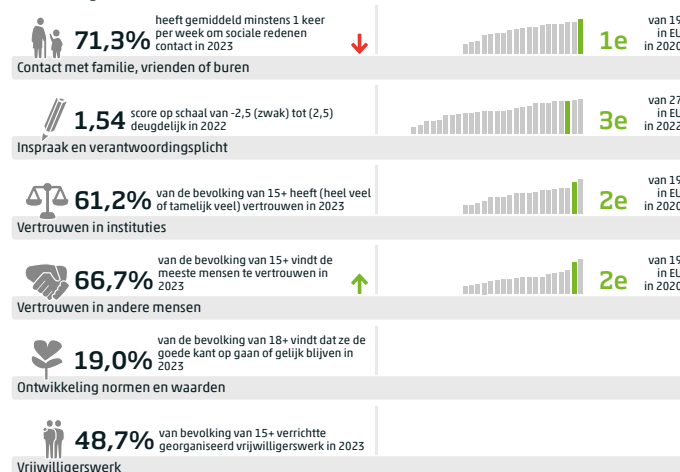
Samenleving

Mensen zijn sociale wezens. Dat betekent dat hoe zij zich verhouden tot hun omgeving belangrijk is voor de mate van brede welvaart. Daarbij gaat het met name om een samenleving waaraan iedereen kan deelnemen, en waarin mensen kunnen vertrouwen op elkaar en op instituties als de overheid en het rechtssysteem. Ook de omvang en kwaliteit van sociale contacten en daarmee de mate waarin mensen in het maatschappelijk leven participeren, zijn belangrijke welvaartsaspecten.

- De Nederlandse samenleving is sterk. In de EU27 staat Nederland in de top-3 bij contact met vrienden, familie of burens, inspraak en verantwoordingsplicht, vertrouwen in instituties, en vertrouwen in andere mensen.
- Veel mensen zijn (zeer) tevreden met het sociale leven (80 procent van de bevolking), maar de trend is dalend.
- Het vertrouwen in andere mensen stijgt al jaren trendmatig, terwijl het contact met vrienden, familie of burens al jaren trendmatig daalt.
- Het percentage van de bevolking dat vrijwilligerswerk doet is na een terugval tijdens de coronapandemie weer toegenomen en daalt niet meer trendmatig. Ook is 43,3 procent van de bevolking van 15 jaar en ouder actief in een vereniging, het op-een-na-hoogste percentage in de EU27.

Brede welvaart 'hier en nu'

Samenleving

Download CSV

Toon tabel

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

Het deel van de bevolking dat minstens eenmaal per week familie, vrienden of buren ontmoet, heeft een dalende trend. Er is een uitruil tussen de voor werk benodigde tijd, en ruimte voor zaken waaraan de 'vrije' tijd besteed wordt. In 2023 vond 7,2 procent van de werkenden dat werk en privé niet goed in balans zijn. In geen enkel EU-land is deze groep zo klein als in Nederland. Ondanks de hoge nettoarbeidsparticipatie behoort het aantal feitelijk gewerkte uren per werkende per week hier tot de laagste van de EU.

Grotere sociale participatie leidt tot meer vertrouwen van mensen in elkaar en in belangrijke instituties, waaronder de overheid. Het vertrouwen van mensen in elkaar neemt toe. Wel vindt maar een op de vijf mensen dat de normen en waarden de goede kant op gaan, of dat deze tenminste gelijk blijven. Het vertrouwen in instituties (in deze samenvattende indicator politie, rechters en Tweede Kamer) kende in het eerste coronajaar, 2020, een aanzienlijke toename (6,4 procentpunt). Daarop viel het echter fors terug, achtereenvolgens met 2,6 procentpunt in 2021 en 5,6 procentpunt in 2022. In 2023 stabiliseerde het niveau. In [SDG 16.2 Vrede, justitie en sterke publieke diensten: instituties](#) wordt meer in detail op de verschillende instituties ingegaan. [SDG 10.1 Sociale samenhang en ongelijkheid](#) laat verder nog zien dat de tevredenheid met het sociale leven groot is: 80 procent van de bevolking is tevreden of zeer tevreden. De trend is echter dalend. In 2020 beschouwde 12,1 procent van de bevolking zichzelf als lid van een gediscrimineerde groep. Dit is hoog vergeleken met andere EU-landen. In vergelijking met andere EU-landen hebben Nederlanders wel een relatief positief oordeel over immigranten.

Brede welvaart en de SDG-agenda hebben veel oog voor het voorkomen van scheefgroei, sociale uitsluiting en kansenongelijkheid. Het geschetste totaalbeeld gaat niet op voor alle groepen in de samenleving. [Verdeling van brede welvaart](#) laat zien welke groepen boven of onder het landelijk gemiddelde uitkomen. [SDG 5 Gendergelijkheid](#) toont voor veel indicatoren op het gebied van gelijke kansen en inclusie van vrouwen ten opzichte van mannen een gunstige trend. De beloningsverschillen tussen mannen en vrouwen worden kleiner, het aandeel hoogopgeleide vrouwen stijgt, net als de arbeidsparticipatie van vrouwen en het percentage vrouwen dat economisch zelfstandig is. In het hoger onderwijs is inmiddels ruimschoots de helft van de studenten vrouw (53,3 in 2023).

De verschillen in de positie van mannen en vrouwen worden kleiner, maar zijn nog altijd aanzienlijk. De nettoarbeidsparticipatie, economische zelfstandigheid en het aandeel hbo- en wo-opgeleiden onder mannen nemen immers ook toe. De nettoarbeidsparticipatie van mannen was in 2023 nog altijd 8,3 procentpunt hoger dan die van vrouwen. Het uurloon van vrouwen lag 12,0 procent onder dat van mannen, mede onder invloed van verschillen in leeftijd, deeltijdwerken, beroepsniveau en leidinggeven. In 2022 was 68,8 procent van de vrouwen economisch zelfstandig, tegen 82,7 procent van de mannen. Dit betekent dat zij een netto jaarinkomen hadden uit arbeid en/of eigen onderneming van ten minste 70 procent van het wettelijke nettominimumloon. De trends zijn stijgend. Vrouwen zijn echter nog ver weg van evenredige vertegenwoordiging: zij bezetten (in 2023) 29,2 procent van de managementfuncties en 40,7 procent van de parlementaire zetels.

Veiligheid

Misdaad en ervaren (on)veiligheid grijpen direct in op de kwaliteit van leven van burgers. Zowel feitelijk risico op slachtofferschap als het gevoel van (on)veiligheid doen ertoe.

- In 2023 gaf 20 procent van de bevolking aan slachtoffer te zijn geweest van traditionele criminaliteit. Dit is meer dan in 2021, meer dan in veel andere EU-landen, en de jarenlange trendmatige daling is gestopt.
- Het aantal geregistreerde misdrijven per 100 duizend inwoners daalt nog wel trendmatig.
- De operationele sterkte van de politie (per 100 000 inwoners) neemt af, tegelijkertijd neemt het vertrouwen in de politie toe.
- De kwaliteit van de rechtsorde neemt af, maar is relatief goed vergeleken met de meeste EU-landen.

Brede welvaart 'hier en nu'

Veiligheid

Download CSV

Toon tabel

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

Uit de Veiligheidsmonitor blijkt dat 2,2 procent van de bevolking zich vaak onveilig voelt in de buurt. Dat is een relatief kleine groep die door de jaren heen vrij constant blijft. Een op de vijf inwoners geeft in 2023 aan slachtoffer te zijn geworden van traditionele criminaliteit, waaronder geweld, inbraak, diefstal en vernieling. De voorheen dalende trend (berekend over alle beschikbare datapunten in de periode 2015-2022), is omgeslagen naar een stabiele.

[SDG 16.1 Veiligheid en vrede](#) richt zich op het bevorderen van een veilige samenleving, waarin iedereen toegang heeft tot het rechtssysteem. Het percentage geregistreerde misdrijven daalt nog steeds trendmatig. In 2023 registreerde de politie er 45,3 per duizend inwoners, tegen 54,8 in 2016. Criminaliteit speelt zich ook in de digitale wereld af. In 2023 gaf 15,6 procent van de bevolking van 15 jaar of ouder aan slachtoffer te zijn geweest van online criminaliteit. Dit is iets (1,3 procentpunt) minder dan in 2021. Verder is de trend van de operationele sterkte van de politie, berekend per 100 000 inwoners, dalend. Die ontwikkeling wordt gezien als ongunstig voor brede welvaart. Het vertrouwen in de politie wordt juist groter.

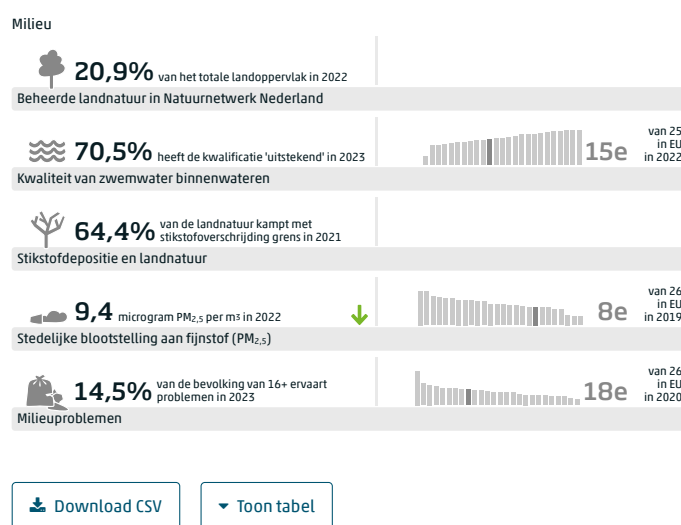
De score op de indicator rechtsorde (rule of law) loopt terug. Rule of law is een van de zes World Governance Indicators waarmee de Wereldbank deugdelijk bestuur meet. Hoewel de trend dalend is, functioneert de rechtsorde in Nederland in internationaal opzicht relatief goed, gelet op de score van 1,66 op een schaal van -2,5 (zwak) tot en met 2,5 (deugdelijk). Binnen Europa is alleen in Finland, Zweden, Denemarken, Luxemburg en Oostenrijk de uitkomst hoger. [SDG 16.2 Instituties](#) bevat meer indicatoren over deugdelijk bestuur.

Milieu

Schone lucht, schoon drink- en oppervlaktewater, voldoende (gezonde) natuur en biodiversiteit, en een niet-vervuilde bodem zijn essentiële aspecten van een gezonde leefomgeving. Een gezonde en schone leefomgeving is intrinsiek van belang voor brede welvaart en heeft ook invloed op fysieke en psychische gezondheid.

- Het aandeel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN)-areaal in het totale landoppervlak stijgt niet langer. Van de afgesproken 80 000 hectare zijn 48 511 hectare gerealiseerd (2022).
- De luchtkwaliteit verbetert door een daling van de stedelijke achtergrondconcentratie van fijnstof en van de emissies van verzurende stoffen (zwaveloxide, stikstofoxide en ammonia).
- In vergelijking met andere EU-landen heeft een groot deel van de huishoudens hinder van geluidsoverlast door burens en verkeer. De overlast neemt bovendien trendmatig toe.
- Het percentage van de bevolking dat kampt met vuil en verontreiniging of andere milieuproblemen in de naaste omgeving is licht toegenomen (naar 14,5 procent).

Brede welvaart 'hier en nu'

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

In 2022 besloeg het beheerde NNN-areaal 20,9 procent van het landoppervlak. De afspraak tussen Rijk en provincies is om in de periode van 2011 tot eind 2027 minimaal 80 000 hectare nieuwe natuur ingericht te hebben om de condities voor (kwetsbare) flora en fauna verder te verbeteren. Tot en met 2022 is van deze opgave 48 511 hectare gerealiseerd. Om de geplande uitbreiding te realiseren resteert de komende jaren dus nog een forse inspanning.

Stikstofdepositie legt een druk op de natuur. Kwetsbare plantensoorten verdwijnen wanneer de stikstofdepositie het kritische niveau voor deze planten overschrijdt. Hoe hoger de overschrijding en hoe langer deze duurt, hoe groter de effecten, ook op de fauna in het leefgebied. Vooral voedselarme ecosystemen zijn gevoelig voor milieudruk door stikstofemissies. Bij bijna twee derde van het areaal is in 2021 de kritische depositiewaarde overschreden. De zwemwaterkwaliteit van binnenwateren in Nederland is tamelijk goed: 70,5 procent had in 2023 de kwalificatie 'uitstekend'. Verder kampte 14,5 procent van de bevolking met vuil en verontreiniging, of andere milieuproblemen, in de naaste omgeving.

Bij dit thema binnen brede welvaart 'hier en nu' zijn de trends overwegend stabiel. Alleen de (afnemende) stedelijke blootstelling aan het fijnste fijnstof (PM_{2,5}) ontwikkelt zich gunstig voor brede welvaart. Bij dit vrij neutrale beeld van de trends bij het thema milieu in het 'hier en nu' past de kanttekening dat het beeld vanuit het 'later'-perspectief van brede welvaart duidelijk minder florissant is. Indicatoren die zijn gerelateerd aan het milieu in het dashboard bij het thema Natuurlijk kapitaal ([brede welvaart 'later'](#)) wijzen nadrukkelijk op een afname van de brede welvaart, net als de biodiversiteitsindicatoren in het dashboard van [SDG 15 Leven op het land](#). [SDG 11.2 Leefomgeving](#) laat verder nog zien dat de luchtkwaliteit vooruitgaat, maar ook dat in vergelijking met andere EU-landen een groot deel van de huishoudens hinder ondervindt van geluidsoverlast door burens en verkeer. Die overlast neemt bovendien trendmatig toe.

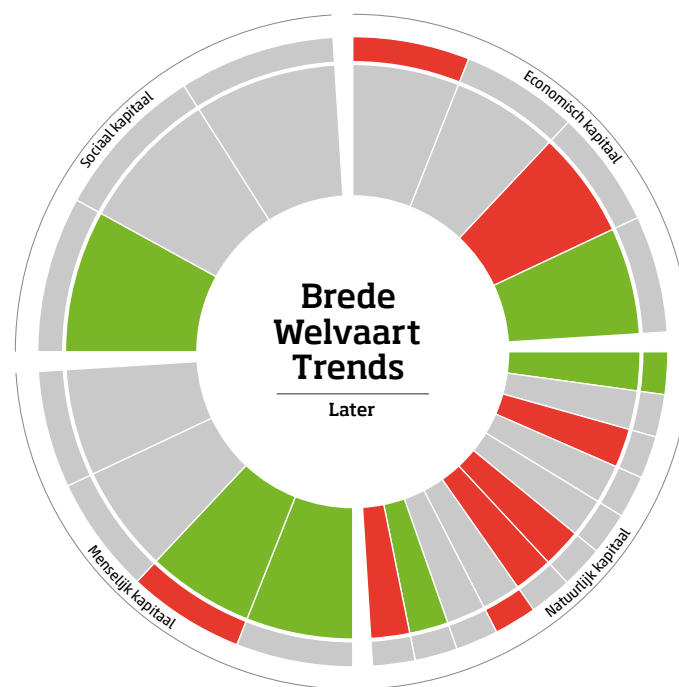
Later

Wat is brede welvaart 'later'? Brede welvaart 'later' gaat over de beschikbare hulpbronnen voor volgende generaties om hetzelfde welvaartsniveau te kunnen bereiken als de huidige generatie, en de gevolgen van de huidige brede welvaart daarvoor. Gekeken wordt naar economisch, natuurlijk, menselijk en sociaal kapitaal.

Later: Samenvatting

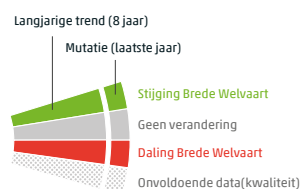
Brede welvaart 'later' gaat over de hulpbronnen die volgende generaties nodig hebben om een zelfde niveau van brede welvaart te kunnen bereiken als de huidige generatie. Er zijn economische, natuurlijke, menselijke en sociale hulpbronnen. Ze worden ook wel 'kapitalen' genoemd. De hoeveelheden moeten minstens constant blijven over de lange termijn om te spreken van duurzaamheid.

Brede-welvaartrends en SDG's(BWT): later

[Download CSV](#) [Toon tabel](#)

Legenda

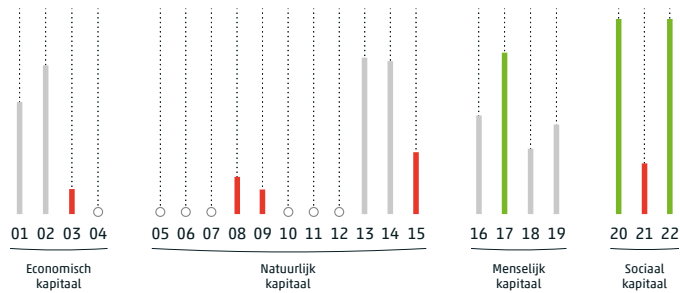

Positie in EU

De balken geven de positie aan van Nederland in de Europese Unie per indicator.

Legenda

- Bovenin EU-ranglijst
- Middenpositie
- Onderin EU-ranglijst
- Geen data

01 Fysieke kapitaalgoederenvoorraad / 02 Kenniskapitaalgoederenvoorraad / 03 Gemiddelde schuld per huishouden / 04 Mediaan vermogen van huishoudens / 05 Opgesteld vermogen hernieuwbare elektriciteit / 06 Beheerde landnatuur in Natuurnetwerk Nederland / 07 Groen-blauwe ruimte, exclusief reguliere landbouw / 08 Fosforoverschot / 09 Stikstofoverschot / 10 Fauna van het land / 11 Fauna van zoetwater en moeras / 12 Oppervlaktewater van voldoende chemische kwaliteit / 13 Onttrekking grondwater / 14 Stedelijke blootstelling aan fijnstof (PM_{2.5}) / 15 Cumulatieve CO₂-emissies / 16 Gewerkte uren / 17 Hoogopgeleide bevolking / 18 Gezonde levensverwachting vrouwen / 19 Gezonde levensverwachting mannen / 20 Vertrouwen in andere mensen / 21 Discriminatiegevoelens / 22 Vertrouwen in instituties

Download CSV

Toon tabel

Uitleg dashboard, kleuren en noten

Economisch kapitaal

De fysieke kapitaalgoederenvoorraad en de kenniskapitaalgoederenvoorraad zijn min of meer stabiel. Voor investeringen, waarmee economisch kapitaal op peil wordt gehouden, is het beeld gemengd. De trendmatige daling van de investeringen in ICT is gestopt ([SDG 9.3](#)). Investeringen in hernieuwbare energie en energiebesparingen stijgen als percentage van het bbp (1,6 procent in 2022) ([SDG 7](#)). De bruto-investeringen in materiële vaste activa groeien niet langer maar zijn stabiel geworden. Met 16,4 procent van het bbp staat Nederland onderaan de ranglijst van 14 EU-landen ([SDG 8.1](#)). Nederland investeert relatief veel in onderzoek en ontwikkeling (R&D) ([SDG 9.3](#)). Totale en private R&D-uitgaven als percentage van het bbp en het aantal gewerkte uren per inwoner nemen trendmatig toe. In de EU27 heeft Nederland bij de totale en de private R&D-uitgaven een positie in de kopgroep.

De schulden van huishoudens stijgen, maar dat geldt ook voor het vermogen en het spaartegoed.

Vergrijzing zet de duurzame financiering van de welvaartstaat en de opbouw van pensioenvermogens onder druk ([SDG 10.2](#)). De stijging van de grijze druk en de daling van de groene druk wijzen op een daling in de verhouding tussen werkenden en niet-werkenden. De onttrekking van middelen uit opgebouwde pensioenvermogens weerspiegelt deze druk. De betaalbaarheid van pensioenvoorzieningen neemt af. Pensioenpremies nemen een groeiend deel van de beloning van werknemers in beslag. Het geraamde gemiddelde pensioenvermogen en de actuele dekkingsgraad van pensioenfondsen zijn stabiel. In 2022 stonden tegenover elke honderd werknemers die pensioenrechten opbouwden, bijna 61 mensen die een uitkering van een pensioenfonds ontvingen. Dit aantal stijgt trendmatig. Het te verwachten pensioen uit werk kwam in 2022 uit op iets meer dan de helft van het inkomen uit werk. De stijgende trend is veranderd in een stabiele.

De mogelijkheden voor bedrijven om productieprocessen, energieverbruik en waardeketens te verduurzamen zijn goed ([SDG 9.2](#)). Toegang tot financiering werd in 2023 door 15 procent van de ondernemers in het midden- en kleinbedrijf als (heel erg) belemmerend gezien, het laagste niveau in de EU. De bijdrage van de milieusector aan het bbp en aan de werkgelegenheid groeit trendmatig.

Productieprocessen van Nederlandse bedrijven worden duurzamer. De energie-intensiteit van de economie daalt trendmatig. Bedrijven hebben steeds minder energie nodig om toegevoegde waarde te produceren. Het binnenlands materiaalverbruik is in Nederland lager dan in de meeste andere EU-landen en de trend is stabiel. Ook worden grondstoffen efficiënter gebruikt ([SDG 12](#)). De grondstoffenproductiviteit van de Nederlandse economie is de hoogste in de EU27. De eerder stijgende trend is stabiel geworden.

Menselijk kapitaal

Er zijn geen trends die wijzen op een afname in menselijk kapitaal. De gezonde levensverwachting is stabiel. De meeste andere gezondheidsindicatoren zijn ook stabiel. In 2023 beoordeelde 77,5 procent van de Nederlanders de eigen gezondheid als goed of zeer goed. In 2022 en 2023 was de ervaren gezondheid duidelijk lager dan in voorgaande jaren ([SDG 3](#)).

Vergeleken met andere EU-landen heeft Nederland relatief veel hoogopgeleiden en weinig middelbaar opgeleiden ([SDG 4](#)). Het percentage middelbaar opgeleiden loopt terug, het percentage hoogopgeleiden neemt toe. Het niveau van specifieke vaardigheden varieert. De rekenvaardigheden van leerlingen en de digitale rekenvaardigheden van de bevolking horen bij de hoogste in de EU. Bij de leesvaardigheden van leerlingen staat Nederland aan de onderkant van EU-ranglijst.

Natuurlijk kapitaal

De oppervlakte natuurlijke ruimte die per persoon beschikbaar is, neemt af door bevolkingsgroei. Nederland is een van de dichtstbevolkte landen van Europa. De 'groen-blauwe' ruimte per inwoner neemt trendmatig af. Het aandeel van het Natuurnetwerk Nederland (NNN)-areaal (20,9 procent in 2022) in het totale landoppervlak stijgt niet langer trendmatig.

De druk op het natuurlijke systeem door menselijke activiteiten is hoog. Broeikasgasemissies zijn hoog vergeleken met andere EU-landen, maar de meeste indicatoren nemen trendmatig af. In 2023 waren de broeikasgasemissies 34,5 procent lager dan in 1990. Broeikasgasemissies per inwoner dalen trendmatig. De emissies van bedrijven met de hoogste uitstoot, die verplicht deelnemen aan het Europees emissiehandelssysteem (ETS), dalen trendmatig maar alleen in Bulgarije, Cyprus en Polen is de daling geringer. Methaanemissies door de klimaatsector landbouw hebben een dalende trend in combinatie met een lage positie in de EU.

Economische groei en broeikasgasemissies zijn momenteel ontkoppeld ([SDG 9.2](#)). De broeikasgasintensiteit van de economie heeft een dalende trend: het volume van het bbp groeit, terwijl de emissies afnemen. De totale hoeveelheid opgebouwde CO₂-emissies blijft gestaag toenemen. De cumulatieve CO₂-emissies geven een indicatie van het Nederlandse aandeel in de wereldwijde historische CO₂-uitstoot. Dat aandeel is relatief groot vergeleken met andere EU-landen. Het opgestelde vermogen voor hernieuwbare elektriciteit uit wind, water en zon is fors toegenomen.

De kwaliteit van ecosystemen staat onder druk. De fosfor- en stikstofoverschotten zijn stabiel maar hoog. In 2019 hoorde Nederland bij de EU-landen met de hoogste fosfor- en stikstofoverschotten. Een teveel aan fosfor en stikstof heeft negatieve gevolgen voor de kwaliteit van oppervlaktewater en ecosystemen zoals heide, bos en duinen. Ondanks een geleidelijke daling op de lange termijn blijft de milieudruk door stikstofdepositie groot ([SDG 15](#)). In 2021 kampte bijna twee derde van alle landnatuur met een overschrijding van de kritische depositiewaarde.

Biodiversiteit op het land en in zoet water en moeras gaat trendmatig achteruit. De populatie van boerenlandvogels (27 soorten weide-, akker- en ervvogels die in Nederland voorkomen) neemt trendmatig af. Deze daling duidt op sterk verslechterde leefomstandigheden. Het populatieaantal of de verspreiding (afhankelijk van de soort) van Nederlandse landfauna gaat trendmatig achteruit. De kwaliteit van het zeewater en het natuurlijke leven in en rondom de Nederlandse zeegebieden verbeteren wel ([SDG 14](#)). De 'Clean water index' stijgt trendmatig, al is de waterkwaliteit relatief gezien niet goed ([SDG 15](#)).

De duurzaamheid van watergebruik neemt af ([SDG 6](#)). De waterstress (de verhouding tussen totale onttrekking van zoet water en de totale hernieuwbare zoetwaterbronnen, rekening houdend met de waterbehoefte vanuit het milieu) neemt trendmatig toe. De totale onttrekking van zoet oppervlaktewater per inwoner was in 2022 relatief hoog (15e van 16 EU-landen). De onttrekking was hoger dan in 2021 door de droogte: Nederland telt veel koelwaterintensieve bedrijven. Ook de onttrekking van grondwater per inwoner was in 2018, 2019, 2020 en 2022 hoger dan in de jaren daarvoor. Droge zomers leidden tot meer waterverbruik door de landbouw en drinkwaterbedrijven.

De kwaliteit van het oppervlaktewater is slecht. Van de zoete oppervlaktewateren die beschermd zijn door de KRW had in 2023 slechts 5,7 procent een goede biologische kwaliteit en 0,2 procent was van voldoende chemische kwaliteit. De soorten vissen, broedvogels, amfibieën, libellen, zoogdieren en vlinders die typerend zijn voor zoet water en moeras nemen trendmatig af.

Vergeleken met de EU heeft de Nederlandse landbouw een hoge druk op het milieu ([SDG 2](#)). De veestapel dichtheid is de hoogste in de EU27. Bij het areaal biologische landbouw en eiwitrijke gewassen staat Nederland bijna onderaan de EU-ranglijst. Het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen is per euro landbouwproductie een van de laagste in de EU, per hectare een van de hoogste. De benuttingspercentages van stikstof en fosfor zijn laag vergeleken met de EU. Wel wordt de productie in de landbouw in bepaalde opzichten steeds duurzamer. De veestapel dichtheid, het gebruik van chemische gewasbeschermingsmiddelen en het gebruik van antibiotica in de veehouderij nemen af. Het areaal biologische landbouw en de weidegang van melkvee nemen toe. Het areaal eiwitrijke gewassen is bijna verdubbeld ten opzichte van een jaar eerder.

Sociaal kapitaal

Het vertrouwen in andere mensen (het algemeen vertrouwen) stijgt trendmatig. In 2020 was het veel groter dan in andere EU-landen. Het vertrouwen in instituties (Tweede Kamer, politie en rechters) is stabiel. Dit vertrouwen is relatief hoog ten opzichte van andere EU-landen. Het vertrouwen in rechters en in de EU nemen trendmatig toe.

Sociale cohesie in de woonbuurt neemt niet langer trendmatig toe. Van alle volwassenen vond 19 procent in 2023 dat normen en waarden de goede kant op gaan of gelijk blijven. In 2020 beschouwde 12,1 procent van de bevolking zichzelf als lid van een gediscrimineerde groep. Dit is hoog vergeleken met andere EU-landen. De trend is stabiel.

De kwaliteit van overheidsregelgeving, de effectiviteit van de overheid en inspraak van burgers in Nederland zijn hoog in vergelijking met andere EU-landen ([SDG 16.2](#)). De kwaliteit van overheidsregelgeving was stabiel maar daalt nu trendmatig. De effectiviteit van het overheidsbestuur loopt terug. De mate waarin de Nederlandse publieke sector als vrij van corruptie wordt beschouwd neemt eveneens af.

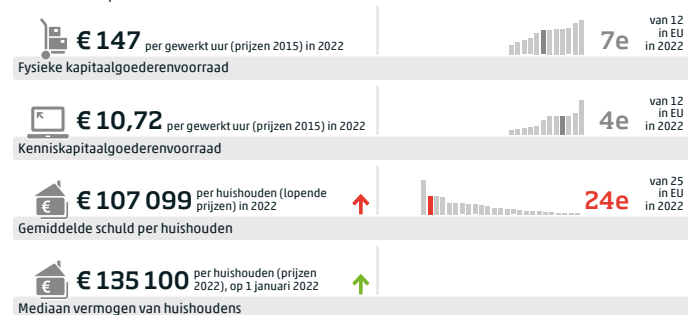
Economisch kapitaal

Economisch kapitaal omvat de machines en werktuigen, de ICT, het kenniskapitaal en de infrastructuur die nodig zijn voor het opbouwen van materiële welvaart en het genereren van economische groei. Ook wordt bij economisch kapitaal gekeken naar vermogens en schulden. Schuld wordt daarbij gezien als negatief kapitaal, waartegenover bezittingen staan.

- De fysieke kapitaalgoederenvoorraad en de kenniskapitaalgoederenvoorraad zijn min of meer stabiel.
- Nederland investeert relatief veel in onderzoek en ontwikkeling (R&D).
- De schulden van huishoudens stijgen, maar dat geldt ook voor het vermogen en het spaartegoed.
- De betaalbaarheid van pensioenvoorzieningen neemt af, vooral door de groei van het aantal pensioengerechtigden per werkende.

Brede welvaart 'later'

Economisch kapitaal

[Download CSV](#) [Toon tabel](#)

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

Huishoudens hadden in 2022 gemiddeld 107 duizend euro aan schuld. De trend is stijgend (rood), en Nederland staat hiermee onderin de EU-ranglijst. Daartegenover staat een oplopende, groene, trend bij het mediaan vermogen van de huishoudens. Het vermogen neemt vooral toe onder invloed van de stijgende huizenprijzen van de laatste jaren.

In de dashboards van [SDG's 8.1, 9.2](#) en [12](#) is onder meer te zien dat Nederlandse producenten, verhoudingsgewijs, efficiënt omgaan met grondstoffen. Met het relatief lage binnenlands materialenverbruik hoort Nederland tot de kopgroep van de EU; de grondstoffenproductiviteit is zelfs het hoogst van alle landen. Welke grondstoffen in een land verbruikt worden, en hoe efficiënt dat kan, hangt overigens mede af van de structuur van de economische activiteiten. Nederland heeft met zijn kenniseconomie een hoge arbeidsproductiviteit (bruto toegevoegde waarde per gewerkt uur) vergeleken met andere EU-landen. [SDG 9.3 Kennis en innovatie](#) laat verder nog zien dat Nederland voor een groot aantal innovatie-indicatoren gunstige trends en/of een positie in de kop- of middengroep van de EU-ranglijst heeft.

Het dashboard bij [SDG 10.2 Financiële houdbaarheid](#) bevat aanvullende indicatoren met betrekking tot de schulden en bezittingen binnen het economisch kapitaal. Allereerst is er de schuld van de overheid. Hier is de trend dalend. Aan het eind van 2023 bedroeg de schuld 46,5 procent van het bbp. Na 2007 is het percentage niet meer zo laag geweest. Het aandeel ligt ver onder de formele Europese norm van maximaal 60 procent van het bbp. Tegenover de overheidsfinanciën staat de financiële positie van huishoudens. De gemiddelde totaalschuld van de huishoudens stijgt. Woningbezitters hebben gemiddeld een steeds hogere hypotheekschuld. Vanuit het perspectief van houdbaarheid van brede welvaart op de lange termijn is dit ongunstig, waardoor beide trends rood kleuren. Tegenover schulden van huishoudens staan bezittingen. Het gaat zowel om niet-financiële (zoals een woning) als financiële bezittingen (bijv. chartaal geld en deposito's). De toenemende spaartegoeden zijn positief voor brede welvaart op langere termijn, mensen hebben namelijk een buffer om klappen op te vangen. Ook de verbeterde verhouding tussen de hypotheekschuld en de waarde van het onderpand bij huiseigenaren onder de 35 jaar, is gunstig.

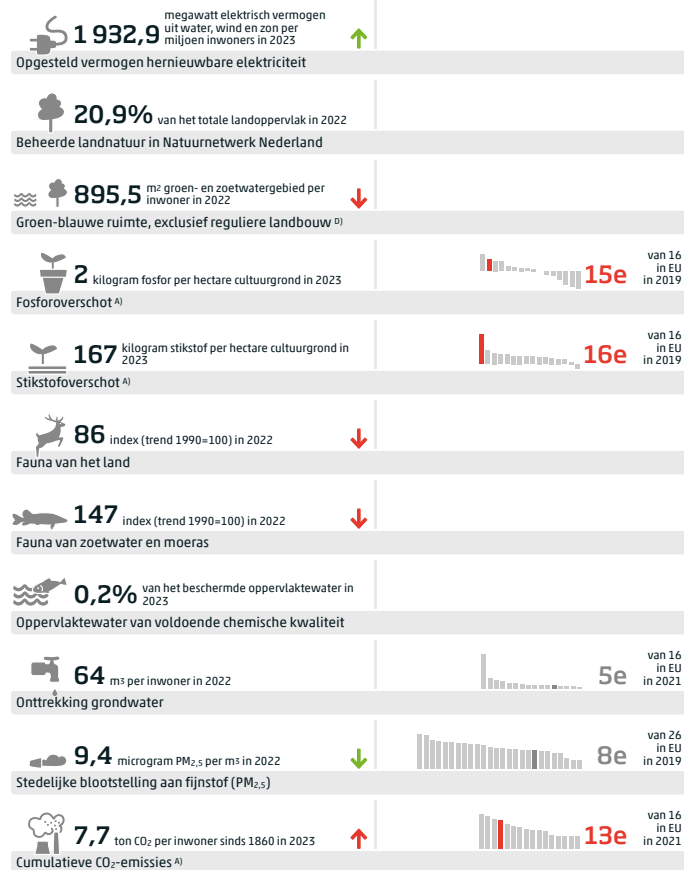
Natuurlijk kapitaal

De natuurlijke omgeving is belangrijk voor allerlei aspecten van brede welvaart, zoals welzijn en gezondheid. Daarnaast levert ze belangrijke diensten aan de economie, zoals grondstoffen maar ook recreatie. Natuurlijk kapitaal gaat zowel over de randvoorwaarden om deze rol in de toekomst te kunnen blijven vervullen, als over mogelijke bedreigingen voor de kwaliteit van de leefomgeving. Het gaat daarbij ondermeer om biodiversiteit, de kwaliteit van de atmosfeer en de lokale kwaliteit van bodem, water en lucht.

- Zowel de 'groen-blauwe ruimte' per inwoner als de biodiversiteit op het land en in het water nemen af. Wel verbeteren de kwaliteit van het zeewater en het natuurlijke leven in de zee.
- De fosfor- en stikstofoverschotten zijn stabiel maar hoog. In 2019 stond Nederland aan de onderkant van de EU-ranglijst.
- Broeikasgasemissies nemen trendmatig af. Wel staat Nederland onderaan de EU-ranglijst en nemen de cumulatieve emissies alleen maar toe.
- Het opgestelde vermogen voor hernieuwbare elektriciteit uit wind, water en zon is fors toegenomen.

Brede welvaart 'later'

Natuurlijk kapitaal

Download CSV

Toon tabel

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

Energieverbruik en klimaatverandering

Het in Nederland opgestelde vermogen voor hernieuwbare elektriciteit uit wind, water en zon is fors toegenomen: van 276 megawatt per miljoen inwoners in 2016 naar 1 933 megawatt in 2023. Deze stijging is onder meer het gevolg van uitbreiding met windmolenparken op land en voor de kust, maar ook het elektrisch vermogen van installaties om zonnestroom op te wekken groeide aanzienlijk. Het gaat bij deze indicator om de hoeveelheid elektriciteit die maximaal kan worden opgewekt, bij de gunstigste weersomstandigheden. De daadwerkelijke productie ligt, met name bij zonnestroom, veel lager. [SDG 7 Betaalbare en duurzame energie](#) laat in aanvulling hierop nog meer positieve ontwikkelingen zien. De investeringen in hernieuwbare energie en besparingen nemen trendmatig toe, net als de werkgelegenheid in de duurzame energiesector en het aandeel aardgasarme woningen. Het totale energieverbruik, omgerekend in gigajoule per inwoner, heeft een dalende trend. Per gegenereerde euro bbp wordt minder energie ingezet, getuige de dalende trend bij de energie-intensiteit van de economie. Het aandeel van hernieuwbare energie in het totale energieverbruik stijgt. Dit alles wijst op toenemende brede welvaart. Kanttekening bij het voorgaande is dat Nederland in EU-verband bij sommige indicatoren nog steeds een positie in de achterhoede heeft.

Tot het natuurlijk kapitaal behoren ook de minerale reserves (aardolie en aardgas). Omdat de huidige energievoorziening nog altijd grotendeels afhankelijk is van de verbranding van fossiele brandstoffen, moeten er voldoende reserves en voorraden zijn. Reserves zijn nog niet gewonnen hoeveelheden olie en gas in de ondergrond. Deze lopen voortdurend terug, wat zorgt voor een verslechtering van de uitgangspositie voor latere generaties. Voorraden omvatten al gewonnen gas en olie. De vulgraad van de gasvoorraden is een indicatie van de mate waarin acute problemen met de aanvoer opgevangen kunnen worden, een aspect dat brede welvaart 'hier en nu' raakt, maar ook iets zegt over schokbestendigheid.

Het natuurlijk kapitaal staat ook onder druk door de toenemende concentratie aan broeikasgassen in de atmosfeer. De cumulatieve CO₂-emissies geven een indicatie van het Nederlandse aandeel in de wereldwijde CO₂-uitstoot sinds het begin van de industriële revolutie, op grond van de optelsom aan voorraad die zich in de atmosfeer heeft opgebouwd. Deze cumulatieve emissies stijgen door, per inwoner wordt recent nu eenmaal meer uitgestoten dan in het verleden. In aanvulling hierop laat [SDG 13 Klimaat](#) wel veel positieve middellangetermijntrends zien, al staat Nederland binnen de EU veelal in de achterhoede. Er wordt nog steeds een grote hoeveelheid broeikasgassen uitgestoten, maar de emissies per inwoner liepen de laatste jaren terug, naar 8,4 ton CO₂-equivalenten in 2023. Vergeleken met andere EU-landen is de uitstoot hier echter nog altijd hoog (22^e positie van 27 landen in 2021). Al met al was de broeikasgasuitstoot in 2023 34,5 procent lager dan in 1990, zo blijkt uit de eerste berekeningen van het CBS en RIVM/Emissieregistratie. Dit is 9,5 procentpunt meer dan het nog steeds geldende Urgenda-doel om 25 procent minder uitstoot te hebben dan in 1990, en in de richting van het wettelijke streefdoel van 55 procent reductie in 2030.

Water, lucht en bodem

De kwaliteit van water staat onder druk, afgemeten aan de stand van de fauna van zoet water en moeras die achteruit gaat en het percentage oppervlaktewater van voldoende chemische kwaliteit dat vrijwel nihil is. Hier gelden vanaf 2021 nieuwe richtlijnen voor de meting, waarbij op meer stoffen getoetst wordt. De cijfers zijn daarom niet met vergelijkbaar met eerdere jaren. [SDG 6 Schoon water en sanitair](#) gaat dieper in op het gebruik en de kwaliteit van water. Daar zijn twee trendomslagen te zien: bij het - hoge - zuiveringsrendement van fosfor en stikstof in stedelijk afvalwater is de voorheen stijgende (groene) trend nu stabiel. Het niveau van waterstress, het percentage zoetwater dat onttrokken wordt aan het totaal van de beschikbare zoetwaterbronnen, stijgt trendmatig.

Bij zowel het fosfor- als het stikstofoverschot is de trend stabiel. Hier zijn data beschikbaar voor slechts de helft van de EU-landen, en die zijn ook nog eens niet heel recent (2019), maar daarin behoort Nederland tot de Europese achterhoede. De luchtkwaliteit verbetert: is er in stedelijk gebied minder blootstelling aan het fijnste fijnstof. Het accent van [SDG 11.2 Leefomgeving](#) ligt op het verduurzamen van de leefomgeving. Hier is te zien dat ook de emissies van verzurende stoffen (zwaveloxiden, stikstofoxiden en ammonia) gestaag afnemen. Dit dashboard laat echter ook zien dat de leefruimte van mensen steeds krappert wordt. Het aandeel groen in de directe leefomgeving blijkt vrij constant. Een nieuwe indicator uit de Natuurlijk kapitaalrekeningen laat zien dat het aandeel van groen in de bebouwde kom net onder de 14 procent ligt. Tuinen zijn daarbij niet meegerekend.

Plaats voor woningen en bedrijvigheid, windmolens en zonnepanelen voor de energietransitie, ruimte voor de grote rivieren en wateropslag, grond voor kringlooplandbouw of productiebossen voor biomassa, kwaliteitsverbetering van natuur: allemaal leggen ze beslag op schaarse ruimte. Met [Natuurlijk kapitaal](#) brengt het CBS het fysieke ruimtegebruik in kaart. Onder meer is te zien waar landbouwgrond is omgezet in bebouwd gebied, infrastructuur, en deels ook natuur. Tussen 2013 en 2022 ging per saldo ruim 1,5 procent van het oppervlak aan de agrarische ecosysteemtypen grasland en akker- en tuinbouw, 309 vierkante kilometer, over in een ander ecosysteemtype.

Land kan vaak maar voor één doel gebruikt worden, en de bestemming heeft impact op het leven in de wijde omgeving. Dit maakt dat beleidsdoelen niet afzonderlijk van elkaar nagestreefd moeten worden, maar in hun samenhang op de agenda staan. Nederland heeft zich gecommitteerd aan het behalen van de duurzaamheidsdoelen voor 2030 van de Verenigde Naties. Ontwikkelen van kennis over synergiën en afruilen tussen de SDG's kan eraan bijdragen dat de beschikbare ruimte in Nederland optimaal benut wordt om deze te realiseren. Het gebruik maken van synergiën en kennis van afruilen tussen de SDG's kan eraan bijdragen dat de beschikbare ruimte in Nederland optimaal benut wordt om deze te realiseren.

Het Planbureau voor de Leefomgeving schetste in de Ruimtelijke Verkenning 2023 vier mogelijke scenario's voor de inrichting van Nederland in 2050. Nederland moet daarbij voldoen aan wet- en regelgeving voor de bescherming van natuur en biodiversiteit. Het Adviescollege Stikstofproblematiek gaf in de titel van het eindadvies over een structurele aanpak van stikstof op lange termijn al mee: 'Niet alles kan overal'. Ook dit rapport stelt dat ingrijpende maatregelen nodig zijn om de natuur genoeg te laten herstellen en aan de Europese regels voor natuurbescherming te voldoen.

Staat van natuur en ecosystemen

De staat van de natuur en ecosystemen blijft zorgelijk. In het dashboard 'later' wordt de ontwikkeling afgemeten aan de stand van fauna van het land en fauna van zoet water en moeras. Beide biodiversiteitsindicatoren hebben een dalende trend. Ook de stand van de boerenlandvogels uit [SDG 15 Leven op het land](#), gaat achteruit. De trends kleuren rood. De gemiddelde populatie-omvang van dieren in de open Noordzee (156 soorten vissen, vogels, bodemfauna en bruinvissen) in [SDG 14 Leven in het water](#) neemt juist weer toe, na een periode van achteruitgang tussen de jaren 1990 en 2010. Een tweede lichtpuntje in SDG 14 is de stijgende trend bij de score op de Clean Water Index voor kust- en zeewater, al verkeert Nederland hier in de achterhoede van de EU (19^e positie van 22 landen in 2023).

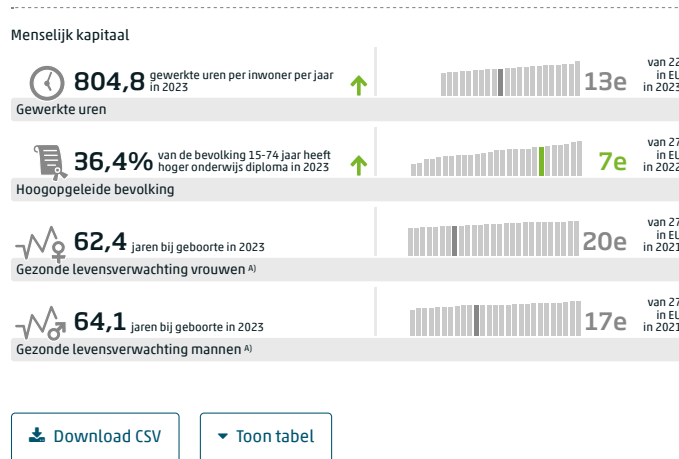
Het areaal aan 'groen-blauwe' ruimte, exclusief reguliere landbouw, is licht toegenomen. In het kader van de monitor wordt het oppervlak echter berekend per inwoner, en zo bezien is er een trendmatige afname. Het Natuurnetwerk Nederland (NNN) omvat het areaal van bestaande en nieuw in te richten natuurgebieden op het land. De afspraak tussen Rijk en provincies is om in de periode van 2011 tot eind 2027 minimaal 80 000 hectare nieuwe natuur ingericht te hebben. Van deze opgave is tot en met 2022 zo'n drie vijfde gerealiseerd. Om het leefgebied voor flora en fauna te vergroten en de condities voor kwetsbare soorten te verbeteren, resteert de komende jaren dus nog een forse inspanning. [SDG 15 Leven op het land](#) laat zien dat bijna een vijfde van het totale landoppervlak bestaat uit natuur- en bosgebieden. Circa driekwart van het totale areaal landnatuur kent een te hoge stikstofdepositie. Bij 64 procent van het areaal werd in 2021 de kritische depositiewaarde overschreden. Van het resterende deel kampte 14 procent niet met overschrijding van de kritische depositiewaarde; 22 procent is hier minder gevoelig voor, dat zijn veelal (half)natuurlijke graslanden of moerassen in gebieden met kleigronden. Het in januari 2024 uitgekomen rapport [Doen wat moet en kan](#) van de Ecologische Autoriteit bevestigt dat het, ondanks aanzienlijke beheerinspanningen, slecht gesteld is met de stikstofgevoelige Nederlandse natuur.

Menselijk kapitaal

Menselijk kapitaal gaat over de kwaliteit van (toekomstige) arbeid. Menselijk kapitaal omvat factoren als werkdruk en productiviteit, maar ook zaken als gezondheid en opleidingsniveau. Dit is belangrijk om de materiële welvaart op peil te houden, maar ook voor de algemene ontwikkeling van mensen. Zo hangt opleidingsniveau sterk samen met regio over het leven en gezondheid.

- Het gemiddeld aantal gewerkte uren per inwoner per jaar stijgt trendmatig.
- Vergeleken met andere EU-landen heeft Nederland relatief veel hoogopgeleiden en weinig middelbaar opgeleiden. De verhouding tussen hoog- en middelbaar opgeleiden wordt schever: het percentage middelbaar opgeleiden loopt terug, het percentage hoogopgeleiden neemt toe.
- De gezonde levensverwachting is stabiel. Er zijn geen trends die wijzen op een afname in menselijk kapitaal.

Brede welvaart 'later'

Uitleg dashboard, kleuren en noten

Menselijk kapitaal heeft niet alleen een economische, maar ook een sociaal-maatschappelijke betekenis. Zo hangt de verdeling van de brede welvaart onder verschillende groepen bijvoorbeeld sterk samen met het onderwijsniveau (zie ook [Verdeling van brede Welvaart](#)). Het thema menselijk kapitaal in het dashboard 'later' kijkt naar hoe de mens vanuit een economisch oogpunt kan bijdragen aan de welvaart. Het menselijk kapitaal heeft daarbij drie componenten, waaronder de omvang van de geleverde arbeid. Daarnaast wordt in de monitor gekeken naar het opleidingsniveau, vaardigheden en gezondheid van de bevolking.

Het gemiddeld aantal gewerkte uren per inwoner per jaar stijgt trendmatig, en vormt een basis voor toenemende brede welvaart. Van de bevolking van 15 tot 75 jaar heeft 36,4 procent hbo- of wo-onderwijs afgerond. De trend is stijgend, al was er in het meest recente jaar wel een lichte afname. De levensverwachting geeft een indicatie van hoe oud mensen worden, uitgaande van de huidige kansen op sterfte. De kwaliteit van leven is echter ook belangrijk. Door gegevens over gezondheid te combineren met de gegevens over sterfte kan de gezonde levensverwachting bepaald worden, waarmee een kwalitatief element wordt toegevoegd aan de 'gewone' levensverwachting. In de monitor is hiervoor de levensverwachting (bij geboorte) in als goed ervaren gezondheid gebruikt. Een jongen geboren in 2023, leeft naar verwachting gemiddeld 64,1 jaren in goede gezondheid, een meisje net wat minder lang (62,4 jaar). Hier zijn de trends stabiel.

De kwantiteit en kwaliteit van arbeid - mede gerelateerd aan de gezonde levensverwachting - zijn niet alleen relevant voor brede welvaart 'later', maar uiteraard ook voor de huidige brede welvaart. Menselijk kapitaal omvat dan ook een aantal aspecten dat al aan bod kwam bij brede welvaart 'hier en nu'. Dit thema binnen brede welvaart 'later' heeft verder raakvlakken met [SDG 3 Goede gezondheid en welzijn](#), [SDG 4 Kwaliteitsonderwijs](#), en [SDG 8.2 Arbeid en vrije tijd](#).

Sociaal kapitaal

Sociaal kapitaal geeft de kwaliteit van sociale verbanden in de samenleving weer. Vertrouwen en sterke sociale relaties zijn een belangrijke randvoorwaarde voor een functionerende samenleving en economie.

- Het vertrouwen in andere mensen en het vertrouwen in rechters en in de EU nemen trendmatig toe.
- Vergeleken met andere EU-landen waren het vertrouwen in andere mensen en het vertrouwen in instituties (Tweede Kamer, politie en rechters) in Nederland in 2020 veel groter.
- In 2020 beschouwde 12,1 procent van de bevolking zichzelf als lid van een gediscrimineerde groep. Dit is hoog vergeleken met andere EU-landen, de trend is stabiel.
- Sociale cohesie in de woonbuurt neemt niet langer trendmatig toe.

Brede welvaart 'later'

[Download CSV](#)

[Toon tabel](#)

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

Het sociaal kapitaal weerspiegelt de kwaliteit van verbanden in de samenleving: kunnen meedoen in de maatschappij en contact hebben met andere mensen. Dit wordt gemeten door te vragen hoeveel vertrouwen mensen hebben in andere mensen en in belangrijke instituties zoals politie, rechters en de Tweede Kamer. Twee derde van de bevolking vindt de meeste mensen te vertrouwen, wat veel is vergeleken met andere EU-landen. Het vertrouwen van mensen in elkaar neemt bovendien nog steeds toe. Ook het vertrouwen in instituties (Tweede Kamer, politie en rechters samen) is groot vergeleken met andere EU-landen, zo blijkt uit de [European Social Survey \(ESS\) voor 2020](#). Na een piek in 2020 (69,5 procent) volgde in 2021 en 2022 een afname naar respectievelijk 66,9 en 61,3 procent. In 2023 stabiliseerde het vertrouwen in deze instituties. Onderliggend viel de sterke stijging van het vertrouwen in de Tweede Kamer in het beginjaar van de coronapandemie op. Op een stijging met 13,2 procentpunt in 2020 volgden in 2021 en 2022 echter dalingen met respectievelijk 10,9 en 11,9 procentpunt.

Naast het vertrouwen van mensen onderling is ook het vertrouwen tussen verschillende groepen in de samenleving belangrijk. De monitor meet dit aan de hand van de indicator over discriminatiegevoelens. Deze beschrijft in hoeverre mensen vinden dat ze bij een groep horen die zegt niet volledig in de maatschappij mee te kunnen doen of niet helemaal te worden geaccepteerd. In 2020 rekende 12,1 procent van de bevolking van 15 jaar en ouder zich volgens de ESS tot een gediscrimineerde groep. Nederland scoorde hiermee relatief ongunstig binnen de EU. Discriminatie is steeds meer onderwerp van discussie in de samenleving. Zelf onderzoekt het CBS het thema discriminatie inmiddels in de tweejaarlijkse Veiligheidsmonitor. Hier zijn echter nu nog niet genoeg datapunten voor een trendberekening. De uitkomsten (11,2 procent in 2021 en 10,8 procent in 2023) liggen wel min of meer in dezelfde orde van grootte als die van de ESS.

Sociaal kapitaal is niet alleen een belangrijk kapitaal voor brede welvaart 'later', maar ook een belangrijke component van het [thema samenleving van brede welvaart 'hier en nu'](#). Bij die dimensie van brede welvaart wordt onder meer gekeken naar de hechtheid van de samenleving en de betrokkenheid van mensen bij elkaar aan de hand van sociale contacten met familie, vrienden of burens, vrijwilligerswerk en de beleving van normen en waarden.

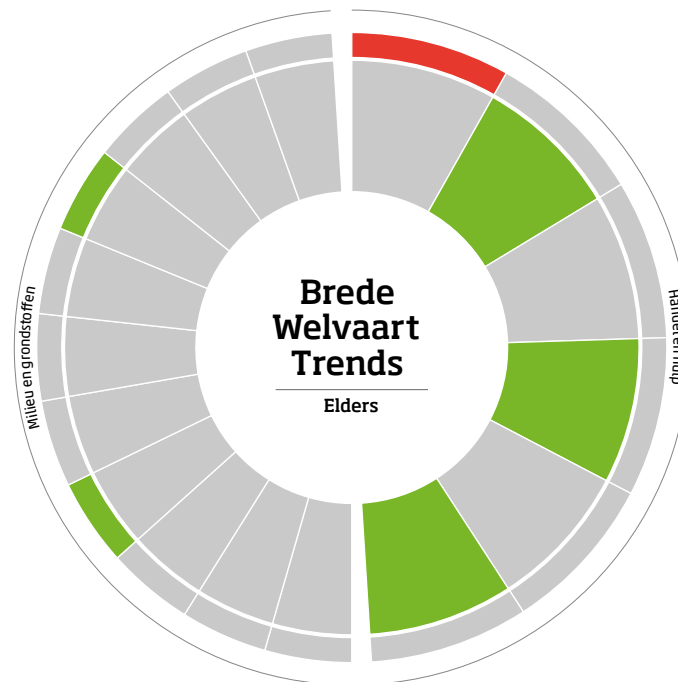
Elders

Brede welvaart 'elders' gaat over de gevolgen van keuzes van Nederlanders voor mensen elders in de wereld. Handel en hulp leveren banen en inkomens op. Nederland heeft ook een grote voetafdruk op (niet-hernieuwbare) hulpbronnen en het milieu in andere landen.

Elders: Samenvatting

De keuzes van Nederlanders hebben gevolgen voor mensen 'elders' in de wereld, voor hun banen, inkomens, hulpbronnen en milieu. Veel van de goederen en diensten die in Nederland worden ingevoerd, zijn in andere landen geproduceerd.

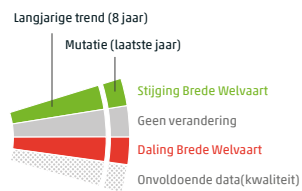
Brede-welvaarttrends en SDG's (BWT): elders

[Download CSV](#)

[Toon tabel](#)

Legenda

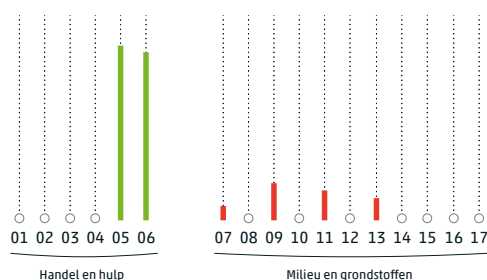

Positie in EU

De balken geven de positie aan van Nederland in de Europese Unie per indicator.

Legenda

- Bovenin EU-ranglijst
- Middenpositie
- Onderin EU-ranglijst
- Geen data

01 Invoer van goederen uit lageinkomenslanden / 02 Invoer van goederen uit lagemiddeninkomenslanden / 03 Invoer van goederen uit hogemiddeninkomenslanden / 04 Invoer van goederen uit hogeinkomenslanden / 05 Ontwikkelingshulp / 06 Overdrachten / 07 Invoer fossiele energiedragers / 08 Invoer fossiele energiedragers uit LDC's / 09 Invoer metalen / 10 Invoer metalen uit LDC's / 11 Invoer niet-metaal mineralen / 12 Invoer niet-metaal mineralen uit LDC's / 13 Invoer biomassa / 14 Invoer biomassa uit LDC's / 15 Landvoetafdruk / 16 Grondstofvoetafdruk / 17 Broeikasgasvoetafdruk

Download CSV

Toon tabel

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

Handel en hulp

De invoer van goederen uit lagemiddeninkomens- en hoge-inkomenslanden stijgt trendmatig. De invoer uit lage-inkomenslanden is klein. De meeste effecten van handel komen terecht in hoge-inkomenslanden.

Een groeiend percentage van het bbp wordt overgedragen aan relaties in het buitenland, waarmee de bestaansmogelijkheden 'elders' verbeteren. Deze inkomensoverdrachten (1,6 procent van het bbp) en de ontwikkelingshulp (0,7 procent van het bni) zijn relatief hoog vergeleken met andere EU-landen.

Milieu en grondstoffen

Geen van de indicatoren laat een stijgende of dalende trend zien. Nederland is een van de grote importeurs van grond- en hulpstoffen. De hoeveelheid fossiele energiedragers, biomassa, metalen en niet-metalen mineralen die per inwoner wordt ingevoerd hoort bij de hoogste van de EU27. De stijging van de invoer van biomassa en metalen is gestopt.

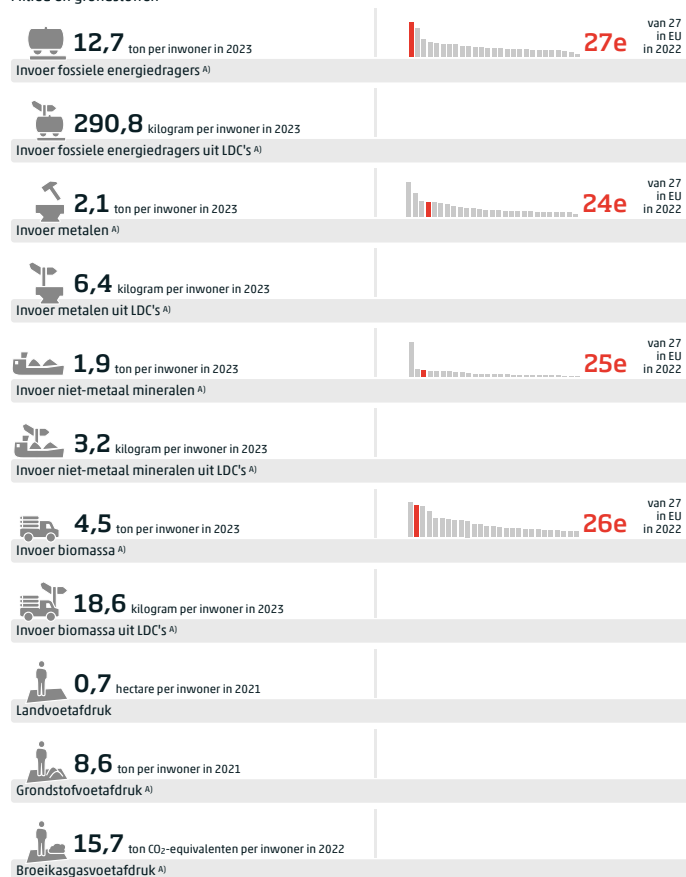
Milieu en grondstoffen

Nederland heeft ook invloed op de brede welvaart elders door de invoer van hulpbronnen en de impact op het milieu, bijvoorbeeld als gevolg van de productie van goederen die Nederlanders consumeren. Niet-hernieuwbare hulpbronnen die Nederland invoert kunnen niet meer gebruikt worden in het buitenland, wat met name een grote impact heeft op de (latere) welvaart in de armste landen.

- Geen van de indicatoren laat een stijgende of dalende trend zien.
- De stijging van de invoer van biomassa en metalen is gestopt.
- Nederland is een van de grote importeurs van grond- en hulpstoffen. De hoeveelheid fossiele energiedragers, biomassa, metalen en niet-metalen mineralen die per inwoner wordt ingevoerd hoort bij de hoogste van de EU27.

Brede welvaart 'elders'

Milieu en grondstoffen

[Download CSV](#)

[Toon tabel](#)

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

Elk jaar berekent de organisatie Global Footprint Network Earth uit de National Footprint and Biocapacity Accounts de mate van uitputting van de aarde door impact van de mensheid. Daarbij is 'Overshoot Day' de datum waarop de aarde nog kan herstellen van de hoeveelheid in dat jaar verbruikte hernieuwbare grondstoffen. Waar Overshoot Day in 1970 pas op 29 december bereikt werd, was dit in 2023 bijna vijf maanden eerder (2 augustus). De berekeningen maken duidelijk dat de wereldbevolking al decennialang op te grote voet leeft. Overshoot Day in Nederland viel in 2023 al op 12 april en in 2024 nog eerder, op 1 april. Dit laat zien dat om iedereen te laten leven als de Nederlanders vier maal de aarde nodig zou zijn. Deze voortdurende uitputting van grond- en hulpstoffen is niet houdbaar: grote - en mogelijk onherstelbare - problemen worden doorgeschoven naar latere generaties. Zie ook [Lees meer over onze benadering" \(Het verhaal\)](#).

Voetafdrukindicatoren laten zien welke druk Nederland legt op het milieu of de grondstofvoorraden van andere landen. Waar bij het thema handel en hulp een hoger handelsvolume gezien wordt als gunstig voor de brede welvaart van handelspartners, staat bij het thema milieu en grondstoffen uitputting van de voorraden grond- en hulpstoffen in de landen van herkomst centraal. Zo bezien is een afname van de ingevoerde hoeveelheden grond- en hulpstoffen gunstig voor de instandhouding van natuurlijke hulpbronnen elders.

Alle indicatoren bij het thema milieu en grondstoffen hebben een stabiele trend. Bij de invoer van biomassa en metalen betekent dit een verbetering, omdat de trend voorheen stijgend was (rood). Wel staat Nederland bij de invoer van alle vier de grondstoffen (fossiele energiedragers, metalen, niet-metaal mineralen en biomassa) aan de onderkant van de EU-ranglijst. Binnen de EU zijn Nederland en België grote importeurs van grond- en hulpstoffen. Veel van deze goederen komen de EU binnen via de grote zeehavens van Antwerpen en Rotterdam. De cijfers zijn inclusief wederuitvoer, dus goederen die zonder noemenswaardige bewerking te hebben ondergaan, weer worden uitgevoerd. In het dashboard is verder een uitsplitsing gemaakt naar de invoer van grondstoffen uit de 45 Least Developed Countries of LDC's. LDC is een door de VN toegekende status, waarbij onder meer gekeken wordt naar het inkomen, het opleidingsniveau en de gezondheidstoestand van de bevolking. Ook de aard van de economische activiteiten in een land en de

kwetsbaarheid voor natuurrampen wordt meegewogen. Landen met de LDC-status ontvangen vanuit de VN extra hulp.

Het CBS en het PBL werken aan een set samenhangende voetafdrukindicatoren, en aan de meting van het effect van de consumptiebehoefte op onder andere biodiversiteit. Dit dashboard bevat drie voetafdrukken. De grondstofvoetafdruk bedroeg in 2021 8,6 ton per inwoner. De trend is neutraal. De broeikasgasvoetafdruk heeft eveneens een stabiele trend. Deze bedroeg in 2022 15,7 ton CO₂-equivalenten per inwoner. Dit zijn twee belangrijke componenten van de totale ecologische voetafdruk. De landvoetafdruk van het Planbureau voor de Leefomgeving (0,7 hectare per inwoner in 2021) weerspiegelt de hoeveelheid land die, mondiaal gezien, nodig is om in de Nederlandse consumptiebehoefte te voorzien. De middellangetermijntrend is ook hier neutraal. De door de overheid nagestreefde halvering van de ecologische voetafdruk in 2050 lijkt nog ver buiten bereik.

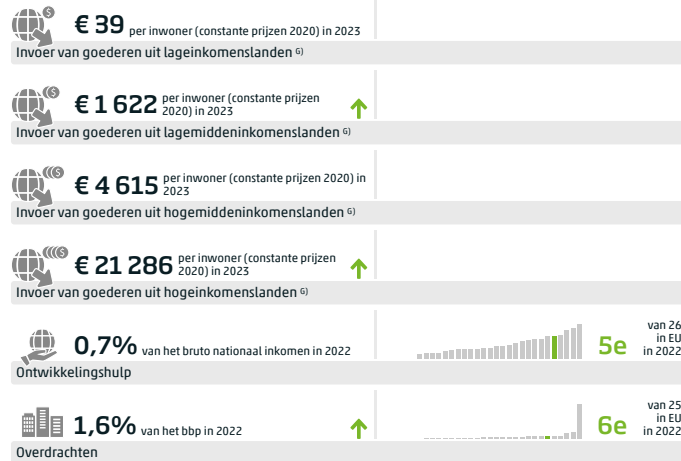
Handel en hulp

Nederland is op allerlei manieren verbonden met het buitenland. Via handel en ontwikkelingssamenwerking kan Nederland de welvaart in andere landen vergroten. De welvaart 'elders' wordt ook vergroot door geld dat migranten overmaken aan familieleden in hun land van herkomst. De invloed van Nederland op andere landen hoeft niet noodzakelijkerwijs tot een grotere welvaart te leiden, omdat dit deels afhankelijk is van de manier waarop het geld besteed wordt.

- De invoer van goederen uit lagemiddeninkomens- en hoge-inkomenslanden stijgt trendmatig. De invoer uit lage-inkomenslanden is klein. De meeste effecten van handel komen terecht in hoge-inkomenslanden.
- Een groeiend percentage van het bbp wordt overgedragen als inkomensoverdracht aan relaties in het buitenland, waarmee de bestaansmogelijkheden 'elders' verbeteren.
- Inkomensoverdrachten (1,6 procent van het bbp) en ontwikkelingshulp (0,7 procent van het bni) zijn relatief hoog vergeleken met andere EU-landen.

Brede welvaart 'elders'

Handel en hulp

Download CSV

Toon tabel

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

Dit thema kijkt naar de bijdrage die Nederland levert aan de brede welvaart van andere landen. Hierbij is, in navolging van [Our Common Future](#), speciaal aandacht voor inkomensstromen tussen Nederland en de allerarmste landen in de wereld. In deze editie van de monitor is het voor het eerst mogelijk om invoerwaarden te presenteren die voor prijsveranderingen zijn gecorrigeerd. De bedragen zijn uitgedrukt in constante prijzen, met basisjaar 2020. Uitgangspunt daarbij is de indeling van landen naar welvaartsniveau door de Wereldbank: lageinkomens-, lagemiddeninkomens-, hogemiddeninkomens- en hogeinkomenslanden. De toedeling is gebaseerd op het bruto nationaal inkomen per hoofd van de bevolking van een land.

De gedefieerde waarde van de goederenimport uit lagemiddeninkomens- en hogeinkomenslanden stijgt trendmatig. De trend kleurt groen, want bij het thema handel en hulp wordt meer handel gezien als gunstig voor de brede welvaart van de handelspartners. Geld dat (tijdelijke en permanente) migranten sturen naar hun land van herkomst draagt eveneens bij aan de bestaansmogelijkheden daar, en wordt gezien als positief voor de brede welvaart 'elders'. Het deel van de inkomensoverdrachten als percentage van het bbp dat besteed wordt in of ten goede komt aan het land van herkomst, heeft een stijgende trend. In 2022 ging het om 1,6 procent van het bbp, tegen 1,3 procent aan het begin van de trendperiode in 2016. Nederland staat met de overdrachten in de kopgroep van de EU. Ook met de ontwikkelingshulp is dit het geval. In 1970 kwamen VN-leden overeen jaarlijks 0,7 procent van hun bruto nationaal inkomen aan ontwikkelingssamenwerking te besteden (de OESO-norm). Nederland is een van de landen in de EU die dit percentage in 2022 daadwerkelijk haalden, met Zweden, Luxemburg, Duitsland en Denemarken. De trend is stabiel.

Sustainable Development Goals

De Sustainable Development Goals laten zien hoe het gaat met de brede welvaart in Nederland op specifieke thema's. Voor iedere SDG worden indicatoren gepresenteerd voor middelen en mogelijkheden die er zijn, het gebruik dat mensen ervan maken, relevante uitkomsten en de subjectieve beleving. De focus ligt hierbij op de ontwikkelingsdoelen bekeken vanuit de Nederlandse context.

SDG's: Samenvatting

De Sustainable Development Goals laten zien hoe het gaat met de brede welvaart in Nederland. Thema's binnen brede welvaart worden beschreven vanuit de 17 duurzame ontwikkelingsdoelen van de Verenigde Naties. Sommige SDG's zijn opgeknipt, omdat deze verschillende invalshoeken hebben.

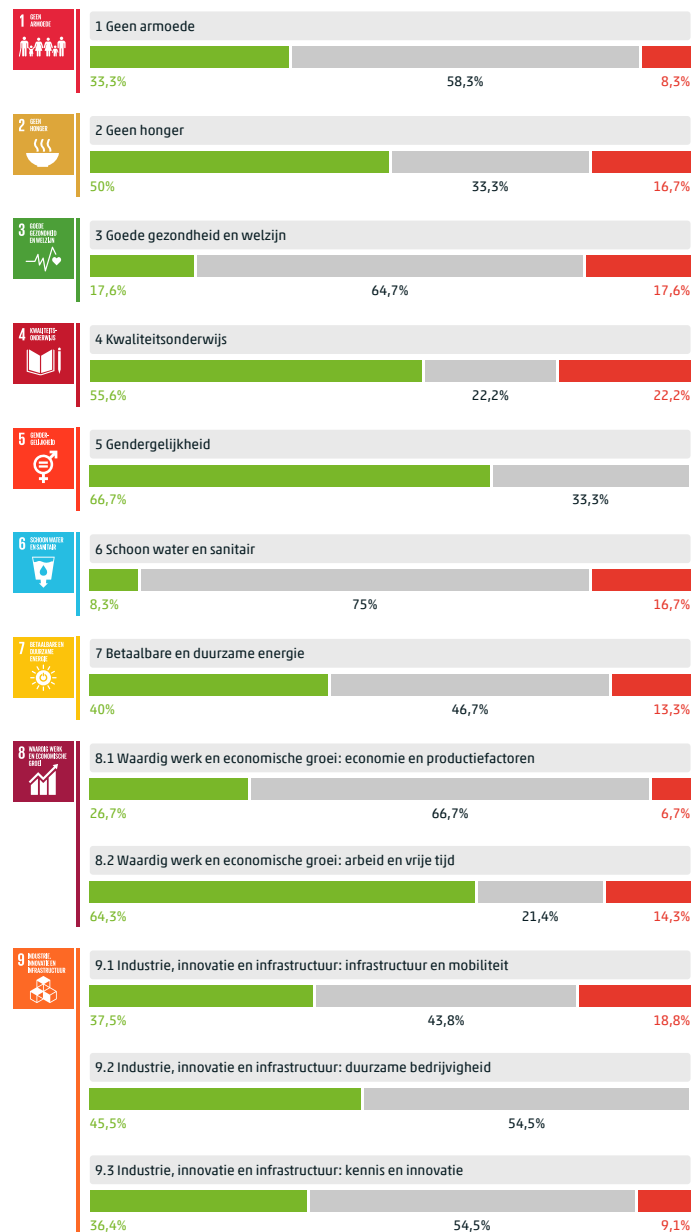
Trends in Nederland van de 17 SDG^{plus}-doelstellingen

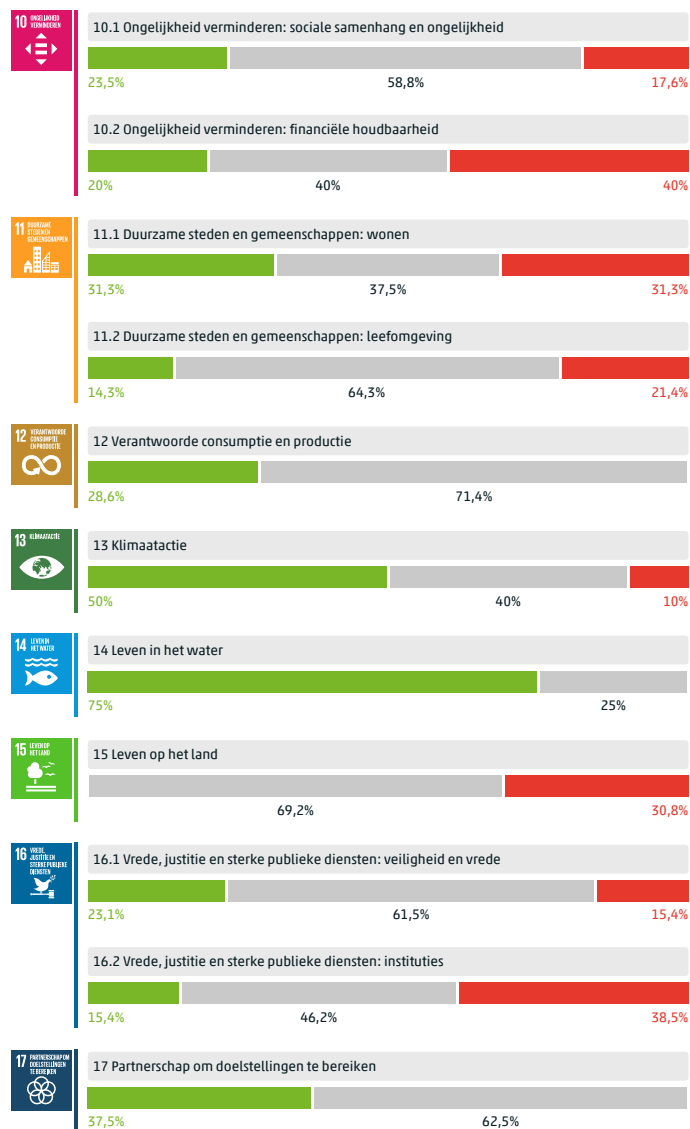
Deze figuur toont per doelstelling het aandeel in het totale aantal gemeten indicatoren.

Sorteer op SDG

Sorteer op percentage groene trends, hoog naar laag

Sorteer op percentage rode trends, hoog naar laag

[Download CSV](#)
[Toon tabel](#)

Trends

De samenvattende figuur is gebaseerd op de indicatoren waarvoor een middellangetermijntrend (2016-2023) berekend kon worden. De figuur toont welk percentage van de indicatoren zich in de richting van het doel beweegt (groen), welk deel een neutrale trend heeft (grijs), en welk deel van het doel af beweegt (rood).

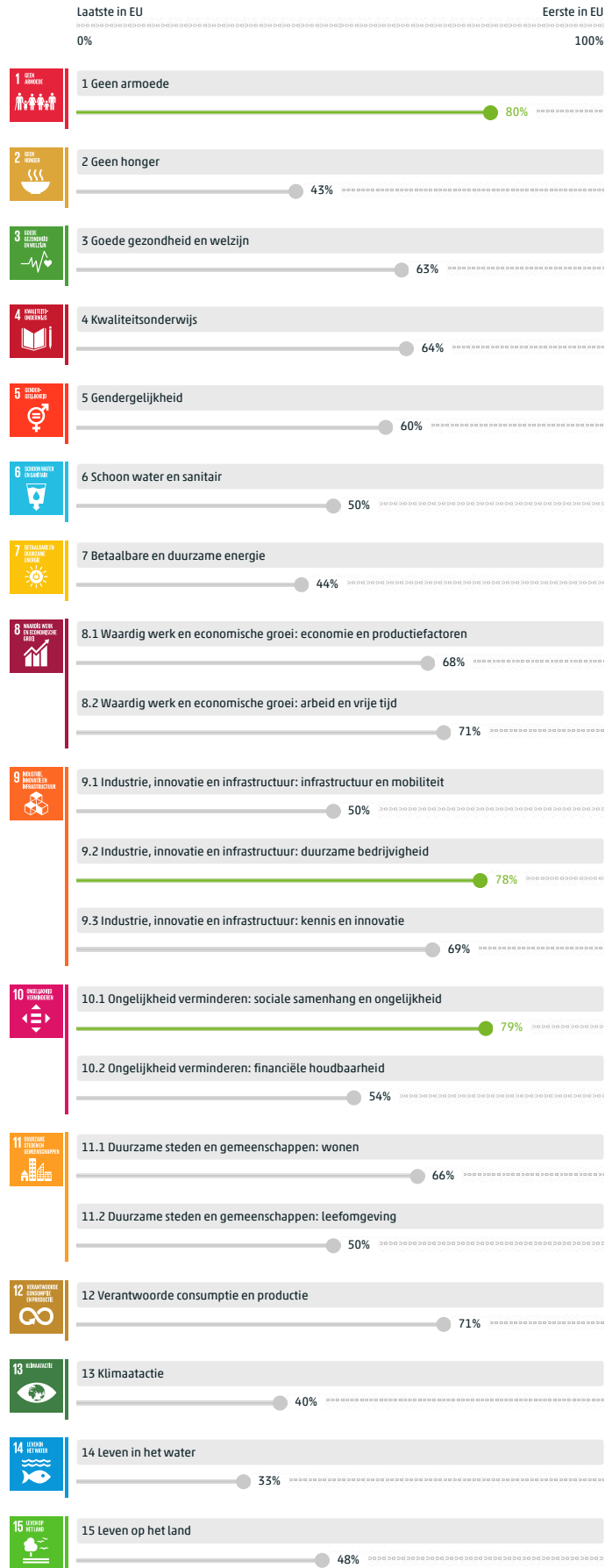
De 17 SDG's zijn in 2015 door de Verenigde Naties vastgesteld. Regeringsleiders van 193 landen committeerden zich aan deze agenda voor duurzame ontwikkeling die loopt tot 2030. We zijn inmiddels over de helft van de termijn waarbinnen de doelen gehaald moeten zijn.

- Meer dan de helft van de indicatoren beweegt zich in de richting van hogere brede welvaart in leven in het water ([SDG 14](#)), gendergelijkheid ([SDG 5](#)), arbeid en vrije tijd ([SDG 8.2](#)), kwaliteitsonderwijs ([SDG 4](#)), geen honger ([SDG 2](#)) en klimaatactie ([SDG 13](#)).
- Een kwart of meer van de indicatoren beweegt zich in de richting van lagere brede welvaart bij financiële houdbaarheid ([SDG 10.2](#)), instituties ([SDG 16.2](#)), wonen ([SDG 11.1](#)), en leven op het land ([SDG 15](#)).

Positie van Nederland binnen de EU per SDG^{plus}-doelstelling

Deze figuur toont per doelstelling het gemiddelde over de gemeten indicatoren.

Sorteer op SDG
 Sorteer op positie, hoog naar laag
 Sorteer op positie, laag naar hoog

 Download CSV

 Toon tabel

Posities

Het is niet mogelijk voor alle indicatoren in de monitor een internationale vergelijking te maken. Uit de indicatoren waarbij dit wel kan, is per SDG de gemiddelde positie van Nederland binnen de EU-27 bepaald.

Nederland staat in de EU27 hoog op de ranglijst bij geen armoede ([SDG 1](#)), sociale samenhang en ongelijkheid ([SDG 10.1](#)), instituties ([SDG 16.2](#)), en duurzame bedrijvigheid ([SDG 9.2](#)).

Verdeling

Actuele cijfers over de verdeling van de brede welvaart naar geslacht, leeftijd, opleidingsniveau en migratieachtergrond. De brede welvaart is niet gelijk verdeeld over verschillende bevolkingsgroepen. Soms stapelen gunstige en ongunstige uitkomsten zich op bij dezelfde mensen.

Verdeling: Samenvatting

Hier wordt informatie over de verdeling van de brede welvaart verder uitgediept. Dit gebeurt door voor 13 brede welvaartsindicatoren te kijken hoe de verdeling over groepen is, waarbij groepen worden samengesteld op basis van geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en herkomst/geboorteland. Daarnaast kijken we op individueel niveau of en in welke mate stapeling van gunstige en ongunstige brede welvaartsaspecten optreedt bij personen uit die groepen.

Leeftijd:

- Het beeld voor brede welvaart is het minst gunstig voor 25- tot 35-jarigen, maar ook mensen jonger dan 25 hebben een lagere brede welvaart dan gemiddeld. De brede welvaart is veel gunstiger voor 45- tot 65-jarigen en voor 75-plussers.
- Sinds 2019 is de ontwikkeling van de brede welvaart ongunstiger voor de leeftijdsgroepen tot 45 jaar. De ontwikkeling is relatief gunstig bij 65- tot 75-jarigen.

Opleiding:

- Er zijn grote verschillen in brede welvaart tussen hoogopgeleiden en laagopgeleiden.
- Hoogopgeleiden hebben meer ongunstige dan gunstige ontwikkelingen sinds 2019.

Herkomst/geboorteland:

- Mensen die in Nederland zijn geboren waarvan beide ouders dat ook zijn hebben een relatief hoge brede welvaart en eveneens een relatief gunstige ontwikkeling sinds 2019.
- Mensen die buiten Europa zijn geboren hebben meer ongunstige dan gunstige ontwikkelingen sinds 2019.

Stapeling:

- Op individueel niveau stapelden gunstige uitkomsten en ongunstige brede welvaartsaspecten zich soms op. Bij hoogopgeleiden stapelen gunstige uitkomsten veel vaker dan bij laagopgeleiden, bij laagopgeleiden stapelen ongunstige uitkomsten juist vaak. Ook naar herkomst/geboorteland en naar leeftijd zijn er behoorlijke verschillen in stapeling.

De brede welvaart is in Nederland niet gelijk verdeeld over verschillende bevolkingsgroepen. Vooral naar onderwijsniveau, naar herkomst/geboorteland en in iets mindere mate naar leeftijd zijn er verschillen. Laag en middelbaar opgeleiden hebben een lagere brede welvaart dan hoogopgeleiden. Mensen die zelf, of waarvan de ouder(s) geboren zijn buiten Nederland hebben een lagere brede welvaart dan mensen die zelf in Nederland zijn geboren én waarvan de ouders dat ook zijn. Verder is de brede welvaart van bij jongvolwassenen tot 25 jaar en bij mensen tussen de 25 en 35 jaar ondergemiddeld, terwijl het 45- tot 65-jarigen juist relatief goed gaat. Tussen mannen en vrouwen is er weinig verschil, maar vrouwen hebben een iets lagere welvaart dan mannen.

Op individueel niveau stapelden gunstige uitkomsten en ongunstige brede welvaartsaspecten zich soms op. Bij hoogopgeleiden stapelen gunstige uitkomsten veel vaker dan bij laagopgeleiden, bij laagopgeleiden stapelen ongunstige uitkomsten juist vaak. Ook naar herkomst/geboorteland en naar leeftijd zijn er behoorlijke verschillen in stapeling.

Ten opzichte van 2019 is de verdeling van de brede welvaart in grote lijnen niet veranderd. Op het niveau van de bevolkingsgroepen zijn er wel ontwikkelingen. Het meest in het oog springend was dat de jongere leeftijdsgroepen er relatief iets op zijn achteruitgegaan, evenals de hoogopgeleiden en mensen die buiten Europa zijn geboren. Aan de andere kant gingen 65- tot 75-jarigen en mensen die zelf in Nederland zijn geboren en hun ouders ook er juist vrij vaak op vooruit.

Op individueel niveau zijn er ten opzichte van 2019 minder mensen met stapeling van gunstige of ongunstige uitkomsten. De middengroep is gegroeid. Bij jongeren tot 35 jaar nam het aandeel met stapeling van gunstige uitkomsten fors af. Ook bij mensen die zelf in Nederland geboren zijn met tenminste één ouder die buiten Europa geboren werd was beduidend minder stapeling van gunstige uitkomsten, wat opvallend is omdat bij deze mensen op groepsniveau dus juist wat relatief gunstige ontwikkelingen te zien waren.

Samenvattend beeld

De analyses over verdeling van de brede welvaart leveren voor de geselecteerde indicatoren inzicht in de situatie in 2023 (voor inkomen, vermogen en de woonquote) en de ontwikkeling sinds 2019 voor bevolkingsgroepen naar geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en herkomst/geboorteland. Daarnaast ontstaat een beeld van of en hoe gunstige en ongunstige uitkomsten zich stapelen bij individuen en wat de kenmerken van die individuen zijn.

Indicatoren in 2023

Op basis van de geselecteerde indicatoren zien we dat de brede welvaart sterk samenhangt met herkomst/migratieland, onderwijsniveau en in iets mindere mate met leeftijd.

- Geslacht: de verschillen tussen mannen en vrouwen zijn klein, maar het beeld lijkt voor mannen iets gunstiger dan voor vrouwen. Op vier indicatoren is de uitkomst voor mannen gunstiger dan gemiddeld, op één aspect van brede welvaart zien we voor vrouwen een bovengemiddeld gunstige uitkomst. Als rekening gehouden wordt met de samenhang van geslacht met leeftijd, onderwijsniveau en herkomst/geboorteland (de multivariate analyse), verandert er niets aan bovenstaand patroon.
- Leeftijd: het beeld voor de jongste groepen (jonger dan 25 en 25 tot 35 jaar) is hier relatief vaak ongunstig. Voor de mensen in de leeftijdsgroep 45 en 65 jaar zijn er juist veel gunstige uitkomsten; acht stuks, tegen vier (45 tot 55 jaar) en drie (55 tot 65 jaar) ongunstige.
 - Als rekening gehouden wordt met de samenhang van leeftijd met geslacht, onderwijsniveau en herkomst/geboorteland verandert het beeld enigszins. Op basis van de gecorrigeerde cijfers verbetert vooral voor de 75-plussers het beeld. Bij leeftijdsgroepen van 25 tot 55 jaar treden enkele ongunstige verschuivingen op. Bij de 25- tot 35-jarigen wordt hierdoor het beeld na correctie duidelijk het minst gunstig.
- Onderwijsniveau: net als in eerdere edities van de MBW & SDG's zien we grote verschillen naar onderwijsniveau. Laagopgeleiden en in mindere mate middelbaar opgeleiden hebben meer ongunstige dan gunstige uitkomsten. Bij hoogopgeleiden komen ongunstige uitkomsten nauwelijks voor. Op elf indicatoren is de uitkomst voor hoogopgeleiden gunstig.
 - Als rekening gehouden wordt met de samenhang van onderwijsniveau met geslacht, leeftijd en herkomst/geboorteland wordt bovenstaand beeld nog versterkt. Het beeld voor laagopgeleiden wordt nog iets ongunstiger, voor hoogopgeleiden nog wat gunstiger.
- Herkomst/geboorteland: op basis van de nieuwe indeling naar herkomst/geboorteland ontstaat een beeld dat bekend is uit eerdere edities van de Monitor Brede Welvaart en de Sustainable Development Goals. Bij mensen die in Nederland geboren zijn met ouders die ook in Nederland geboren zijn is het beeld zeer positief: tien keer een gunstige uitkomst, drie neutrale en geen ongunstige. Bij de groepen die geboren zijn in Nederland, maar met ouder(s) die elders, en met name buiten Europa, geboren zijn is het beeld veel ongunstiger en dit is nog iets sterker het geval bij de groepen die zelf in het buitenland, vooral buiten Europa, zijn geboren.
 - Als rekening gehouden wordt met de samenhang van herkomst/geboorteland met geslacht, leeftijd en onderwijsniveau blijft bovenstaand beeld grotendeels ongewijzigd.

Indicatoren: verschil tussen 2019 en 2023

Als we kijken naar de gehele bevolking is er bij de meeste van de 13 indicatoren een verandering opgetreden sinds 2019. Bij elke indicator is voor elke bevolkingsgroep gekeken of de ontwikkeling van die groep gunstiger of ongunstiger was dan de gemiddelde ontwikkeling voor de gehele bevolking. De volgende afwijkende ontwikkelingen vielen daarbij op:

- Geslacht: hier gebeurde weinig. Alleen bij de indicator vrijwilligerswerk was de ontwikkeling voor mannen gunstiger dan voor vrouwen.
- Leeftijd: bij de jongere leeftijdsgroepen (jonger dan 25, 25 tot 35 en 35 tot 45) was het aantal relatief ongunstige ontwikkelingen groter dan het aantal gunstige. Bij deze groepen nam de brede welvaart dus wat af. De groep 65- tot 75-jarigen zag juist veel relatief gunstige ontwikkelingen ten opzichte van 2019.
- Onderwijsniveau: hier waren de gunstige en ongunstige ontwikkelingen redelijk in evenwicht. Alleen bij de hoogopgeleiden was het beeld ongunstig, met twee relatief gunstige ontwikkelingen tegen vijf ongunstige.
- Herkomst/geboorteland: voor de meeste groepen waren de relatief gunstige en ongunstige ontwikkelingen ongeveer in evenwicht. De positie van mensen die zelf geboren zijn in Nederland en hun ouders ook ontwikkelde zich echter in positieve richting, met zes indicatoren waarop een relatief gunstige ontwikkeling te zien was, tegen één met een ongunstige ontwikkeling. Bij de mensen die buiten Europa geboren zijn was het beeld ook wat negatief; bij hen waren er vijf ongunstige ontwikkelingen tegenover twee gunstige.

Ook als er geen significante relatief gunstige/ongunstige ontwikkeling was, kan een cijfer sinds 2019 zijn veranderd. Dat geldt zowel voor de totaalcijfers als de cijfers per groep. De precieze cijfers, per onderzoeksjaar, per indicator en per bevolkingsgroep zijn te vinden in de maatwerktabel.

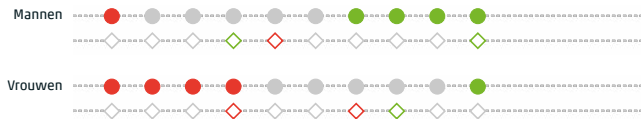
Indicatoren: overzicht

Verdeling van brede welvaart in meest recente jaar en relatieve ontwikkeling sinds 2019

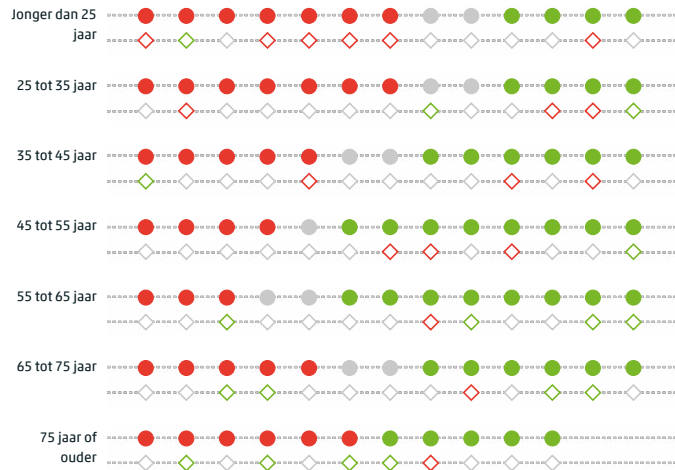
De bolletjes geven per indicator aan waar bevolkingsgroepen een significant hogere (groen) of lagere (rood) welvaart hebben dan het nationaal gemiddelde (grijs). De ruitjes geven aan of het cijfer van een bevolkingsgroep zich sinds 2019 (2022 voor tevredenheid met werk) bij een indicator gunstiger (groen) of ongunstiger (rood) heeft ontwikkeld dan het nationale gemiddelde.

Gesorteerd op kleur ● Meest recente jaar
● Gesorteerd op indicator ◇ Relatieve ontwikkeling ten opzichte van 2019

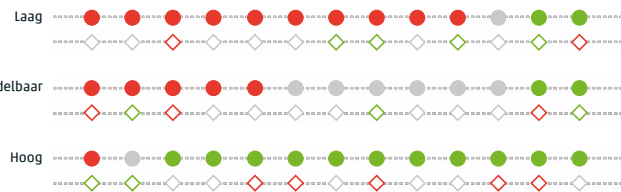
Geslacht

Leeftijd

Onderwijsniveau

Herkomst

Stapeling: situatie in 2023

De stapelingsanalyse kijkt op individueel niveau hoe gunstige en ongunstige uitkomsten, gezien vanuit brede welvaart, zich opstapelen bij dezelfde personen en wat de kenmerken van die personen zijn. Daarbij komen negen indicatoren aan bod.

De bovenkant van de verdeling – de groep die bij zeven of meer indicatoren een gunstige brede welvaart heeft – bestaat uit 23,3 procent van de volwassen bevolking. De onderkant – drie of meer ongunstige uitkomsten – omvat 18,7 procent van de bevolking. Bij de deelpopulaties zien we de volgende verschillen:

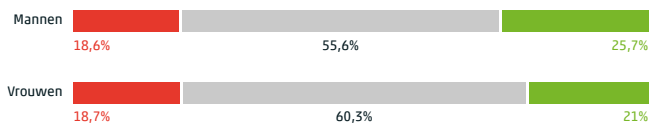
- Geslacht: tussen mannen en vrouwen is er een beperkt verschil in stapeling van gunstige uitkomsten. Mannen zitten daarbij iets vaker aan de bovenkant van de verdeling.
- Leeftijd: stapeling van gunstige uitkomsten komt relatief veel voor bij 45- tot 65-jarigen en juist veel minder bij 65-plussers. Stapeling van ongunstige uitkomsten treffen we het meest aan onder 65- tot 75-jarigen.
- Onderwijsniveau: hier zijn grote verschillen zichtbaar. Stapeling van gunstige uitkomsten komt veel voor bij hoogopgeleiden. Stapeling van ongunstige uitkomsten juist bij laagopgeleiden.
- Herkomst/geboorteland: ook hier zijn tamelijk grote verschillen. Mensen die buiten Europa zijn geboren zitten relatief vaak onderin en minder vaak bovenin de verdeling. Mensen die in Nederland zijn geboren, maar een of twee ouders hebben die buiten Europa geboren zijn, én mensen die zelf elders in Europa zijn geboren zitten iets vaker aan de bovenkant en iets minder vaak aan de onderkant van de verdeling in vergelijking mensen die buiten Europa zijn geboren. Bij mensen die geboren zijn in Nederland met ouders die dat ook zijn is er relatief veel stapeling van gunstige en weinig stapeling van ongunstige uitkomsten.

Als we rekening houden met de onderlinge samenhang tussen geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en herkomst/geboorteland blijkt onderwijsniveau het meest relevant voor het aantal indicatoren waarop mensen een gunstige of ongunstige uitkomst hebben. Daarna volgen herkomst/geboorteland en leeftijd. Geboorteland buiten Europa hangt daarbij iets sterker samen met het aantal ongunstige indicatoren en een leeftijd tussen 45 en 65 jaar met het aantal gunstige indicatoren. Geslacht is het minst van belang.

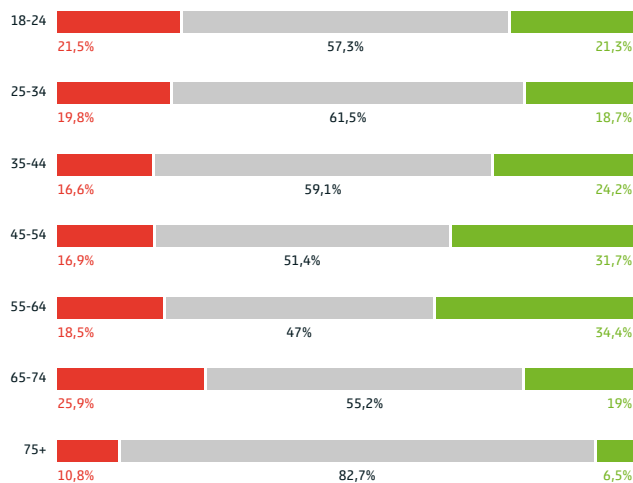
Stapeling van gunstige en ongunstige uitkomsten bij individuen binnen groepen

Percentage van iedere bevolkingsgroep dat aan de bovenkant, in het midden of aan de onderkant van de verdeling van de brede welvaart zit

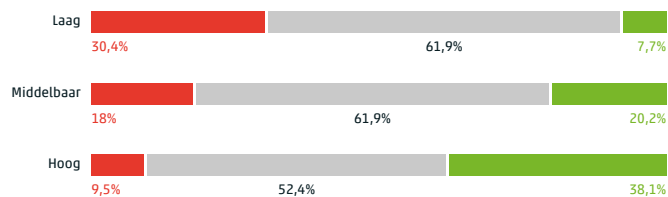
Geslacht

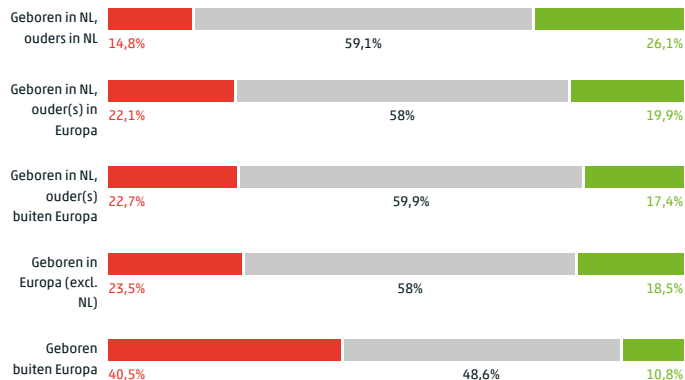
Leeftijd

Hoogst behaald onderwijsniveau

Geboorteland en herkomst

[Download CSV](#)

[Toon tabel](#)

Stapeling: verschillen ten opzichte van 2019

In vergelijking met 2019 is de groep aan de bovenkant van de verdeling wat kleiner geworden. Maar ook de groep aan de onderkant is in 2023 kleiner dan in 2019. Dat betekent dat er meer mensen in de middengroep (dus zonder stapeling van gunstige of ongunstige uitkomsten) vallen.

Kijken we naar de diverse bevolkingsgroepen dan valt een aantal dingen op:

- Het aandeel mannen dat aan de bovenkant van de verdeling zit is iets sterker gedaald dan het aandeel bij vrouwen. De onderkant van de verdeling is onder mannen nagenoeg gelijk gebleven, terwijl deze groep bij vrouwen is afgenomen. Zowel onder mannen als vrouwen is de middengroep groter geworden ten opzichte van 2019.
- Het aandeel jongvolwassenen (18 tot 25 en 25 tot 35 jaar) met stapeling van gunstige uitkomsten is meer dan gemiddeld afgenomen, waardoor een grotere groep dan in 2019 in het midden van de verdeling valt. Bij de 45- tot 75-jarigen is de boven- en onderkant van de verdeling even sterk veranderd, de bovenkant is wat toegenomen en de onderkant wat afgenomen. Hierdoor is de grootte van de groep in het midden van de verdeling nagenoeg niet veranderd.
- Bij de verschillende onderwijsniveaus zien we dat de ontwikkeling naar het midden trekt. De groepen aan de bovenkant en aan de onderkant van de verdeling zijn kleiner geworden. De groep in het midden van de verdeling is groter geworden. Maar nog altijd is er sprake van een flinke achterstand bij de laagopgeleiden.
- Bij herkomst valt op dat onder mensen die geboren zijn in Nederland en een of twee ouders hebben die buiten Europa zijn geboren in 2023 beduidend meer mensen in het midden van de verdeling vallen. Dit komt met name omdat het aandeel van deze groep in de bovenkant gedaald is. Voor mensen die zelf buiten Europa geboren zijn is een vergelijkbare verschuiving richting de middengroep te zien.

Verdeling: Subjectief welzijn

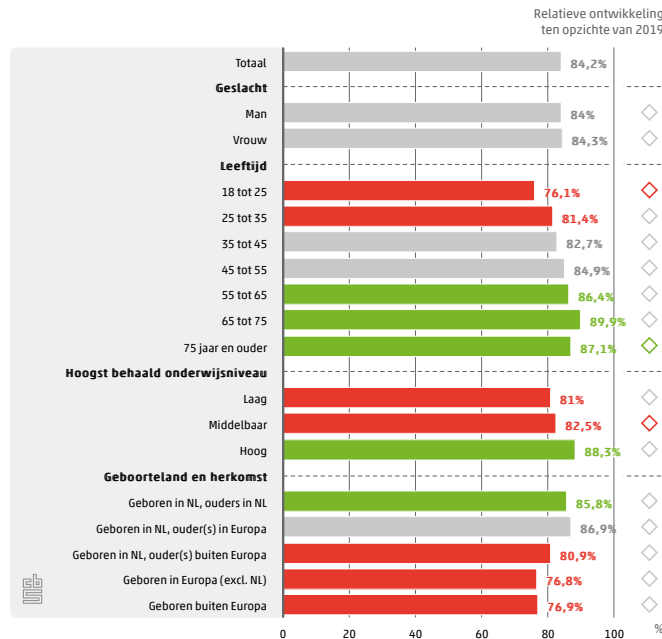
Subjectief welzijn – of het welbevinden van de bevolking – is een belangrijk aspect van brede welvaart, omdat het sterk verweven is met de kwaliteit van leven (Diener en Suh, 1997). Informatie over het welbevinden van mensen geeft inzicht in hoe zij hun eigen leven in het algemeen waarderen, dus relatief los van objectieve maatstaven zoals inkomen of positie op de arbeidsmarkt.

In deze paragraaf over het subjectief welzijn komt de tevredenheid met het leven aan bod. Voor meer informatie over het welzijn van de Nederlandse bevolking, zie [CBS Statline \(2024\)](#).

- 18- tot 35 jarigen, middelbaar en hoogopgeleiden en mensen die in Nederland zijn geboren met minstens één ouder die in een land buiten Europa geboren is of mensen die zelf buiten Europa zijn geboren zijn minder vaak tevreden met het leven dan de Nederlandse bevolking als geheel.
- Volwassenen van 55 jaar of ouder, hoogopgeleiden en mensen die zelf in Nederland zijn geboren en waarvan de beide ouders dat ook zijn, zijn vaker dan gemiddeld tevreden met het levend.
- Het totale aandeel mensen dat aangeeft tevreden te zijn met het leven is in 2023 3,1 procentpunt lager dan in 2019. Bij de jongste leeftijdsgroep (18-25 jaar) was de daling, met 10 procentpunten, aanmerkelijk sterker dan gemiddeld.

Tevredenheid met het leven

Hoeveel mensen zijn tevreden met het leven?

Situatie in 2023

In 2023 zei 84,2 procent van de volwassenen in Nederland tevreden te zijn met zijn of haar leven, 11,1 procent was niet tevreden en niet ontevreden en een relatief kleine groep van 2,3 procent zei ontevreden met het leven te zijn.

- 18- tot 35 jarigen zijn minder vaak tevreden met het leven dan de Nederlandse bevolking als geheel. Van de 18- tot 25-jarigen geeft 76,1 procent aan tevreden te zijn met het leven. Onder de 25-35 jarigen ligt het aandeel op 81,4 procent. Volwassenen van 55 jaar of ouder zijn daarentegen vaker tevreden met het leven dan de Nederlandse bevolking als geheel. Onder de 55- tot 65-jarigen geeft 86,4 procent aan tevreden te zijn met het leven, onder de 65- tot 75-jarigen is dat 89,9 procent en onder de 75-plussers 87,1 procent.
- Laagopgeleiden en middelbaar opgeleiden zijn minder vaak dan gemiddeld tevreden met het leven. Hoogopgeleiden zijn juist bovengemiddeld vaak tevreden met het leven.
- Mensen die in Nederland geboren zijn met ouders die ook in Nederland geboren zijn, zijn met 85,8 procent bovengemiddeld vaak tevreden over het leven. Personen die in Nederland zijn geboren maar een herkomst buiten Europa hebben, zijn minder vaak dan gemiddeld tevreden met het leven. Dit is ook zo voor degenen die zelf in het buitenland geboren zijn.

De kenmerken geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en herkomst/geboorteland kunnen samenhangen. Het percentage hoogopgeleiden is bijvoorbeeld niet gelijk in elk van de leeftijdsgroepen. Door standaardisatie van de cijfers kan hiermee rekening gehouden worden: er wordt gecorrigeerd voor de ongelijkheid in het voorkomen van bovenstaande kenmerken. Op basis van gestandaardiseerde cijfers over de tevredenheid met het leven blijven de bovenstaande bevindingen grotendeels in stand. Als echter voor de groep mensen die in Nederland geboren zijn met ouders die buiten Europa geboren zijn wordt gecorrigeerd voor de ongelijke samenstelling naar geslacht, onderwijsniveau en leeftijd ten opzichte van de andere herkomstgroepen, dan blijkt deze groep niet meer af te wijken van het gemiddelde.

Verskil tussen 2019 en 2023

Het totale aandeel mensen dat aangeeft tevreden te zijn met het leven is in 2023 3,1 procentpunt lager dan in 2019. Bij de jongste leeftijdsgroep (18-25 jaar) was de daling sterker dan gemiddeld: in 2023 is het aandeel dat tevreden is met het leven in deze groep 10 procentpunt lager dan in 2019. Het totale aandeel mensen onder de 55- tot 65-jarigen dat aangeeft tevreden te zijn met het leven daalde minder sterk dan gemiddeld: het aandeel bleef nagenoeg gelijk.

Bij de middelbaar opgeleiden ontwikkelde het aandeel dat tevreden is met het leven zich, met een daling van 5,0 procentpunt, ongunstiger dan gemiddeld.

Verdeling: Materiële welvaart

De financiële situatie is van belang voor meerdere aspecten van iemands leven. Een hoger welvaartsniveau biedt meer kansen en keuzemogelijkheden, bijvoorbeeld op het terrein van wonen, sociale activiteiten en gezondheid. Daarnaast zorgt een goede financiële positie voor meer zekerheid. Het mediane gestandaardiseerd besteedbaar inkomen en het mediane vermogen worden hier als indicatoren voor de materiële welvaart gebruikt (omdat deze indicatoren worden gemeten op het niveau van huishoudens, wordt hier gekeken naar de kenmerken van de hoofdkostwinner van het huishouden. Daarom worden er geen cijfers voor mannen en vrouwen apart weergegeven). Het gestandaardiseerd besteedbaar inkomen is een goede maat om welvaartsniveaus van huishoudens onderling te kunnen vergelijken omdat het gecorrigeerd is voor verschillen in grootte en samenstelling van het huishouden.

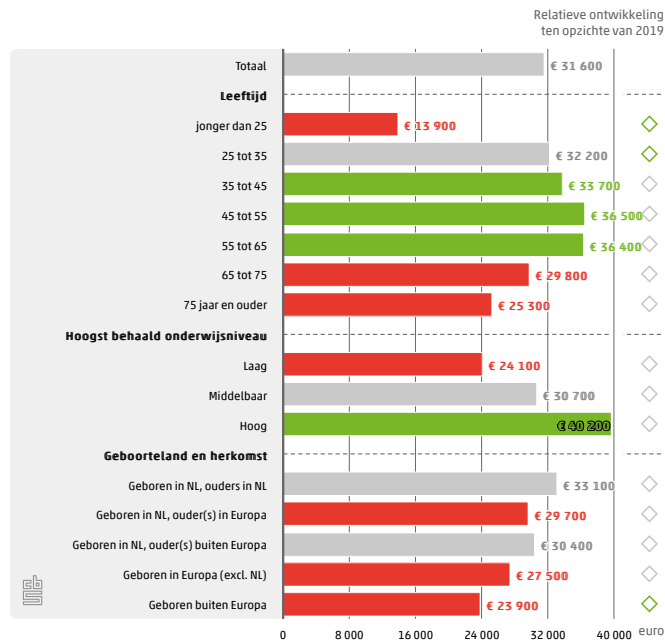
Materiële welvaart is echter meer dan alleen het inkomen. Het wordt ook bepaald door de bestedingen van het huishouden en het al dan niet kunnen beschikken over vermogensbuffers. Het samenspel van transacties in inkomen, bestedingen en vermogen is bepalend voor de (materiële) welvaartspositie van personen en huishoudens. Met het besteedbaar inkomen betalen huishoudens hun uitgaven. Wordt het inkomen niet helemaal uitgegeven dan kunnen huishoudens sparen en hun vermogen vergroten. Kunnen ze niet alles bekostigen uit hun inkomen, dan moeten ze ontsparen en wordt hun vermogen kleiner.

De CBS-rapporten over armoede en uitsluiting (CBS, 2023) en materiële welvaart (CBS, 2022) geven meer gedetailleerde informatie over de financiële situatie van huishoudens in Nederland.

- Huishoudens met een hoofdkostwinner tot 25 jaar, met een laag onderwijsniveau of een hoofdkostwinner die geboren is in het buitenland hebben een relatief laag mediaan huishoudensinkomen.
- Hoe ouder de hoofdkostwinner van een huishouden, hoe hoger het vermogen. Huishoudens met een hoofdkostwinner die in Nederland is geboren met ouders die dat ook zijn hebben een substantieel hoger doorsnee vermogen. Huishoudens met een laagopgeleide hoofdkostwinner en huishoudens met hoofdkostwinners die in het buitenland zijn geboren of met ouders die in een land buiten Europa zijn geboren hebben de laagste doorsnee vermogens.

Gestandaardiseerd besteedbaar inkomen

Hoe hoog is het mediane inkomen van huishoudens?

Situatie in 2022

In 2022 bedroeg het mediane inkomen van huishoudens in Nederland 31,6 duizend euro. Het gemiddelde inkomen was hoger: 35,4 duizend euro. Het rekenkundig gemiddelde ligt hoger dan de mediaan doordat inkomens aan de bovenkant van de inkomensladder het gemiddelde naar boven trekken. Om de invloed van die hoge inkomens te beperken, wordt hierna steeds het mediane inkomen beschreven.

- Hoe hoog het inkomen van een huishouden is, is mede afhankelijk van hoe oud de hoofdkostwinner is. Jongere huishoudens hebben over het algemeen minder te besteden: de volwassenen in deze huishoudens staan nog aan het begin van hun carrière. Het mediane inkomen in de groep tot 25 jaar ligt duidelijk onder het gemiddelde. Vervolgens loopt het mediane inkomen op met de leeftijd. Huishoudens met een 35- tot 65 jarige hoofdkostwinner hebben meer dan gemiddeld te besteden. Als mensen met pensioen gaan neemt het inkomen weer wat af: 65 plus-huishoudens hebben minder dan gemiddeld te besteden.
- Onderwijsniveau laat ook een duidelijke relatie zien met de hoogte van het inkomen. Hoe hoger opgeleid de hoofdkostwinner is, hoe hoger het mediane inkomen.
- Huishoudens met een hoofdkostwinner van Nederlandse herkomst hadden het hoogste mediane inkomen, migrantenhuishoudens het laagste. Daarbij maakt het verschil of de hoofdkostwinner afkomstig is uit een Europees land of uit een niet-Europees land. Migrantenhuishoudens van buiten Europa kwamen lager uit dan migrantenhuishoudens uit een Europees land. Het inkomen van de tweede generatie huishoudens was hoger dan van migrantenhuishoudens maar lager dan van Nederlandse huishoudens. Bij de tweede generatie maakte het onderscheid tussen een Europese of niet-Europese herkomst van de ouders relatief weinig verschil in inkomenshoogte.

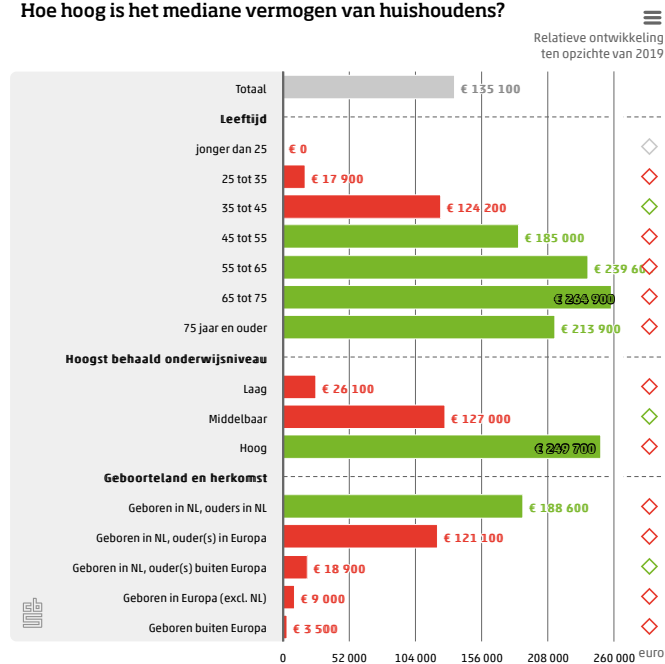
De kenmerken leeftijd, onderwijsniveau en herkomst hangen samen. Het percentage hoogopgeleiden is bijvoorbeeld niet gelijk in elk van de leeftijdsgroepen en de gemiddelde leeftijd van hoofdkostwinners van verschillende herkomst en geboorteland is ongelijk. Als rekening wordt gehouden met de samenhang tussen deze kenmerken blijft overeind dat hoofdkostwinners van middelbare leeftijd vaker een bovenmediaan inkomen hebben dan jongere en oudere huishoudens en dat dat bij hoogopgeleide huishoudens vaker het geval is dan bij lager- en middelbaar opgeleiden. Ook blijft gelden dat huishoudens met een hoofdkostwinner die zelf geboren is in Nederland en waarvan de ouders dat ook zijn vaker een hoger inkomen hebben dan andere huishoudens. Wel worden de verschillen na deze correctie vaak wat kleiner.

Veranderingen tussen 2019 en 2022

Het mediane inkomen was voor de bevolking van 2022 3,9 procent hoger dan voor de bevolking van 2019. Bij de jongere groepen (kostwinners tot 35 jaar) was de ontwikkeling van de mediaan van 2019 op 2022 substantieel positiever dan die van de gehele bevolking. Dit gold ook voor de mensen die buiten Europa geboren zijn.

Vermogen

Hoe hoog is het mediane vermogen van huishoudens?

Vermogen is het saldo van bezittingen en schulden. Op 1 januari 2022 kwam het gezamenlijke vermogen van de 8,0 miljoen Nederlandse huishoudens uit op 2 490 miljard euro: tegenover 3 421 miljard euro aan gezamenlijke bezittingen stond 931 miljard aan gezamenlijke schulden. Het doorsnee vermogen van Nederlandse huishoudens bedroeg 135,1 duizend euro, 47,7 duizend euro meer dan een jaar eerder, wat vooral samenhangt met de toen sterk gestegen huizenprijzen. Prijstijgingen en -dalingen van woningen hebben grote invloed op het vermogen van huishoudens. Bijna zes op de tien huishoudens hadden in 2022 een eigen woning, en deze vormde met 62 procent van de bezittingen het grootste vermogensbestanddeel. Daarna volgen bank- en spaartegoeden en aanmerkelijk belang in vennootschappen. De hypotheekschuld is de grootste schuldenpost.

Situatie in 2022

- Hoe ouder, hoe hoger het vermogen. Jonge mensen aan het begin van hun arbeidscarrière verdienen relatief weinig, kunnen weinig geld opzijzetten en nemen zeker door de fors gestegen woningprijzen een flinke schuldenlast op zich als zij een huis kopen. Met gezinsuitbreiding komen extra kosten en wordt het moeilijker om vermogen op te bouwen. De jongste huishoudens hadden begin 2021 dan ook geen vermogen opgebouwd. Naarmate de hoofdkostwinner ouder wordt, wordt de financiële positie ook merkbaar beter. Meer werkervaring en beter betaalde functies verhogen het arbeidsinkomen, en ook nalatenschappen dragen in de levensloop bij aan een verdere vermogensopbouw. Tegelijkertijd wordt vaak een steeds groter deel van de hypotheek afgelost. Bij het bereiken van de pensioengerechtigde leeftijd vallen de oudere huishoudens weliswaar terug in inkomen, maar zij zijn wel vaak woningbezitter en hebben ook relatief vaak hun hypotheek nagenoeg afgelost. De groep van 75 jaar en ouder was minder vermogend dan de voorgaande leeftijdsgroep: de aanvullende pensioenen zijn een stuk lager dan bij de 65- tot 75-jarigen en het woningbezit is ook lager.
- In 2022 hadden huishoudens met een laagopgeleide hoofdkostwinner gemiddeld relatief weinig vermogen. In mindere mate gold dat ook voor huishoudens met een middelbaar opgeleide hoofdkostwinner. Huishoudens met een hoogopgeleide hoofdkostwinner hadden juist veel vermogen.
 - Het doorsnee vermogen van huishoudens waarvan de hoofdkostwinner in Nederland was geboren en waarvan de ouders ook in Nederland waren geboren lag substantieel hoger dan het doorsnee vermogen van de totale bevolking. Bij huishoudens met een in Nederland geboren hoofdkostwinner waarvan tenminste 1 ouder een herkomst in Europa (exclusief Nederland) had, was het doorsnee vermogen iets lager dan dat van de totale bevolking. Bij de andere herkomst- en geboortelandgroepen lag het mediane vermogen ver onder het mediane vermogen van de totale bevolking.

Net als bij inkomen is er een aanvullende analyse uitgevoerd om rekening te houden met de samenhang tussen de kenmerken leeftijd, onderwijsniveau en geboorteland/herkomst. Daaruit blijkt dat de verschillen na correctie soms wat kleiner uitvallen, maar de gevonden verbanden blijven in stand.

Aanspraken op pensioen of lijfrente zijn ook als vermogen te beschouwen. Omdat een huishouden niet vrij kan beschikken over deze aanspraken zijn deze niet in de vermogensdefinitie opgenomen.

Het doorsnee Vermogen loopt ook op met het stijgen van het besteedbaar inkomen: van 1,0 duizend euro in de eerste inkomensdecielgroep naar 498,3 duizend euro in de tiende en hoogste inkomensgroep. Van het totale Vermogen van Nederlandse huishoudens was 4 procent in handen van het laagste-inkomensdeciel, terwijl de hoogste inkomensgroep over 33 procent beschikte.

Veranderingen tussen 2019 en 2022

Het mediane Vermogen van de totale bevolking lag in 2022 ruim twee maal zo hoog als in 2019. Die stijging was met name een gevolg van de sterk gestegen waarde van de woningen van de huishoudens met een eigen woning.

Vergeleken met die verandering in het cijfer voor de gehele bevolking ging de ontwikkeling bij de meeste groepen anders:

- Het mediane Vermogen van de huishoudens met een hoofdkostwinner van 25 tot 45 jaar ontwikkelde zich relatief gunstig, met voor 35- tot 45-jarigen zelfs meer dan een verdriedubbeling van het mediane Vermogen. Huishoudens met hoofdkostwinners vanaf 45 jaar zagen hun mediane Vermogen juist minder dan gemiddeld toenemen. Overigens was ook bij deze oudere huishoudens wel overal sprake van een (forse) toename.
- Zowel bij huishoudens met een laag- als met een hoogopgeleide kostwinner nam het mediane Vermogen minder dan gemiddeld toe. Bij de middelbaar opgeleiden ging het juist bovengemiddeld hard.
- Bij huishoudens met een in Nederland geboren hoofdkostwinner, met in Nederland geboren ouders, nam het mediane Vermogen minder dan gemiddeld toe. Dat geldt ook voor de groep huishoudens van in Nederland geboren kostwinners met een ouder geboren in Europa (exclusief Nederland). Bij huishoudens met een in Nederland geboren hoofdkostwinner waarvan de ouder(s) buiten Europa waren geboren was er een relatief grote stijging van het mediane Vermogen. Daarbij moet worden opgemerkt dat deze huishoudens van heel ver moeten komen. Een klein Vermogen dat procentueel fors groeit, blijft een klein Vermogen.

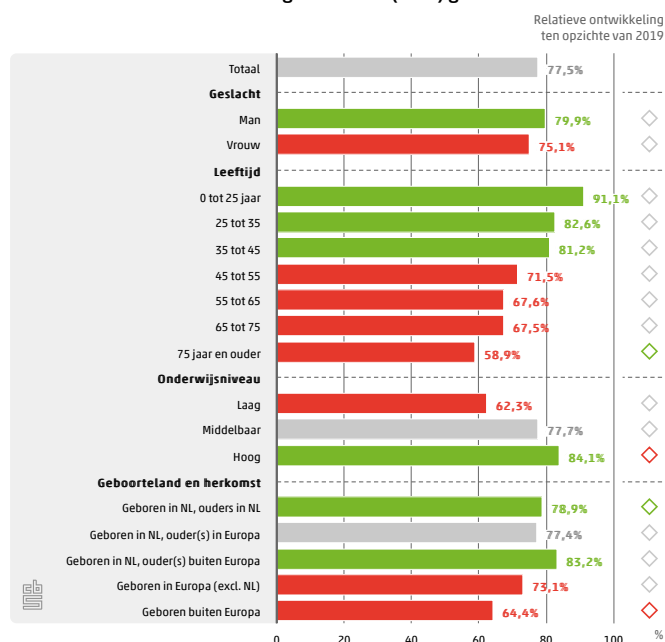
Verdeling: Gezondheid

Het welzijn van mensen hangt sterk samen met hun gezondheid: een slechte gezondheid gaat vaak samen met een lager welzijn en kan zorgen voor problemen op het gebied van bijvoorbeeld werk, sociaal leven en wonen (CBS, 2016). Hier wordt het oordeel over de eigen gezondheid – de ervaren gezondheid – als indicator voor gezondheid gebruikt. Meer informatie over de gezondheid van de Nederlandse bevolking is te vinden op Statline (CBS, 2023a).

- In 2023 vond 78 procent van de Nederlandse bevolking de eigen gezondheid goed of zeer goed.
- Mannen, mensen in de leeftijdsgroepen tot 45 jaar, hoogopgeleiden, mensen die in Nederland geboren zijn en hun ouders ook en mensen die in Nederland geboren zijn met een ouder die geboren is buiten Europa beoordelen hun gezondheid vaker dan gemiddeld als (zeer) goed.
- In 2023 was het aandeel mensen dat de eigen gezondheid als goed of zeer goed beschrijft 1,2 procentpunt lager dan in 2019.

Ervaren gezondheid

Hoeveel mensen vinden hun gezondheid (zeer) goed?

Situatie in 2023

Hoe mensen over hun eigen gezondheid denken is een goede indicator voor de algemene gezondheidstoestand. Concreet gaat het om het percentage dat de eigen gezondheid als goed of zeer goed beoordeelt. In 2023 vond 78 procent van de Nederlandse bevolking de eigen gezondheid goed of zeer goed.

- Relatief meer mannen dan vrouwen hebben een (zeer) goede ervaren gezondheid. Er zijn ook meer vrouwen dan mannen met langdurige aandoeningen, lichamelijke beperkingen en belemmeringen door pijn (CBS, 2023b).
- Het percentage mensen dat de eigen gezondheid als (zeer) goed ervaart neemt af met het ouder worden. Tot en met de leeftijdsgroep van 35 tot 45 jaar oordelen mensen vaker dan gemiddeld positief; mensen in de leeftijdsgroepen vanaf 55 jaar juist minder vaak. Er zijn ook meer ouderen met gezondheidsklachten zoals langdurige aandoeningen, lichamelijke beperkingen en belemmeringen door pijn.
- Hoogopgeleiden rapporteren meer dan gemiddeld een (zeer) goede gezondheid. Laagopgeleiden komen ruim onder het gemiddelde uit.
- Mensen die in Nederland geboren zijn met ouders die dat ook zijn, zijn meer dan gemiddeld positief over de eigen gezondheid. Dit is ook zo voor degenen die geboren zijn in Nederland met minstens een ouder die geboren is in een land buiten Europa. Mensen die in een land buiten Nederland geboren zijn, zijn dat juist minder vaak.

De kenmerken geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en migratieachtergrond hangen samen. Mensen met een lager onderwijsniveau zijn bijvoorbeeld gemiddeld ouder dan hoogopgeleiden. Door standaardisatie van de cijfers wordt hiermee rekening gehouden: er wordt gecorrigeerd voor de ongelijkheid in het voorkomen van bovenstaande kenmerken. Op basis van gestandaardiseerde cijfers is het verschil in ervaren gezondheid tussen hoog- en laagopgeleiden kleiner. Maar ook op basis van gestandaardiseerde cijfers blijft de ervaren gezondheid van laagopgeleiden relatief laag en die van hoogopgeleiden relatief hoog. Ook de andere hierboven beschreven statistisch significante verschillen tussen bevolkingsgroepen blijven na standaardisatie bestaan. De enige uitzondering daarop is de ervaren gezondheid van mensen die geboren zijn in Nederland, maar waarvan de ouder(s) buiten Europa is/zijn geboren. Wat hier meespeelt is dat er in deze groep relatief veel jongeren zitten en jongeren hebben over het algemeen vaker een (zeer) goede ervaren gezondheid. Na standaardisatie valt de ervaren gezondheid van deze groep fors minder gunstig, in plaats van bovengemiddeld, uit. De ervaren gezondheid is dan vergelijkbaar met het gemiddelde in Nederland.

Veranderingen tussen 2019 en 2023

In 2023 was het aandeel mensen dat de eigen gezondheid als goed of zeer goed beschrijft 1,2 procentpunt lager dan in 2019. Vergeleken met die ontwikkeling voor de gehele bevolking hebben de volgende groepen zich afwijkend ontwikkeld:

- Het aandeel met een goede of zeer goed ervaren gezondheid ontwikkelde zich bij 75-plussers, met een toename van 3,8 procentpunt, relatief gunstig.
- De ervaren gezondheid van hoogopgeleiden ontwikkelde zich relatief ongunstig, met een daling van 3,5 procentpunt.
- De ervaren gezondheid van mensen die in Nederland geboren zijn en hun ouders ook ontwikkelde zich relatief iets minder ongunstig dan gemiddeld, met een afname van 0,5 procentpunt. Van de mensen die zelf geboren zijn in een land buiten Europa ontwikkelde de ervaren gezondheid relatief ongunstig met een daling van 5,6 procentpunt.

De andere hierboven beschreven statistisch significante verschillen tussen groepen blijven na standaardisatie bestaan.

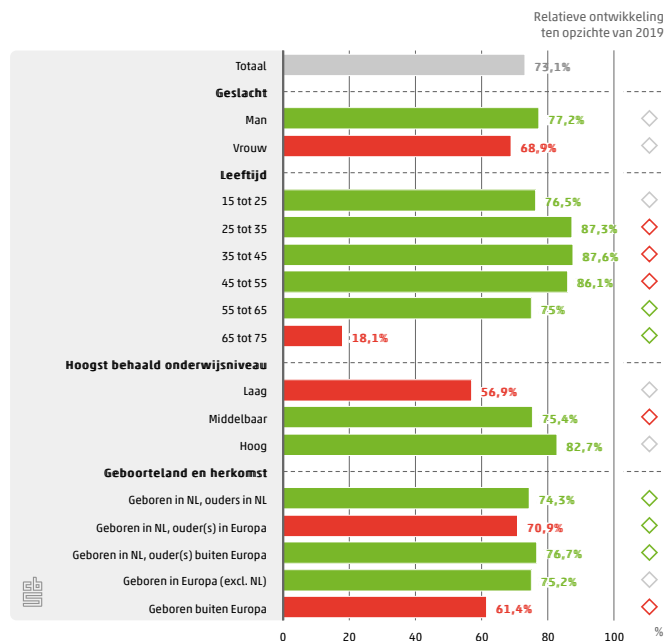
Verdeling: Arbeid en vrije tijd

Werk is belangrijk voor mensen, omdat ze hiermee inkomen verdienen en deelnemen aan de samenleving. Bij dit thema komen de nettoarbeidsparticipatie en de tevredenheid met het werk aan bod, alsmede de tevredenheid over de hoeveelheid vrije tijd.

- Mannen, 25- tot 55-jarigen, hoogopgeleiden, mensen geboren in Nederland met beide ouders geboren in Nederland of minstens een van de ouders geboren buiten Europa, en mensen geboren in Europa, hadden bovengemiddeld vaak betaald werk.
- Met name mensen in de leeftijdsgroepen tussen 45 en 75 jaar, hoogopgeleiden en mensen geboren in Nederland met beide ouders ook geboren in Nederland waren bovengemiddeld vaak tevreden met hun werk.
- 73,7 procent van de volwassenen in Nederland was in 2023 tevreden met de hoeveelheid vrije tijd die ze hadden. Vooral 65-plussers zijn tevreden met hun vrije tijd.

Nettoarbeidsparticipatie

Hoeveel mensen hebben betaald werk?

De nettoarbeidsparticipatie is het aandeel van de werkzame beroepsbevolking in de bevolking. De werkzame beroepsbevolking bestaat uit personen die betaald werk hebben. De gegevens over nettoarbeidsparticipatie hebben betrekking op de bevolking van 15 tot 75 jaar.

Situatie in 2023

In 2023 had 73,1 procent van de bevolking van 15 tot 75 jaar betaald werk. Hierbij gaat het om werkzaamheden ongeacht de arbeidsduur. Ook werkenden met een kleine deeltijd baan worden meegeteld.

- In 2023 was de nettoarbeidsparticipatie van mannen met 77,2 procent bovengemiddeld, die van vrouwen benedengemiddeld (68,9 procent).
- De nettoarbeidsparticipatie was met 86 tot bijna 88 procent het hoogst onder 25- tot 55-jarigen. Onder 55- tot 65-jarigen (75,0 procent) en jongeren van 15 tot 25 jaar (76,5 procent) was dat lager, maar nog altijd bovengemiddeld. De meeste jongeren zijn overigens nog scholier of student en werken relatief vaak in een kleine deeltijd baan. Van de 65- tot 75-jarigen had 18,1 procent betaald werk. Het grootste deel van deze groep is dan ook al gepensioneerd.
- Onder hoog- (82,7 procent) en middelbaar opgeleiden (75,4 procent) was de nettoarbeidsparticipatie hoger dan gemiddeld. Van de laagopgeleiden had 56,9 procent betaald werk; dat is lager dan gemiddeld.
- Mensen die in Nederland zijn geboren met ouders die beide ook in Nederland zijn geboren, hadden vergeleken met het gemiddelde een hogere nettoarbeidsparticipatie (74,3 procent). Dat gold ook voor personen die in Nederland zijn geboren met één of beide ouders die buiten Europa zijn geboren (76,7 procent), en migranten die in Europa zijn geboren (75,2 procent). Bij personen die in Nederland zijn geboren, met één of beide ouders die in Europa (excl. Nederland) zijn geboren (70,9 procent) en migranten die buiten Europa zijn geboren (61,4 procent) lag de arbeidsparticipatie juist onder het gemiddelde.

De kenmerken geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en herkomst hangen met elkaar samen. Het percentage hoogopgeleiden is bijvoorbeeld niet gelijk in elk van de leeftijdsgroepen. Door standaardisatie van de cijfers kan hiermee rekening worden gehouden: er wordt dan gecorrigeerd voor verschillen tussen groepen in bovenstaande kenmerken. Op basis van deze gestandaardiseerde cijfers blijkt dat zowel personen die in Nederland zijn geboren met één of beide ouders die buiten Europa zijn geboren, als migranten die zelf in Europa zijn geboren, juist minder vaak betaald werk hebben dan gemiddeld. Dat zij ongestandaardiseerd toch hoger scoren dan gemiddeld, heeft vooral met hun leeftijd te maken. Zo is de tweede generatie met één of beide ouders die buiten Europa zijn geboren, een relatief jonge groep met veel 15- tot 45-jarigen. En migranten die in Europa zijn geboren, hebben vaker een leeftijd tussen de 25 en 55 jaar. Dat zijn juist de leeftijdsgroepen waarin relatief veel personen betaald werk hebben.

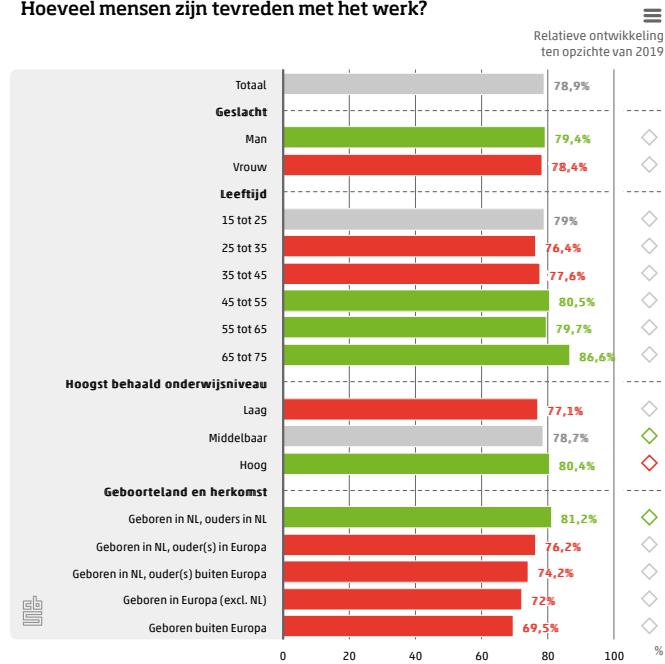
Ontwikkelingen ten opzichte van 2019

Ondanks een afname in 2020, in het eerste jaar van de coronacrisis, steeg de nettoarbeidsparticipatie tussen 2019 en 2023 van 70,0 naar 73,1 procent. Vergeleken met de ontwikkeling in het cijfer voor de bevolking van 15 tot 75 jaar hebben de volgende groepen zich afwijkend ontwikkeld:

- Bij 25- tot 55-jarigen bleef de toename van de nettoarbeidsparticipatie tussen 2019 en 2023 achter bij het gemiddelde. Onder 55- tot 75-jarigen was die toename juist sterker dan gemiddeld.
- Onder middelbaar opgeleiden bleef de toename van de nettoarbeidsparticipatie ook achter bij het gemiddelde.
- De toename in het aandeel personen met betaald werk was sterker dan gemiddeld bij personen die in Nederland zijn geboren. Bij migranten die buiten Europa zijn geboren was de nettoarbeidsparticipatie in 2023 vrijwel even hoog als in 2019, waardoor deze verder achterbleef bij de gemiddelde arbeidsparticipatie.

Tevredenheid met werk

Hoeveel mensen zijn tevreden met het werk?

Situatie in 2023

In 2023 was 78,9 procent van alle werknemers van 15 tot 75 jaar (zeer) tevreden met hun werk. Dit blijkt uit de Nationale Enquête Arbeidsomstandigheden (NEA) van CBS en TNO.

- Werknemers van 25 tot 35 jaar (76,4 procent) en 35 tot 45 jaar (77,6 procent) waren minder vaak dan gemiddeld tevreden met hun werk. Werknemers van 45 tot 55 jaar (80,5 procent), 55 tot 65 jaar (79,7 procent) en met name die van 65 tot 75 jaar (86,6 procent) waren juist vaker dan gemiddeld (zeer) tevreden.
- Hoogopgeleide werknemers (80,4 procent) waren bovengemiddeld tevreden met hun werk. Laagopgeleide werknemers zaten juist onder het gemiddelde (77,1 procent).
- Werknemers die in Nederland zijn geboren met twee in Nederland geboren ouders (81,2 procent) waren vaker dan gemiddeld tevreden met hun werk. Bij werknemers die in Nederland zijn geboren met één of beide ouders die in Europa (excl. Nederland) zijn geboren (76,2 procent), werknemers die in Nederland zijn geboren met één of beide ouders die buiten Europa zijn geboren (74,2 procent) en werknemers die in Europa (excl. Nederland) (72,0 procent) of buiten Europa (69,5 procent) zijn geboren was dat juist minder dan gemiddeld het geval.

Wel zijn na standaardisatie, naast de laagopgeleide werknemers, ook de middelbaar opgeleiden significant minder vaak tevreden met hun werk dan gemiddeld.

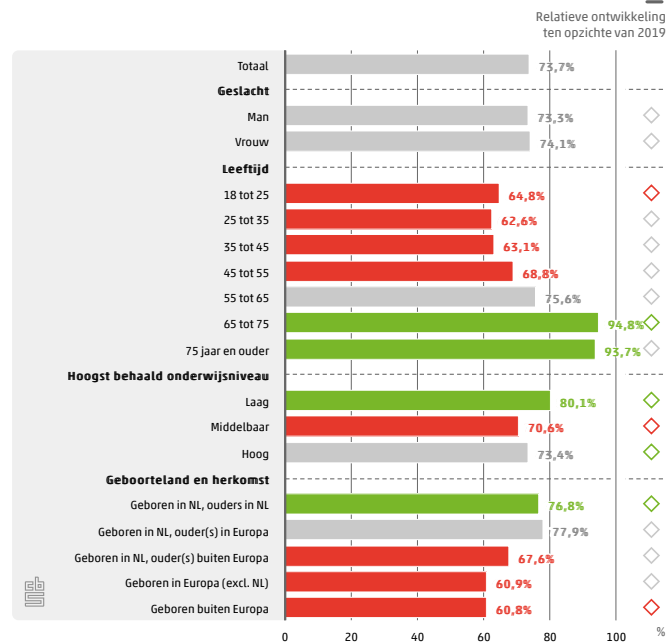
Veranderingen tussen 2022 en 2023

Het percentage (zeer) tevreden werknemers was in 2023 hoger dan in 2022 (77,9 procent). Vergeleken met de ontwikkeling in het cijfer voor alle werknemers hebben de volgende groepen werknemers zich afwijkend ontwikkeld:

- De werktevredenheid van werknemers met een middelbaar onderwijsniveau is tussen 2022 en 2023 sterker toegenomen dan gemiddeld. Bij hoogopgeleide werknemers bleef de toename in de werktevredenheid juist achter bij het gemiddelde.
- De werktevredenheid van werknemers met een Nederlandse herkomst is in 2023 significant sterker toegenomen dan gemiddeld.

Tevredenheid met vrije tijd

Hoeveel mensen zijn tevreden met de hoeveelheid vrije tijd?

Situatie in 2023

In 2023 was 73,7 procent van de volwassenen in Nederland tevreden met de hoeveelheid vrije tijd die ze hadden, 7,2 procent was hier ontevreden mee en 19,1 procent was tevreden noch ontevreden.

- Mensen van verschillende leeftijden oordelen verschillend over de hoeveelheid beschikbare vrije tijd. Mensen van 18 tot 55 jaar zijn minder vaak dan gemiddeld tevreden met hun hoeveelheid vrije tijd (ongeveer tweederde), terwijl 65-plussers juist vaker dan gemiddeld tevreden zijn: bijna 95 procent van hen is tevreden met hun vrije tijd.
- Lageropgeleiden zijn met 80,1 procent vaker dan gemiddeld tevreden met de hoeveelheid vrije tijd. Middelbaar opgeleiden zijn met 70,6 procent minder vaak dan gemiddeld tevreden met de hoeveelheid vrije tijd.
- Mensen die in Nederland geboren zijn met ouders die dat ook zijn, zijn meer dan gemiddeld content met de beschikbare vrije tijd: 76,8 procent geeft aan hiermee tevreden zijn. Inwoners van Nederland die niet geboren zijn in Nederland, of waarvan minstens één ouder buiten Europa is geboren, zijn minder dan gemiddeld tevreden.

Op basis van gestandaardiseerde cijfers over de tevredenheid met de vrije tijd blijven de hierboven beschreven bevindingen voor leeftijdsgroepen in stand. Als echter voor de opleidingsgroepen gecorrigeerd wordt voor de ongelijke samenstelling naar geslacht, leeftijd en herkomst-/geboorteland, blijkt de tevredenheid met de vrije tijd voor de mensen met een lage of middelbare opleiding niet langer af te wijken van het gemiddelde. Na correctie zijn hogeropgeleiden juist vaker dan gemiddeld tevreden zijn met de vrije tijd. Het verschil in de ongecorrigeerde cijfers hangt dus samen met de samenstelling van de bovengenoemde kenmerken. Als voor de herkomst-/geboortelandgroepen gecorrigeerd wordt voor de ongelijke samenstelling naar geslacht, leeftijd en opleiding, blijkt de tevredenheid met de vrije tijd voor de mensen die geboren zijn in Nederland waarvan minstens één ouder buiten Europa is geboren niet langer af te wijken van het gemiddelde.

Verskil tussen 2019 en 2023

Het totale aandeel mensen dat aangeeft tevreden te zijn met de hoeveelheid vrije tijd is 2023 niet significant veranderd ten opzichte van 2019. Vergeleken met die verandering in het cijfers voor de gehele bevolking hebben de volgende groepen zich afwijkend ontwikkeld:

- 18- tot 25-jarigen: in deze groep ontwikkelde de tevredenheid met de hoeveelheid vrije tijd zich sinds 2019 ongunstig, met een daling van ruim 5 procentpunt.
- 65- tot 75-jarigen: in deze groep ontwikkelde de tevredenheid met de hoeveelheid vrije tijd zich sinds 2019 relatief gunstig, met een toename van bijna 2 procentpunt.
- Mensen met een middelbare opleiding: in deze groep ontwikkelde de tevredenheid met de hoeveelheid vrije tijd zich sinds 2019 relatief ongunstig, met een daling van 3,5 procentpunt.
- Mensen met een lage en hoge opleiding: in deze groepen ontwikkelde de tevredenheid met de hoeveelheid vrije tijd zich sinds 2019 relatief gunstig, met een stijging van 2 procentpunt.

- Mensen die in Nederland geboren zijn met ouders die dat ook zijn: in deze groep ontwikkelde de tevredenheid met de hoeveelheid vrije tijd zich sinds 2019 relatief gunstig, met een stijging van 1 procentpunt.
- Mensen die buiten Europa zijn geboren: in deze groep ontwikkelde de tevredenheid met de hoeveelheid vrije tijd zich sinds 2019 relatief ongunstig, met een daling van 5,5 procentpunt.

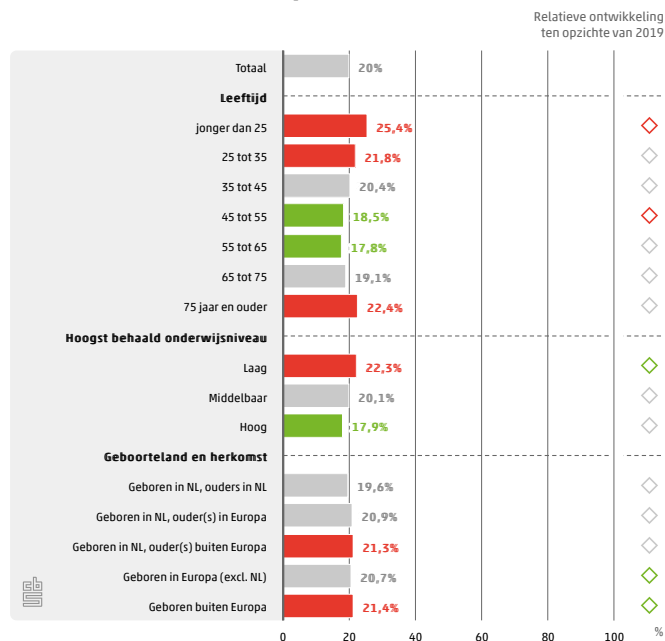
Verdeling: Wonen

De woonsituatie van mensen is relevant voor de kwaliteit van hun leven. Het gaat dan bijvoorbeeld om sociale cohesie in de buurt, buurtvoorzieningen, maar ook kenmerken van de woning zelf en de betaalbaarheid van wonen. Tot en met de editie van 2023 van de monitor brede welvaart werd het thema wonen in kaart gebracht met de indicator tevredenheid met de woning. Deze indicator deed niet helemaal recht aan de problematiek die al enige tijd speelt rondom het thema wonen, zoals de betaalbaarheid van huur- en hypotheeklasten maar ook van de opgelopen energieprijzen en andere woonlasten. Omdat deze problematiek naar verwachting een impact heeft op de kwaliteit van leven wordt vanaf 2024 gebruik gemaakt van de zogenoemde woonquote. Deze beschrijft het percentage van het inkomen dat besteed wordt aan wonen (de totale woonlasten omvatten het totale bedrag aan woonkosten, zoals huur- of hypotheeklasten maar ook alle bijkomende woonuitgaven zoals onroerendzaakbelasting, premies voor woonverzekeringen, rioolrechten, gas, water en elektra). Er wordt hier uitgegaan van de mediane woonquote; de helft van de huishoudens geeft maximaal dit percentage van hun inkomen uit aan woonlasten. Hoe lager het aandeel van het inkomen dat men aan wonen besteedt, hoe gunstiger.

- De hoogte van het deel van het inkomen dat besteed wordt aan wonen, de woonquote, is relatief hoog voor de leeftijdsgroepen tot 35 jaar en 75-plussers, laaggeleiden en voor huishoudens waarvan de referentiepersoon zelf of waarvan de ouders in een land buiten Europa geboren zijn.
- Voor huishoudens met een referentiepersoon tussen de 45 en 65 jaar, die hoogopgeleid is of geboren in Nederland met beide ouders die dat ook zijn, ligt de woonquote relatief laag.
- De woonquote was in 2022 een stuk lager dan in 2019. Dit is een gunstige ontwikkeling die met name te zien is in de populatie met de lagere inkomens.

Woonquote

Hoe hoog is de mediane woonquote van huishoudens?

Situatie in 2022

In januari 2022 had de helft van de huishoudens een woonquote tot 20 procent en de helft van 20 procent of meer.

- De hoogte van de woonquote hangt samen met de leeftijd van de referentiepersoon. Als deze in de leeftijdsgroepen tot 35 jaar zit dan, is deze relatief hoog. Dit geldt ook voor 75-plussers. Voor de leeftijdsgroepen tussen 45 en 65 jaar ligt de woonquote juist relatief laag.
- Ook het onderwijsniveau is gerelateerd aan de hoogte van de woonquote. Als dit laag is dan gaat dat relatief vaak samen met een hoge woonquote, is het onderwijsniveau hoog dan gaat dat vaak samen met een laag aandeel van het inkomen dat aan wonen wordt besteed.
- De mediane woonquote is ten slotte relatief hoog voor huishoudens waarvan de referentiepersoon zelf of waarvan de ouders in een land buiten Europa geboren zijn. De kenmerken leeftijd, onderwijsniveau en herkomst hangen samen. Als rekening wordt gehouden met deze samenhang blijft overeind dat huishoudens van referentiepersonen tussen 55 en 65 jaar vaker een lage woonquote hebben dan de jongste en alleroudste groepen. Ook blijft gelden dat een lage woonquote vaker voorkomt bij hoogopgeleide referentiepersonen dan bij huishoudens met een laagopgeleide referentiepersoon. Ook blijft staan dat huishoudens met een referentiepersoon die zelf geboren is in Nederland en waarvan de ouders dat ook zijn vaker een relatief laag aandeel van hun inkomen kwijt zijn aan woonlasten.

Veranderingen tussen 2019 en 2022

De mediane woonquote was in 2022 een stuk lager dan in 2019. Dit is een gunstige ontwikkeling die met name te zien is in de populatie met de lagere inkomens. Dit zijn veelal huishoudens met laagopgeleide referentiepersonen en huishoudens waarvan de referentiepersonen zelf buiten Nederland geboren zijn. De gunstigere woonquote voor de groepen huishoudens aan de onderkant van de inkomensverdeling houdt mede verband met een wat hoger inkomen in 2022 vanwege de energiemaatregelen. Huishoudens tot 120 procent van het sociale minimum ontvingen in 2022 een energietoeslag. Daarnaast ontvingen alle huishoudens een korting op de energierekening. De groep huishoudens tot 25 jaar vormde een uitzondering, bij deze huishoudens met een relatief laag inkomen was er sprake van een relatief sterke stijging van de woonquote.

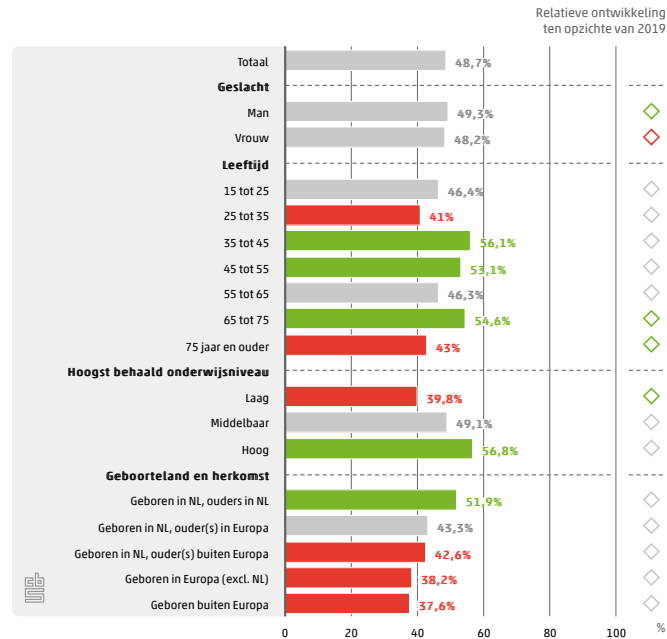
Verdeling: Samenleving

Het thema samenleving omvat indicatoren op het gebied van participatie en vertrouwen, beiden pijlers van sociale cohesie. Vertrouwen is van belang voor mensen afzonderlijk, maar ook voor de samenleving als geheel. Voor het individu draagt vertrouwen bij aan een hoger welbevinden: het is prettiger om omgeven te worden door mensen en instellingen die men vertrouwt. Binnen de samenleving betekent vertrouwen vaak dat mensen meer geneigd zijn samen te werken en anderen te helpen (OECD, 2017a). Dat laatste kan onder meer afgelezen worden aan de een hogere deelname aan vrijwilligerswerk, tegelijkertijd een belangrijke graadmeter voor de participatie en van het welzijn van mensen (Schmeets en Arends, 2020). Voor meer informatie over participatie en vertrouwen in Nederland, zie Schmeets (2018) en (Schmeets en Exel, 2020).

- Mensen in de leeftijdsgroepen tussen 35 en 55 jaar en van 65 tot 75 jaar, hoogopgeleiden en mensen die in Nederland geboren zijn en van wie de ouders dat ook zijn, doen meer dan gemiddeld aan vrijwilligerswerk. Mensen van 25 tot 35 jaar en 75-plussers, laagopgeleiden mensen die zelf niet in Nederland geboren zijn of waarvan minstens een van de ouders buiten Europa is geboren doen dit juist minder dan gemiddeld.
- Vooral 15- tot 25-jarigen, laagopgeleiden en mensen die zelf buiten Europa geboren zijn hebben minder dan gemiddeld vertrouwen in andere mensen.
- Oudere mensen (vanaf 55 jaar) hebben minder vertrouwen in instituties dan jongeren en ook middelbaar en laagopgeleiden en mensen die in Nederland zijn geboren met tenminste één ouder die buiten Europa geboren is hebben minder vaak vertrouwen in instituties dan gemiddeld.

Vrijwilligerswerk

Hoeveel mensen doen vrijwilligerswerk?

Situatie in 2023

In 2023 zei 48,7 procent van de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder in het voorafgaande jaar tenminste één keer vrijwilligerswerk voor een organisatie of vereniging te hebben gedaan. Net als in eerdere jaren wordt het meeste vrijwilligerswerk gedaan bij sportverenigingen en scholen (Schmeets en Arends, 2020), maar in 2023 is ook het aandeel vrijwilligers bij hobby-/gezelligheidsverenigingen en voor de buurt relatief hoog.

- Mensen van 35 tot 45 jaar, 45 tot 55 jaar en van 65 tot 75 jaar doen meer dan gemiddeld aan vrijwilligerswerk (respectievelijk 56,1 procent, 53,1 procent en 54,6 procent). Mensen van 25 tot 35 jaar en 75-plussers doen dit juist minder dan gemiddeld (respectievelijk 41,0 procent en 43,0 procent).
- Hoogopgeleiden doen met 56,8 procent vaker dan gemiddeld vrijwilligerswerk. Laagopgeleiden doen dat met 39,8 procent juist minder dan gemiddeld.
- Mensen die in Nederland zijn geboren met ouders die dat ook zijn, doen met 51,9 procent vaker dan gemiddeld vrijwilligerswerk. Mensen die in Nederland geboren zijn, maar waarvan tenminste één ouder niet in Europa is geboren en met name ook mensen die zelf niet in Nederland geboren zijn doen dit minder dan gemiddeld.

De kenmerken geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en herkomst-/geboorteland hangen samen. Het percentage hoogopgeleiden is bijvoorbeeld niet gelijk in elk van de leeftijdsgroepen. Door standaardisatie van de cijfers wordt hiermee rekening gehouden: er wordt gecorrigeerd voor de ongelijkheid in het voorkomen van bovenstaande kenmerken. Op basis van gestandaardiseerde cijfers over het doen van vrijwilligerswerk blijven bovenstaande bevindingen grotendeels in stand, echter:

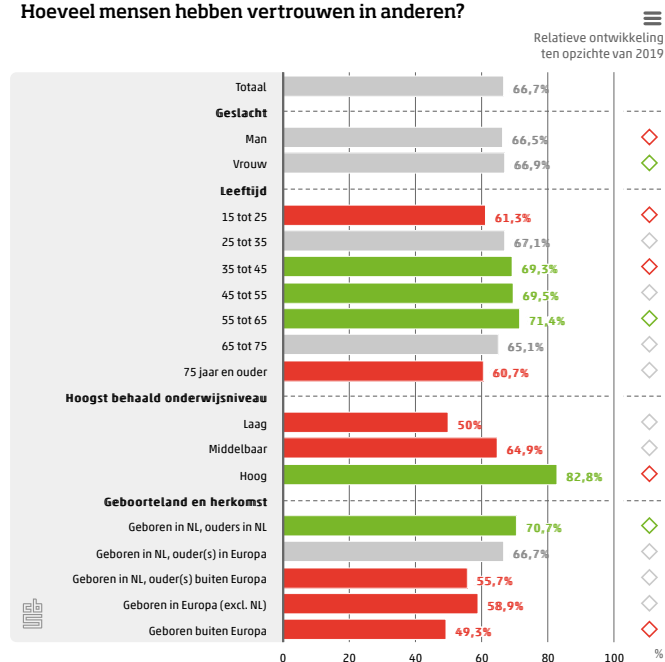
- Als voor de groep van 55- tot 65-jarigen wordt gecorrigeerd voor de ongelijke samenstelling naar geslacht, onderwijsniveau en herkomst/geboorteland ten opzichte van de andere leeftijdsgroepen, dan blijkt deze groep minder dan gemiddeld aan vrijwilligerswerk te doen.
- Als voor de groep 75-plussers wordt gecorrigeerd voor de ongelijke samenstelling naar geslacht, onderwijsniveau en herkomst-/geboorteland ten opzichte van de andere leeftijdsgroepen, dan blijkt dat deze groep een gemiddeld aandeel vrijwilligers kent. In de ongecorrigeerde cijfers was dit ondergemiddeld. Dit hangt samen met het relatief hoge aandeel laagopgeleiden in deze groep.

Verskil tussen 2019 en 2023

Het totale aandeel mensen dat aangeeft vrijwilligerswerk te hebben gedaan is in 2023 2 procentpunt hoger dan in 2019. Vergeleken met de stijging van het gemiddelde aandeel mensen dat vrijwilligerswerk heeft gedaan tussen 2019 en 2023 was de stijging onder mannen groter dan onder vrouwen, waardoor het aandeel vrijwilligers in 2023 onder mannen en vrouwen nu nagenoeg gelijk is. Het aandeel 65-plussers dat vrijwilligerswerk heeft gedaan steeg ook relatief sterk, net als onder laagopgeleiden.

Vertrouwen in mensen

Hoeveel mensen hebben vertrouwen in anderen?

Situatie in 2023

Van de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder had in 2023 ongeveer twee derde vertrouwen in de medemens, de rest vond dat je in de omgang met anderen niet voorzichtig genoeg kan zijn.

- Van de verschillende leeftijdsgroepen heeft 60,7 procent van de 75 plussers vertrouwen in andere mensen en 61,3 procent van de 15- tot 25-jarigen; dat is minder dan gemiddeld. Mensen in de leeftijd van 35 tot 65 jaar hebben juist vaker vertrouwen in anderen dan gemiddeld.
- Hoogopgeleiden hebben met 82,8 procent bovengemiddeld vaak vertrouwen in de medemens. Middelbaar opgeleiden (64,9 procent) en vooral laagopgeleiden (50,0 procent) hebben dit vertrouwen juist minder dan gemiddeld.
- Personen die in Nederland zijn geboren en waarvan de ouders dat ook zijn hebben relatief vaak vertrouwen in anderen (70,7 procent). Mensen die buiten Europa geboren zijn hebben minder dan gemiddeld vertrouwen in de medemens. Van hen heeft iets meer dan 1 op de 3 vertrouwen in de medemens. Mensen met minstens een ouder van buiten Europa én mensen die zelf elders in Europa geboren zijn hebben ook minder dan gemiddeld vertrouwen in de medemens – maar in minder sterke mate dan mensen die buiten Europa geboren zijn.

Op basis van gestandaardiseerde cijfers over het vertrouwen in andere mensen verandert het hierboven beschreven beeld voor een aantal leeftijdsgroepen:

- Als gecorrigeerd wordt voor de ongelijke samenstelling naar geslacht, onderwijsniveau en herkomst/geboorteland in elk van de leeftijdsgroepen, dan blijkt dat 15- tot 25-jarigen en 75-plussers gemiddeld vertrouwen in andere mensen hebben. Dat zij ondergemiddeld vertrouwen lieten zien in de ongecorrigeerde cijfers komt doordat in deze leeftijdsgroepen relatief veel mensen zitten met een laag onderwijsniveau. In die groep is het vertrouwen in anderen relatief laag.
- De leeftijdsgroep van 25 tot 35 jaar blijkt op basis van gecorrigeerde cijfers juist ondergemiddeld, terwijl ze in de ongecorrigeerde cijfers gemiddeld vertrouwen in andere mensen hadden.
- Mensen in de groepen in de leeftijd van 35 tot 55 jaar blijken de medemens niet bovengemiddeld meer te vertrouwen.

Verschil tussen 2019 en 2023

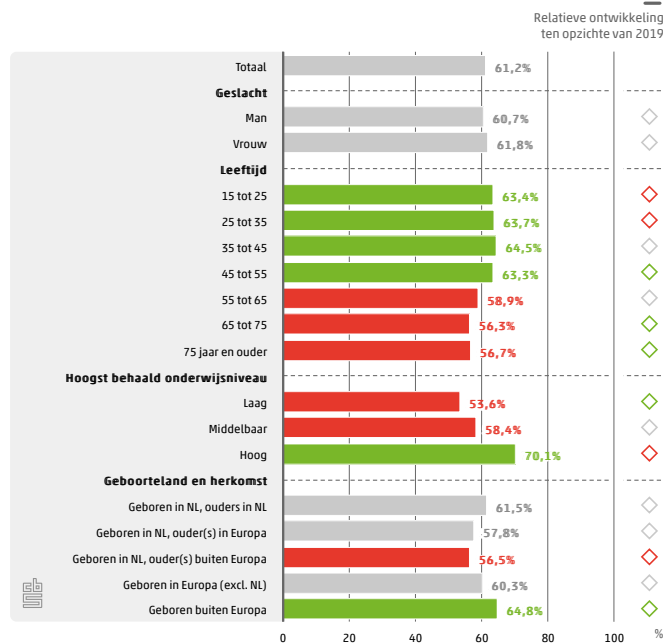
Het totale aandeel mensen dat aangeeft vertrouwen te hebben in anderen is in 2023 4,9 procentpunt hoger dan in 2019. Vergeleken met die verandering in het cijfer voor de hele bevolking hebben de volgende groepen zich afwijkend ontwikkeld:

- Het aandeel met vertrouwen in de medemens onder vrouwen steeg met 7 procentpunt relatief sterker dan gemiddeld. Bij mannen steeg het aandeel met bijna 3 procent juist minder snel dan gemiddeld.

- In de groepen 15 tot 25 jaar en 35 tot 45 jaar steeg het aandeel met vertrouwen weliswaar, maar het bleef onder het gemiddelde, terwijl de stijging van 11,5 procentpunt onder 55- tot 65-jarigen zich relatief gunstig ontwikkelde ten opzichte van het gemiddelde.
- Mensen met een hoge opleiding: in deze groep ontwikkelde het vertrouwen in de medemens zich sinds 2019 relatief minder gunstig dan gemiddeld, ondanks een stijging van 2,8 procentpunt.
- Mensen die in Nederland geboren zijn met ouders die dat ook zijn: in deze groep ontwikkelde het aandeel mensen met vertrouwen in andere mensen zich sinds 2019 relatief gunstig, met een stijging van 6 procentpunt.
- Onder mensen die buiten Europa zijn geboren ontwikkelde het aandeel met vertrouwen in de medemens zich sinds 2019 juist relatief ongunstig, met een daling van 0,8 procentpunt.

Vertrouwen in instituties

Hoeveel mensen hebben vertrouwen in instituties?

Situatie in 2023

Bij het vertrouwen in instituties gaat het om hoeveel mensen vertrouwen hebben in de politie, rechters en de Tweede Kamer. Gemiddeld had 61,2 procent van de 15 plussers in 2023 vertrouwen in deze drie instituties. Het vertrouwen in de politie en in rechters was met respectievelijk 77,4 procent en 77,5 procent het hoogste. Het vertrouwen in de Tweede Kamer was met 29,0 procent duidelijk lager. Meer informatie over institutioneel vertrouwen is te vinden op [StatLine](#) (CBS, 2023).

- Oudere mensen hebben minder vertrouwen in instituties dan jongeren: in de leeftijdsgroepen vanaf 55 jaar lag het vertrouwen in instituties onder het gemiddelde. 15- tot 55-jarigen hadden juist meer dan gemiddeld vertrouwen in instituties.
- Hoogopgeleiden hebben met 70,1 procent bovengemiddeld vaak vertrouwen in instituties. Middelbaar opgeleiden en laagopgeleiden hebben hier minder vaak vertrouwen in instituties (respectievelijk 58,4 procent en 53,6 procent).
- Mensen die in Nederland zijn geboren met tenminste één ouder die buiten Europa geboren is, hebben met 56,5 procent minder dan gemiddeld vertrouwen in instituties. Mensen die zelf buiten Europa zijn geboren hebben dat vertrouwen met 64,8 procent juist relatief vaak.

Op basis van gestandaardiseerde cijfers over het vertrouwen in instituties veranderen de hierboven beschreven verbanden voor enkele leeftijdsgroepen als volgt:

- Als gecorrigeerd wordt voor de niet-gelijke samenstelling in geslacht, onderwijsniveau en herkomst/geboorteland in elk van de leeftijdsgroepen, blijkt het vertrouwen in instituties voor de meeste leeftijdsgroepen gemiddeld. Alleen 15- tot 25-jarigen hebben nog relatief vaak vertrouwen in instituties, terwijl de groep 65- tot 75-jarigenook in de gecorrigeerde cijfers ondergemiddeld vertrouwen heeft.

Vershil tussen 2019 en 2023

Na twee jaren met een relatief hoog vertrouwen in instituties – ten tijde van de Coronapandemie – daalde het totale aandeel mensen dat vertrouwen heeft in instituties in 2022 weer en in 2023 blijft dat vertrouwen op een vergelijkbaar niveau. Ten opzichte van 2019 is het vertrouwen in instituties in 2023 1,9 procentpunt gedaald. Vergeleken met die verandering in het cijfer voor de gehele bevolking hebben de volgende groepen zich afwijkend ontwikkeld:

- 15- tot 35-jarigen ontwikkelden zich minder gunstig. Bij hen daalde het vertrouwen in instituties relatief sterk.
- 45- tot 55-jarigen en 65-plussers: bij deze groep nam het vertrouwen in instituties juist toe, waarmee ze meer naar het gemiddelde zijn geschoven.
- Laagopgeleiden: deze groep kende een relatief gunstige ontwikkeling; het vertrouwen bleef nagenoeg gelijk, terwijl er gemiddeld sprake was van een daling.
- Hoogopgeleiden: deze groep kende met een afname van 4 procentpunt een relatief grote daling in het vertrouwen in instituties in vergelijking met de gemiddelde landelijke daling.
- Mensen die in Nederland geboren zijn en van wie één of meer ouders buiten Europa zijn geboren: het vertrouwen in deze groep nam met 6,2 procentpunt meer af dan gemiddeld.
- Mensen buiten Europa geboren: in deze groep nam het vertrouwen in instituties sinds 2019 bovengemiddeld toe met bijna 3 procentpunt.

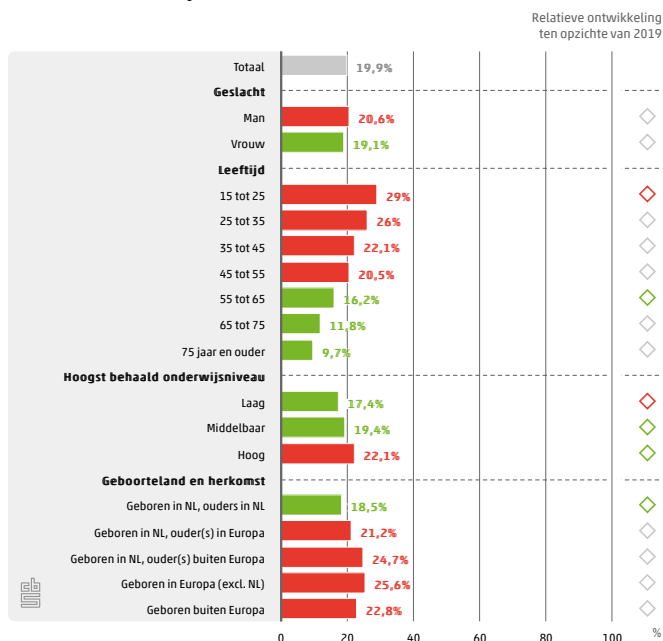
Verdeling: Veiligheid

Veiligheid en veiligheidsgevoelens spelen een rol in het kader van brede welvaart. Slachtoffers van criminaliteit kunnen – naast lichamelijke – ook financiële of emotionele schade oplopen die de kwaliteit van leven negatief beïnvloedt (Lamet en Wittebrood, 2009). Voor meer informatie over slachtofferschap, de gevolgen daarvan en veiligheidsbeleving van de Nederlandse bevolking, zie de veiligheidsmonitor 2023 van het CBS (CBS, 2024).

- Mannen, mensen in de leeftijdsgroepen tot 55 jaar, hoogopgeleiden en mensen die in het buitenland zijn geboren of waarvan tenminste een ouder dat is, zijn vaker dan gemiddeld slachtoffer van criminaliteit. In de leeftijdsgroep van 15 tot 25 jaar worden de meeste slachtoffers gerapporteerd.
- Bij de 75 plussers, laag- en middelbaar opgeleiden en mensen die zelf zijn geboren in Nederland en waarvan beide ouders dat ook zijn worden de minste slachtoffers gerapporteerd.

Slachtofferschap van criminaliteit

Hoeveel mensen zijn slachtoffer van criminaliteit?

Situatie in 2023

In 2023 zei 19,9 procent van de Nederlandse bevolking van 15 jaar en ouder slachtoffer te zijn geweest van 'traditionele' criminaliteit in de twaalf voorafgaande maanden. Daarbij gaat het om gewelds-, vermogens-, en vandalismedelicten. Vermogensdelicten waren hiervan het meest voorkomend (10,8 procent); vernielingen (6,5 procent) en geweld (6,4 procent) kwamen minder vaak voor. Het gaat hierbij niet om cybercriminaliteit.

- Mannen zijn iets vaker slachtoffer van criminaliteit dan vrouwen.
- Het percentage slachtoffers van criminaliteit neemt af naarmate de leeftijd toeneemt. Het percentage mensen in de leeftijdsgroepen tot 55 jaar dat slachtoffer is geweest is hoger dan gemiddeld, terwijl dit in de leeftijdsgroepen vanaf 55 jaar lager is. In de leeftijdsgroep 15 tot 25 jaar worden de meeste slachtoffers gerapporteerd, bij de 75 plussers de minste.
- Het percentage slachtoffers van criminaliteit is hoger dan gemiddeld onder hoogopgeleiden en lager onder middelbaar en laagopgeleiden.
- Mensen met een Nederlandse herkomst (zelf geboren in Nederland en ouders geboren in Nederland) geven minder vaak dan gemiddeld aan slachtoffer van criminaliteit te zijn geweest. Mensen die in het buitenland geboren zijn of waarvan tenminste één ouder dat is, zijn relatief vaak slachtoffer.

De kenmerken geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en migratieachtergrond hangen samen. Het percentage hoogopgeleiden is bijvoorbeeld niet gelijk in alle leeftijdsgroepen. Door standaardisatie van de cijfers wordt hiermee rekening gehouden: er wordt gecorrigeerd voor de ongelijkheid in het voorkomen van bovenstaande kenmerken. Op basis van gestandaardiseerde cijfers over het slachtofferschap van criminaliteit blijven de bovenstaande bevindingen grotendeels in stand. Daarop is een uitzondering: het aandeel mensen tussen 45 en 55 jaar dat slachtoffer is geweest is na correctie niet meer hoger dan gemiddeld.

Ook blijken de verschillen in slachtofferschap tussen groepen met verschillende herkomst na standaardisatie wat kleiner. Het beeld wordt dan met name minder ongunstig voor mensen die zelf in Nederland zijn geboren maar waarvan tenminste één ouder buiten Europa is geboren is. Deze groep bevat relatief veel jongeren en jongeren zijn vaker slachtoffer. Maar ook op basis van de gestandaardiseerde cijfers zijn mensen uit deze groep nog bovengemiddeld vaak slachtoffer van criminaliteit.

Veranderingen tussen 2019 en 2023

Het totale aandeel mensen dat aangeeft slachtoffer te zijn geweest van criminaliteit is in 2023 1 procentpunt lager dan in 2019. Vergeleken met die verandering in het cijfer voor de gehele bevolking hebben de volgende groepen zich afwijkend ontwikkeld:

- Het percentage jongere mensen (tot 25 jaar) dat slachtoffer werd was in 2023 met 2,4 procentpunt toegenomen. Het percentage 55- tot 65-jarigen dat slachtoffer was ontwikkelde zich met een daling van 2,8 procentpunt gunstiger dan gemiddeld.
- Onderwijsniveau: de ontwikkeling in het slachtofferschap was bij laagopgeleiden ongunstig: bij hen nam het slachtofferschap toe met 1 procentpunt. Bij middelbaar en hoogopgeleiden was de ontwikkeling juist relatief gunstig met dalingen van 2,0 en 2,5 procentpunt.

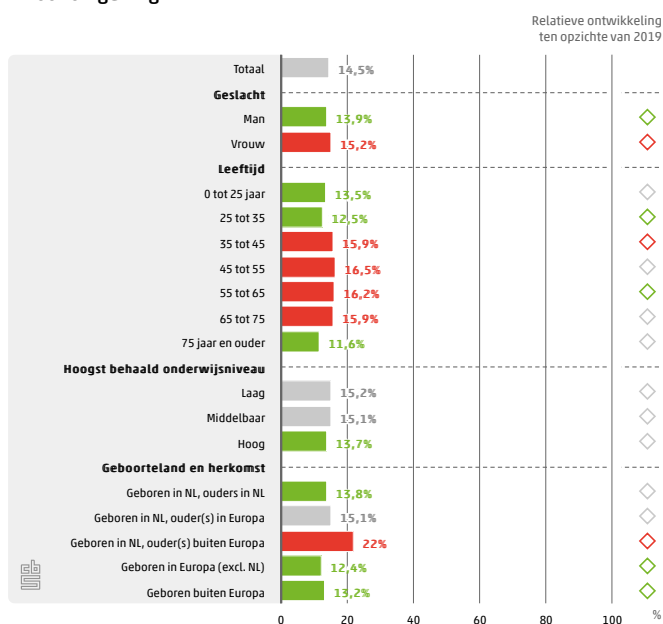
Verdeling: Milieu

Milieuvervuiling in de omgeving kan gezondheidsproblemen veroorzaken door een verslechtering van de kwaliteit van lucht, water en aarde. Ook kan vervuiling van het milieu een negatief effect hebben op de kwaliteit van leven doordat mensen minder goed kunnen profiteren van alles wat de leefomgeving te bieden heeft (OECD, 2020; WHO, 2018). De indicator die hier gebruikt wordt is het ervaren van last van vervuiling in de woonomgeving. In 2017 gaf ruim de helft van de volwassenen in Nederland aan dat zij lucht, bodem en water sterk vervuild vinden. Ook zei 85 procent zich zorgen te maken over het milieu; meer dan de helft hiervan zei zich zorgen te maken over het milieu in de eigen omgeving (CBS, 2018). De indicator die hier gebruikt wordt betreft het ervaren van last van vervuiling in de woonomgeving.

- In 2023 behoorde 14,5 procent van de Nederlandse bevolking tot een huishouden dat aangaf last te hebben van vervuiling of andere milieuproblemen, zoals rook, stof, stank of vervuild water.
- Vooral vrouwen, de leeftijdsgroepen tussen 35 en 75 jaar en mensen die in Nederland geboren zijn met ouders die in een land buiten Europa geboren zijn, ervaren bovengemiddeld vaak milieuproblemen.
- Het totale aandeel mensen in huishoudens die aangeven last te ervaren van vervuiling in de woonomgeving is in 2023 ongeveer gelijk aan dat in 2019.

Last van milieuproblemen in woonomgeving

Hoeveel mensen hebben last van milieuvervuiling in hun woonomgeving?

Situatie in 2023

In 2023 behoorde 14,5 procent van de Nederlandse bevolking tot een huishouden dat aangaf last te hebben van vervuiling in de woonomgeving. Daarbij gaat het specifiek om vervuiling of andere milieuproblemen, zoals rook, stof, stank of vervuild water.

- Vrouwen ervaren bovengemiddeld vaak milieuvervuiling, mannen juist minder dan gemiddeld.
- Jongeren tot 15 jaar en 25- tot 35-jarigen behoren minder vaak dan gemiddeld tot een huishouden dat aangeeft last te hebben van milieuvervuiling, evenals 75 plussers. Mensen in de andere leeftijdsgroepen hebben hier juist vaker last van dan gemiddeld.
- Mensen die in Nederland geboren zijn met ouders die dat ook zijn, rapporteren minder vaak dan gemiddeld last te hebben van milieuvervuiling in de woonomgeving. Dit geldt ook voor mensen die zelf in een land buiten Nederland geboren zijn. Mensen die zelf in Nederland geboren zijn, maar met ouders die geboren zijn in een land buiten Europa ervaren juist relatief vaak vervuiling.

De kenmerken geslacht, leeftijd, onderwijsniveau en geboorteland/herkomst hangen samen. Het percentage hoogopgeleiden is bijvoorbeeld niet gelijk in alle leeftijdsgroepen. Door standaardisatie van de cijfers wordt hiermee rekening gehouden: er wordt gecorrigeerd voor de ongelijkheid in het voorkomen van bovenstaande kenmerken. Op basis van gestandaardiseerde cijfers over de ervaren last van milieuproblemen in de woonomgeving blijven bovenstaande bevindingen in stand.

Veranderingen tussen 2019 en 2023

Het totale aandeel mensen in huishoudens die aangeven last te ervaren van vervuiling in de woonomgeving is in 2023 met 14,5 procent ongeveer gelijk aan dat in 2019. Echter, bij een aantal van de onderliggende groepen hebben zich wel wat ontwikkelingen voorgedaan.

- Mannen hebben vergeleken met gemiddeld een gunstige ontwikkeling doorgemaakt; het aandeel van hen dat last heeft van milieuvervuiling is met 1,2 procentpunt gedaald. Bij vrouwen is het juist iets toegenomen, met 0,2 procentpunt.
- De leeftijdsgroepen tussen 25 en 35 jaar en tussen 55 en 65 jaar laten ten opzichte van gemiddeld een relatief gunstige ontwikkeling zien. Het aandeel dat milieuvervuiling ervaart is bij hen respectievelijk met 3,5 procentpunt en 2,4 procentpunt gedaald ten opzichte van 2019. De leeftijdsgroep tussen 35 en 45 jaar laat met een stijging van 1,2 procentpunt juist een relatief ongunstige ontwikkeling zien.
- De groep die in Nederland geboren is, maar waarvan de ouders in een land buiten Europa geboren zijn laat een relatief ongunstige ontwikkeling zien. Het aandeel dat milieuvervuiling ervaart is bij hen met 3,8 procentpunt gestegen. Het omgekeerde is te zien bij de mensen die buiten Nederland geboren zijn. Bij mensen die in een Europees land (exclusief Nederland) geboren zijn is sprake van een daling van 5,5 procentpunt in het aandeel dat milieuproblemen ervaart. Onder mensen die buiten Europa geboren zijn betreft het een daling van 3,2 procentpunt.

Verdeling: Stapeling

De verschillen tussen bevolkingsgroepen die bij individuele indicatoren te zien zijn, gaan niet per se over dezelfde mensen. Op individueel niveau kunnen uitkomsten op verschillende thema's stapelen. Veel mensen hebben een hogere brede welvaart op een paar thema's en lagere brede welvaart op andere. Bij een deel van de mensen is een stapeling van uitkomsten te zien: zij hebben op veel thema's een hoge brede welvaart of juist een lage brede welvaart.

- De stapeling van gunstige uitkomsten concentreert zich vooral sterk bij hoogopgeleiden, maar ook bij mensen die in Nederland geboren zijn met ouders die dat ook zijn en bij mensen in de leeftijd van 45 tot 65 jaar. Mannen zitten iets vaker bovenin de verdeling dan vrouwen.
- De stapeling van ongunstige uitkomsten komt vooral voor bij laagopgeleiden, mensen die buiten Europa zijn geboren en 65- tot 75-jarigen. Onderin komt bij mannen en vrouwen de stapeling van ongunstige uitkomsten even vaak voor.
- Als we rekening houden met de onderlinge samenhang tussen indicatoren blijkt gezondheid het meest samenhangt met voor het aantal gunstige uitkomsten. Vervolgens hangt het hebben van betaald werk sterk samen met de stapeling van gunstige uitkomsten. Gezondheid en het hebben van werk zijn eveneens de meest bepalende indicatoren voor het aantal ongunstige uitkomsten. Daarnaast hangt ook vertrouwen in anderen sterk samen met de stapeling van ongunstige uitkomsten.

Stapeling van gunstige en ongunstige uitkomsten

Bij de afzonderlijke thema's van Verdeling is gekeken naar de mate waarin de brede welvaart 'hier en nu' van verschillende bevolkingsgroepen op afzonderlijke indicatoren afwijkt van die voor de totale bevolking. Als een bevolkingsgroep op een indicator gemiddeld lager dan de totale bevolking scoort betekent dat echter niet dat alle mensen in deze groep laag scoren op deze indicator. Gemiddeld is bijvoorbeeld 84,2 procent van de mensen tevreden met het leven, terwijl dit onder 18- tot 25-jarigen 76,1 procent is. Hoewel dit lager is dan gemiddeld, zijn ook de meeste jongeren tevreden.

Daarnaast is het zo dat niet alle mensen die ondergemiddeld scoren op één van die indicatoren dat ook doen op andere indicatoren waarop de desbetreffende groep relatief laag scoort. Het is wel mogelijk dat gunstige of ongunstige uitkomsten van afzonderlijke indicatoren vaker voorkomen bij dezelfde mensen.

Dit roept de vraag op of gunstige en ongunstige uitkomsten evenwichtig verdeeld zijn over alle personen in een bevolkingsgroep, of dat telkens dezelfde mensen boven- en ondergemiddeld scoren. In dat laatste geval is sprake van een stapeling – of cumulatie – van gunstige of ongunstige uitkomsten. Die stapeling van (on)gunstige uitkomsten brengen we in beeld door een selectie van indicatoren voor de brede welvaart 'hier en nu' tezamen te bekijken per individu. Als (on)gunstige uitkomsten zich opstapelen bij personen, kijken we in welke mate deze stapeling voorkomt en wat de kenmerken zijn van de personen bij wie dit voorkomt.

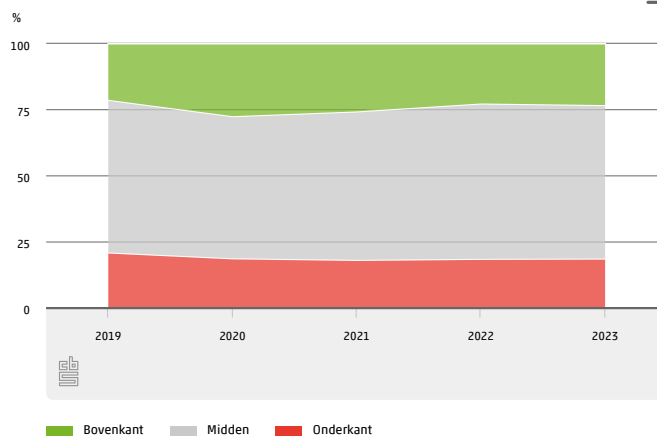
De gegevens over hoeveel gunstige en ongunstige uitkomsten zich stapelen op individueel niveau zijn gebaseerd op het CBS-onderzoek Sociale samenhang & Welzijn 2023, met hieraan gekoppeld cijfers uit de Integrale Inkomens- en Vermogensstatistiek van het voorafgaande jaar. Per persoon is bepaald hoe hij of zij 'scoort' op diverse indicatoren van brede welvaart. De indicatoren die daarbij geselecteerd zijn, vallen onder de acht thema's van de dimensie 'hier en nu' van de Monitor Brede Welvaart en de Sustainable Development Goals. Zie voor verdere uitleg over de indicatoren en de stapeling de [Technische toelichting](#).

Totaalbeeld verdeling welvaart

Gemiddeld hadden mensen in 2023 op 5,1 van de 9 indicatoren een gunstige, op 2,2 indicatoren een neutrale en op 1,4 indicatoren een ongunstige uitkomst. De groep mensen die bij zeven of meer indicatoren een gunstige brede welvaartsuitkomst heeft, wordt hier de bovenkant van de verdeling genoemd. Deze groep bestaat 23,3 procent van de bevolking. De groep mensen met minimaal drie ongunstige uitkomsten wordt hier de onderkant van de verdeling genoemd; 18,7 procent van de bevolking behoort tot deze groep. De rest van de mensen (58,0 procent) vormt het midden van de verdeling.

Door aanpassingen in de indicatorenset en de afbakening van de boven- en onderkant van de verdeling zijn cumulatiecijfers uit edities van deze monitor van vóór 2022 niet één op één vergelijkbaar met de cijfers uit deze editie. Als de nieuwe selectie en afbakening toegepast wordt op de data van 2019, blijkt dat de groep mensen voor wie gunstige uitkomsten samenkomen kleiner is geworden (nu 23,3 procent tegen 24,7 procent in 2019). De groep mensen bij wie de ongunstige uitkomsten zich opstapelen is ook iets kleiner geworden (nu 18,7 procent tegen 20,1 procent in 2019). De middengroep – bij wie noch gunstige noch ongunstige uitkomsten stapelen – is daardoor gegroeid (van 55,2 procent in 2019 naar 58,0 procent in 2023). Hoewel de groep aan de bovenkant van de verdeling kleiner is geworden, dient wel opgemerkt te worden dat deze groep in de tussenliggende coronajaren 2020 en 2021 groter was (respectievelijk 27,5 procent en 25,7 procent).

Ontwikkeling brede welvaart

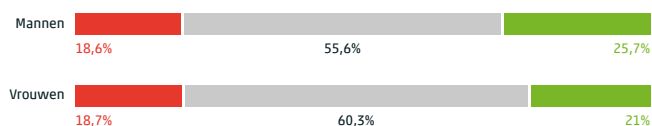
[Download CSV](#) [Toon tabel](#)

Situatie bevolkingsgroepen in 2023

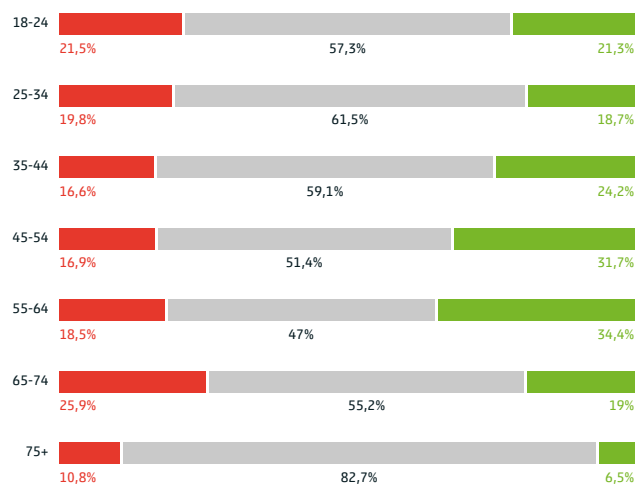
Stapeling van gunstige en ongunstige uitkomsten bij individuen binnen groepen

Percentage van iedere bevolkingsgroep dat aan de bovenkant, in het midden of aan de onderkant van de verdeling van de brede welvaart zit

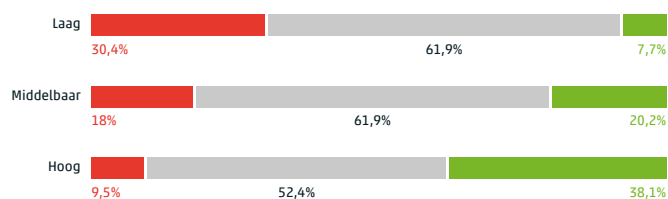
Geslacht

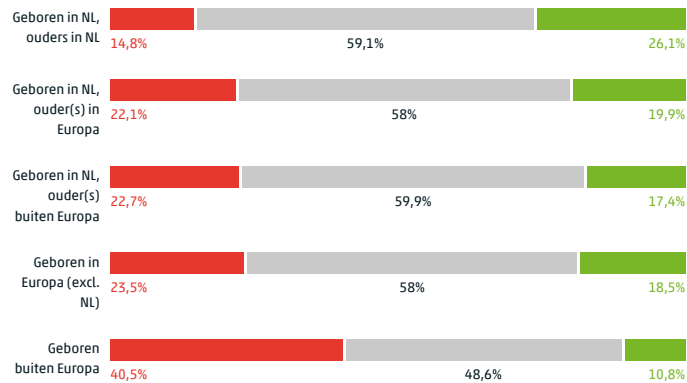
Leeftijd

Hoogst behaald onderwijsniveau

Geboorteland en herkomst

[Download CSV](#)

[Toon tabel](#)

Uit de gegevens van de indicatoren uit bleek dat zowel het onderwijsniveau als de herkomst van mensen sterk samenhangt met het hebben van een boven- of ondergemiddelde welvaart. Ook tussen leeftijdsgroepen zijn er behoorlijke verschillen. De verschillen tussen mannen en vrouwen blijken relatief klein. Hier wordt voor dezelfde bevolkingsgroepen beschreven in hoeverre er sprake is van cumulatieve (on)gunstige uitkomsten bij individuele personen binnen die groepen.

Onderwijsniveau

Wanneer gekeken wordt naar de stapeling van gunstige en ongunstige uitkomsten blijken de verschillen tussen onderwijsniveaus groot. Van de hoogopgeleiden behoort 38 procent tot de bovenkant van de verdeling met een hoge brede welvaart, tegenover 20 procent van de middelbaar opgeleiden en 8 procent van de laagopgeleiden. Laagopgeleiden zitten vaker aan de onderkant van de verdeling; dat geldt voor 30 procent. Onder middelbaar en hoogopgeleiden liggen die aandelen met respectievelijk 18 en 10 procent beduidend lager. De stapeling van gunstige uitkomsten concentreert zich dus sterk bij hoogopgeleiden, terwijl de stapeling van ongunstige uitkomsten vooral voorkomt bij laagopgeleiden. Dit beeld komt overeen met eerdere jaren.

Laagopgeleiden scoren met name relatief vaak ongunstig op het hebben van betaald werk, vertrouwen in anderen en gezondheid.

Herkomst/geboorteland

Bij de stapeling van gunstige en ongunstige uitkomsten van mensen van verschillende herkomst/geboortelands zien we een wat genuanceerder beeld dan uit de beschrijving van de 13 losse indicatoren naar voren komt. De grote lijnen zijn wel vergelijkbaar.

Mensen die in Nederland geboren zijn met ouders die dat ook zijn zitten relatief vaak aan de bovenkant van de verdeling en juist niet vaak aan de onderkant. Mensen die buiten Europa zijn geboren zitten relatief vaak onderin en minder vaak bovenin de verdeling. Mensen die in Nederland zijn geboren, maar 1 of 2 ouders hebben die buiten Europa geboren zijn, én mensen die zelf elders in Europa zijn geboren zitten iets vaker aan de bovenkant en iets minder vaak aan de onderkant van de verdeling in vergelijking mensen die buiten Europa zijn geboren.

Met name bij inkomen, vermogen en vertrouwen in anderen scoort de groep die buiten Europa geboren is relatief vaak ongunstig. Het vertrouwen in instituties ligt bij deze groep juist relatief gunstiger.

Leeftijd

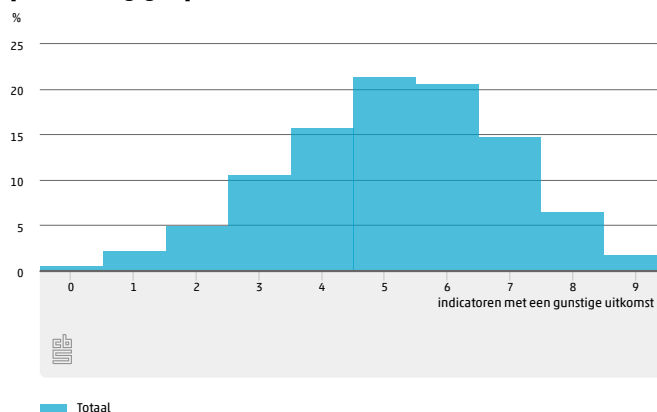
Mensen in de leeftijd van 45 tot 65 jaar zitten relatief vaak aan de bovenkant van de verdeling: voor ongeveer 1 op de 3 van hen komen gunstige uitkomsten samen. Dat is ver boven het gemiddelde van 23 procent. Bij 65-plussers is dat juist veel minder vaak het geval: voor 19 procent van de 65- tot 75-jarigen en 7 procent van de 75-plussers stapelen gunstige uitkomsten zich. In laatstgenoemde groep stapelen ongunstige uitkomsten zich echter ook minder vaak dan gemiddeld: 11 procent tegenover gemiddeld 19 procent. Dit betekent dat relatief veel 75-plussers in de middengroep zitten: 83 procent van hen heeft minder dan 3 ongunstige uitkomsten, maar ook minder dan 7 gunstige uitkomsten. Een stapeling van ongunstige uitkomsten komt wel relatief vaak voor onder 65- tot 75-jarigen, bij wie dit voor 26 procent het geval is. Het stapelingsbeeld voor mensen in deze leeftijdsgroep wijkt daarmee wat af van het beeld voor de 65- tot 75-jarigen op basis van de 13 indicatoren over brede welvaart: daar heeft deze groep wat meer gunstige dan ongunstige uitkomsten.

Mensen van 65 jaar en ouder hebben logischerwijs minder vaak betaald werk en scoren mede daardoor ook relatief vaak ongunstig op inkomen, maar ook op gezondheid hebben ze relatief vaak een ongunstige uitkomst. Daar staat tegenover dat zij vaker gunstig scoren op vermogen en de tevredenheid met de vrije tijd.

Geslacht

Mannen zitten iets vaker bovenin de verdeling (26 procent) dan vrouwen (21 procent). Onderin komt bij mannen en vrouwen de stapeling van ongunstige uitkomsten even vaak voor (19 procent). Dit betekent dat vrouwen iets vaker dan mannen in de middengroep zitten, waarin geen stapeling van gunstige noch ongunstige uitkomsten het geval is. Vrouwen scoren met name minder vaak dan mannen gunstig op gezondheid, het hebben van betaald werk en inkomen. De verschillen tussen mannen en vrouwen zijn kleiner dan de verschillen naar andere kenmerken.

Verdeling van het aantal indicatoren met een gunstige uitkomst per bevolkingsgroep

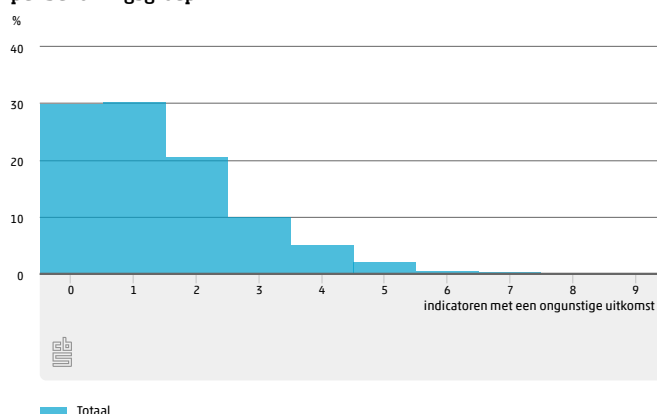

Toon categorie: Totaal

Toon gemiddelden

[Download CSV](#) [Toon tabel](#)

Verdeling van het aantal indicatoren met een ongunstige uitkomst per bevolkingsgroep

Toon categorie: Totaal

Toon gemiddelden

[Download CSV](#) [Toon tabel](#)

De kenmerken van de bevolking die in dit hoofdstuk worden beschreven hangen deels met elkaar samen. Zo zijn bijvoorbeeld mensen die in Nederland geboren zijn maar waarvan tenminste één ouder in het buitenland geboren is gemiddeld relatief jong en zijn ouderen vaker laagopgeleid in vergelijking met de totale bevolking. Als we rekening houden met onderlinge samenhang van kenmerken blijkt onderwijsniveau het meest van belang voor het aantal indicatoren waarop mensen een gunstige of ongunstige uitkomst hebben.

Daarna volgen herkomst-/geboorteland en leeftijd. Geboorteland buiten Europa hangt daarbij iets sterker samen met het aantal ongunstige indicatoren en (hogere) leeftijd met het aantal gunstige indicatoren. Geslacht is het minst van belang.

Niet alleen de kenmerken van de bevolking, maar ook de indicatoren hangen deels met elkaar samen. Inkomen en vermogen correleren bijvoorbeeld, maar ook de ervaren gezondheid en het al dan niet hebben van betaald werk hangen samen. Als we rekening houden met de onderlinge samenhang tussen indicatoren blijkt gezondheid het meest samen te hangen met het aantal gunstige uitkomsten. Vervolgens hangt het hebben van betaald werk sterk samen met de stapeling van gunstige uitkomsten. Gezondheid en het hebben van werk zijn eveneens de meest bepalende indicatoren voor het aantal ongunstige uitkomsten. Daarnaast hangt ook vertrouwen in anderen sterk samen met de stapeling van ongunstige uitkomsten.

Voor verschillende bevolkingsgroepen zijn specifieke indicatoren relatief meer of minder van belang in het aantal (on)gunstige uitkomsten dan gemiddeld. Voor 45- tot 65-jarigen hangt het hebben van betaald werk sterker samen met het aantal gunstige uitkomsten dan andere indicatoren. Voor 75-plussers is het vermogen relatief bepalender. Voor 18- tot 55-jarigen is de tevredenheid met de vrije tijd ook bepalend, terwijl dit in hogere leeftijdsgroepen minder sterk gecorreleerd is.

Waar het hebben van werk, gezondheid en vertrouwen in anderen gemiddeld de meest bepalende indicatoren zijn voor het aantal ongunstige uitkomsten, is voor 75-plussers het hebben van werk minder van belang en is inkomen relatief vaak bepalender. Voor mensen die buiten Europa geboren zijn is de tevredenheid met de woning ook relatief bepalender voor het aantal ongunstige uitkomsten dan voor mensen met een andere herkomst/geboorteland.

Veranderingen ten opzichte van 2019

Door een aanpassing in de selectie van de indicatoren en de bijgestelde afbakening van de boven- en onderkant van de verdeling zijn cumulatiecijfers uit eerdere edities van deze monitor niet één op één vergelijkbaar met de cijfers uit deze editie. Om de ontwikkeling in stapeling wel inzichtelijk te maken, is de nieuwe indicatorselectie en afbakening ook toegepast op de data uit referentiejaar 2019. Hieruit is op te maken dat 1,4 procentpunt minder personen in de bovenkant van de verdeling vallen (23,3 procent in 2023 tegen 24,7 procent in 2019). De groep aan de onderkant is ook 1,4 procentpunt kleiner geworden. Apart voor de bevolkingsgroepen valt het volgende op:

- Het aandeel mannen dat aan de bovenkant van de verdeling zit is gedaald met 1,7 procentpunt, terwijl dit bij vrouwen 1,1 procentpunt was. De onderkant van de verdeling is onder mannen nagenoeg gelijk gebleven, terwijl deze groep met een ongunstige stapeling bij vrouwen 3 procentpunt is afgenomen. Zowel onder mannen als vrouwen is de middengroep groter geworden ten opzichte van 2019.
- Als we kijken naar de ontwikkeling voor de verschillende leeftijdsgroepen, dan is te zien dat het deel van de 18- tot 35-jarigen dat in de bovenkant van de verdeling zit bijna 7 procentpunt kleiner is geworden. In die groepen is het aandeel mensen aan onderkant van de verdeling minder sterk veranderd, waardoor een grotere groep dan in 2019 in het midden van de verdeling valt. Onder de 45- tot 75-jarigen is de boven- en onderkant van de verdeling even sterk veranderd, waardoor de grootte van de groep in het midden van de verdeling nagenoeg niet veranderd is.
- Bij de verschillende onderwijsniveaus zien we dat de ontwikkeling naar het midden trekt. De groepen aan de bovenkant en aan de onderkant van de verdeling zijn kleiner geworden. De groep in het midden van de verdeling is groter geworden. Bij laag- en middelbaar opgeleiden is deze groep met 4 procentpunt gestegen, en bij de hoogopgeleiden is dit 3 procentpunt.
- Bij herkomst valt op dat onder mensen die geboren zijn in Nederland en 1 of 2 ouders hebben die buiten Europa zijn geboren in 2023 beduidend meer mensen in het midden van de verdeling vallen (12 procentpunt). Dit komt met name omdat het aandeel mensen in de bovenkant gedaald is, met 7 procentpunt. Voor mensen die zelf buiten Europa geboren zijn is een vergelijkbare verschuiving richting de middengroep te zien. De groep aan de bovenkant is kleiner geworden met bijna 5 procentpunt. De groep in het midden van de verdeling is juist gestegen met ruim 4 procentpunt.

Ontwikkeling stapeling (on)gunstige uitkomsten tussen 2019 en 2023

		Bovenkant	Midden
Totaal	Totaal	-1,4%	2,8%
Geslacht	Man	-1,7%	1,4%
Geslacht	Vrouwen	-1,1%	4,2%
Leeftijd	18 tot 25 jaar	-7,3%	6,3%
Leeftijd	25 tot 35 jaar	-6,2%	6,0%
Leeftijd	35 tot 45 jaar	-4,1%	2,4%
Leeftijd	45 tot 55 jaar	2,0%	-0,2%
Leeftijd	55 tot 65 jaar	3,4%	-0,1%
Leeftijd	65 tot 75 jaar	4,6%	-0,1%
Leeftijd	75 jaar of ouder	-2,2%	4,1%
Onderwijsniveau	Laag	-1,3%	4,1%
Onderwijsniveau	Middelbaar	-2,3%	3,6%
Onderwijsniveau	Hoog	-2,3%	2,6%
Geboorteland en herkomst	Geboren in NL, ouders in NL	-0,3%	2,3%
Geboorteland en herkomst	Geboren in NL, ouder(s) in Europa	0,5%	-2,5%
Geboorteland en herkomst	Geboren in NL, ouder(s) buiten Europa	-7,3%	11,9%
Geboorteland en herkomst	Geboren in Europa (excl. NL)	1,4%	-1,1%
Geboorteland en herkomst	Geboren buiten Europa	-4,9%	4,4%

Schokbestendigheid

Grote schokken, zoals de coronapandemie en de oorlog in Oekraïne, raken alle aspecten van brede welvaart. Hoe goed is Nederland in staat om op korte termijn een grote schok op te vangen? Schokbestendigheid gaat over de vragen of mensen nog in hun levensonderhoud kunnen voorzien ('hier en nu'), of natuur, samenleving, economie en belangrijke systemen sterk genoeg zijn ('later') en hoe afhankelijk Nederland is van de rest van de wereld ('elders').

Schokbestendigheid: Samenvatting

Grote schokken zoals de coronapandemie en de oorlog in Oekraïne raken alle aspecten van de brede welvaart. Hoe goed is Nederland in staat om een grote schok op te vangen? Schokbestendigheid gaat over de vragen of mensen nog in hun levensonderhoud kunnen voorzien ('hier en nu'), of natuur, samenleving, economie en belangrijke systemen sterk genoeg zijn ('later' en 'kritieke systemen'), en hoe afhankelijk Nederland is van de rest van de wereld ('elders').

- Samenleving en economie zijn robuust.
- De robuustheid van de biosfeer staat enigszins onder druk.
- Kritieke systemen zijn kwetsbaar. Banken, watervoorziening en zorg hebben een essentiële maatschappelijke functie en staan onder druk. De slagkracht van de overheid neemt af.

In het geval van een schok hebben huishoudens relatief veel middelen om in hun levensonderhoud te voorzien. De omvang van alle kwetsbare groepen (laagopgeleiden, werklozen, zzp-ers, mensen met een laag inkomen en weinig vermogen, en mensen met gezondheidsproblemen), die de gevolgen van een schok als eerste voelen, neemt evenals in eerdere jaren trendmatig af.

Samenleving en economie zijn robuust. Vertrouwen in andere mensen is relatief hoog en neemt toe. Vertrouwen in instituties is relatief hoog. De bruto arbeidsparticipatie en het aandeel hoogopgeleide bevolking zijn hoog in vergelijking met andere landen en nemen toe. De mediane solvabiliteit van niet-financiële bedrijven neemt eveneens toe.

De robuustheid van de biosfeer staat enigszins onder druk. De hoeveelheid groen-blauwe ruimte (groen- en zoetwatergebied) per inwoner daalt trendmatig en in 2021 kampte 64,4 procent van de landnatuur met stikstofoverschrijding.

Kritieke systemen zijn kwetsbaar. Banken, watervoorziening en zorg hebben een essentiële maatschappelijke functie en staan onder druk. De slagkracht van de overheid neemt af: de overheidsschuld daalde naar 46,5 procent van het bbp in 2023. De schuldquote ligt op het laagste niveau sinds de kredietcrisis. Maar de effectiviteit van overheidsbestuur en de rechtsorde dalen trendmatig. De schokbestendigheid van de brede welvaart 'later' is dan ook afgenomen.

Schokbestendigheid: Hier en nu

Een grote schok brengt de brede welvaart 'hier en nu' van huishoudens en kwetsbare groepen in gevaar. Zullen huishoudens nog steeds in hun levensonderhoud kunnen voorzien? Hoe groot zijn kwetsbare groepen die in het geval van een schok als eerste de gevolgen zullen merken? Kwetsbare groepen zijn laagopgeleiden, werklozen, zzp-ers, mensen met een laag inkomen en weinig vermogen, en mensen met gezondheidsproblemen.

- De schokbestendigheid van de brede welvaart 'hier en nu' is hoog.
- De omvang van alle kwetsbare groepen neemt evenals in eerdere jaren trendmatig af. Wel is de omvang van de laagopgeleide bevolking relatief groot. In 2023 had 26,0 procent van de bevolking van 15 tot 75 jaar een laag opleidingsniveau, waarmee Nederland 21^e staat op de ranglijst van de EU27.
- Huishoudens hebben relatief veel middelen om in hun levensonderhoud te voorzien. Het vermogen en het spaargeld van huishoudens stijgen trendmatig, evenals de nettoarbeidsparticipatie.

Schokbestendigheid van de brede welvaart 'hier en nu'

Levensonderhoud van huishoudens

Omvang van kwetsbare groepen

[Download CSV](#)

[Toon tabel](#)

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

Een schok kan grote gevolgen hebben voor de brede welvaart 'hier en nu'. Huishoudens moeten in staat zijn om deze gevolgen op te vangen. De lockdown tijdens de coronapandemie en de plotselinge stijging van energieprijzen zijn voorbeelden van zulke situaties. In het thema 'levensonderhoud van huishoudens' wordt gemeten in hoeverre huishoudens gemiddeld genomen de middelen hebben om een eventuele schok op te vangen. Kwetsbare groepen hebben meestal minder middelen om een schok op te vangen. In het thema 'omvang van kwetsbare groepen' wordt gemeten hoeveel mensen horen bij bepaalde kwetsbare groepen: laagopgeleiden, werklozen, zzp-ers met armoederisico, mensen met een laag inkomen en gering vermogen, en mensen met langdurige beperkingen door gezondheidsproblemen.

Huishoudens hebben relatief veel middelen om in hun levensonderhoud te voorzien. Het netto mediaan vermogen van huishoudens, het gemiddelde spaargeld van huishoudens bij banken in Nederland, en de nettoarbeidsparticipatie nemen trendmatig toe. De ervaren regio over het eigen leven en de nettoarbeidsparticipatie horen bij de hoogste in de EU27.

De omvang van kwetsbare groepen neemt evenals in eerdere jaren trendmatig af. Werkloosheid en het percentage mensen met ernstige langdurige beperkingen door gezondheidsproblemen zijn laag in vergelijking met andere EU-landen (respectievelijk 4^e en 5^e van de EU27). Wel is de omvang van de laagopgeleide bevolking relatief groot (21^e van de EU27 in 2022).

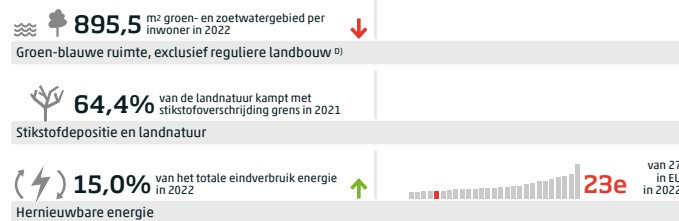
Schokbestendigheid: Later

Een grote schok kan gevolgen hebben voor de brede welvaart van latere generaties. Wanneer de natuur verslechtert, de sociale samenhang verdwijnt of de economische infrastructuur verzwakt, is onze samenleving mogelijk niet sterk genoeg om grote schokken op te vangen. Dat maakt het moeilijk voor de volgende generatie om eenzelfde niveau van brede welvaart 'hier en nu' te bereiken.

- De robuustheid van de biosfeer staat enigszins onder druk. De hoeveelheid groen-blauwe ruimte (groen- en zoetwatergebied) per inwoner daalt trendmatig en in 2021 kampe 64,4 procent van de landnatuur met stikstofoverschrijding.
- De samenleving is robuust. Vertrouwen in andere mensen en vertrouwen in instituties zijn relatief hoog. Vertrouwen in andere mensen neemt toe.
- De economie is robuust. De bruto arbeidsparticipatie en het aandeel hoogopgeleide bevolking zijn hoog in vergelijking met andere landen en nemen toe. De mediane solvabiliteit van niet-financiële bedrijven neemt eveneens toe.

Schokbestendigheid van de brede welvaart 'later'

Robuustheid van biosfeer

Robuustheid van samenleving

Robuustheid van economie

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

De brede welvaart van latere generaties is afhankelijk van hulpbronnen die de huidige generaties op de lange termijn nalaat. De vraag is of de grote systemen die de huidige brede welvaart mogelijk maken – biosfeer, samenleving en economie – robuust genoeg zijn om grote (externe) schokken op te vangen.

De robuustheid van de biosfeer staat enigszins onder druk. De hoeveelheid groen-blauwe ruimte (groen- en zoetwatergebied) per inwoner daalt trendmatig. Dit wijst op een afname van de robuustheid. Stikstofdepositie en landnatuur is stabiel, zowel op de middellange als de korte termijn. Wel kampte in 2021 64,4 procent van de landnatuur met stikstofoverschrijding. Het procentueel aandeel hernieuwbare energie in het totale eindverbruik van energie neemt trendmatig toe. Het verbruik van hernieuwbare energie is relatief laag vergeleken met andere landen. Nederland stond in 2022 op de 23^e plaats van de EU27-ranglijst.

De samenleving is robuust. Vertrouwen in andere mensen en vertrouwen in instituties zijn relatief hoog. Nederland staat bij beide indicatoren op de tweede plaats in de EU27. Het vertrouwen in andere mensen neemt trendmatig toe. Daar staat tegenover dat sociale cohesie in de woonbuurt niet langer trendmatig stijgt.

De economie is robuust. Bruto arbeidsparticipatie en het aandeel hoogopgeleide bevolking zijn hoog in vergelijking met andere landen en nemen trendmatig toe. De mediane solvabiliteit van niet-financiële bedrijven neemt trendmatig toe.

Schokbestendigheid: Kritieke systemen

In het geval van een schok zijn sommige systemen voor de brede welvaart als geheel of voor bepaalde SDG's van kritiek belang. Kritieke systemen zijn systemen die niet mogen uitvallen of die een maatschappelijke functie hebben die te belangrijk is om te mogen falen. De slagkracht van de overheid is vooral belangrijk wanneer een schok grote delen van de bevolking treft.

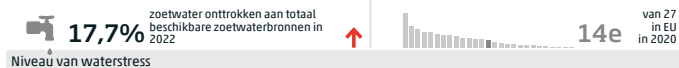
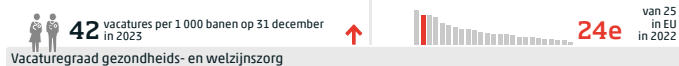
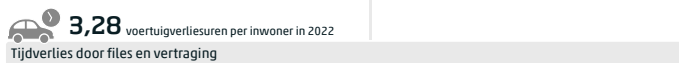
- De energievoorziening is steeds sterker afhankelijk van de invoer van energiebronnen, ook al neemt het aandeel van hernieuwbare energie in het energieverbruik trendmatig toe.
- Banken, watervoorziening en zorg hebben een essentiële maatschappelijke functie en staan onder druk. Nederland staat 18^e op de EU-ranglijst van de Common Equity Tier 1 ratio, een indicator die aangeeft of banken voldoende schokbestendig zijn. De onttrekking van zoet water zet steeds meer druk op hernieuwbare zoetwaterbronnen (waterstress). De zorg kampt met een tekort aan personeel: de vacaturegraad is relatief hoog en neemt trendmatig toe.
- Het vertrouwen in instituties is relatief hoog en stabiel.
- De effectiviteit van overheidsbestuur en de rechtsorde dalen trendmatig. Dat wijst op een afname van de slagkracht van de overheid.

Schokbestendigheid van kritieke systemen

Kritieke systemen: Systeemfalen

Kritieke systemen: Essentiële maatschappelijke functie

Slagkracht van de overheid

[Download CSV](#) [Toon tabel](#)

Uitleg dashboard, kleuren en noten

Systemen die niet mogen uitvallen zijn de energievoorziening en de IT-infrastructuur. Hier zijn geen opvallende veranderingen in de indicatoren te zien met uitzondering van de trendmatige toename van de afhankelijkheid van de invoer van energiebronnen. Deze kwetsbaarheid wordt deels gecompenseerd door de trendmatige toename van het aandeel van hernieuwbare energie in het eindverbruik van energie. Voor de indicatoren over stroomstoringen en ICT-veiligheidsincidenten geldt dat ze niet internationaal kunnen worden vergeleken.

Banken, instituties, verkeer en vervoer, watervoorziening, en zorg zijn systemen die een maatschappelijke functie hebben die te belangrijk is om te mogen falen. Het vertrouwen in instituties is relatief hoog en stabiel. Andere indicatoren laten daarentegen een minder rooskleurig beeld zien. De vacaturegraad in de gezondheids- en welzijnzorg is hoog in vergelijking met andere EU-landen (24^e van 25 in 2022) en neemt trendmatig toe. Dit wijst op een schaarste aan zorgpersoneel. Ook het niveau van waterstress (de verhouding tussen totale onttrekking van zoetwater en de totale hernieuwbare zoetwaterbronnen, rekening houdend met de waterbehoefte vanuit het milieu) neemt trendmatig toe. Nederland staat 18^e op de EU-ranglijst van de Common Equity Tier 1 ratio, een indicator die aangeeft of banken voldoende bestand zijn tegen een langdurige periode van lage groei, hoge rentetarieven en hoge inflatie.

De schuld van de overheid neemt trendmatig af en bedroeg in 2023 46,5 procent van het bbp. De effectiviteit van overheidsbestuur en de rechtsorde zijn beide relatief hoog. Ze dalen echter trendmatig. Daarmee is de slagkracht van de overheid afgenomen.

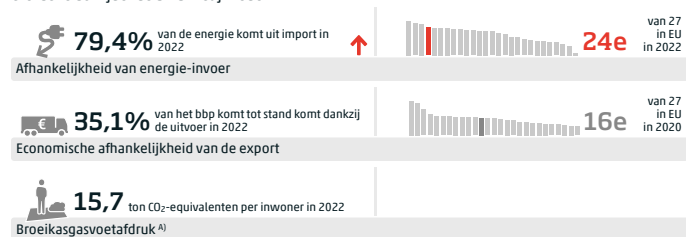
Schokbestendigheid: Elders

Afhankelijkheden van de rest van de wereld zijn een kwetsbaarheid voor de brede welvaart van Nederland. Er zijn belangrijke, schaarse grondstoffen die in Nederland niet gevonden worden. Het is ook niet altijd zeker dat deze grondstoffen geleverd kunnen worden, bijvoorbeeld door geopolitieke spanningen.

- De afhankelijkheid van invoer van energiebronnen is hoog en neemt sterk toe.

Schokbestendigheid van de brede welvaart 'elders'

Grensoverschrijdende afhankelijkheden

[Download CSV](#)

[Toon tabel](#)

[Uitleg dashboard, kleuren en noten](#)

De brede welvaart van Nederland wordt kwetsbaar wanneer Nederland niet zelf over benodigde grondstoffen beschikt en leveringszekerheid, bijvoorbeeld door geopolitieke spanningen, niet gegarandeerd is. Voor de energievoorziening is Nederland sterk afhankelijk van het buitenland. Daarnaast bevatten onmisbare producten als computers en telefoons zeldzame en kostbare metalen, net als zonnepanelen en elektrische auto's. De vraag naar deze schaarse grondstoffen is groot. Hoe meer producten worden ingevoerd, des te groter is de voetafdruk van Nederland elders in de wereld.

De afhankelijkheid van invoer van energiebronnen is hoog en neemt trendmatig toe. Dit maakt de brede welvaart kwetsbaar. In 2022 was 79,4 procent van de energie afkomstig uit het buitenland. Dit is het hoogste niveau van afhankelijkheid van energie-invoer in de afgelopen vijftig jaar. In 2016, het begin van de trendperiode, bedroeg deze afhankelijkheid nog 44,9 procent. Deze stijging hangt samen met het stopzetten van de gaswinning in Groningen. De afhankelijkheid van energie-invoer is bovendien relatief hoog: Nederland is sterker afhankelijk van energie-invoer uit andere landen dan de meeste andere EU-landen (24^e van de EU27).

Brede welvaart betreft de kwaliteit van leven hier en nu en de mate waarin deze ten koste gaat van de brede welvaart van latere generaties of van die van mensen elders in de wereld.

Voor wat er **feitelijk** gebeurt

Uitgave 2024